

სადავო ნორმის განმარტების ფარგლები შერეული ტიპის ხელშეკრულებიდან წარმოშობილ დავებში

I. შესავალი

სახელშეკრულებო დავების განხილვისას გამოსაყენებელი ნორმის მისადაგება საქმის ფაქტობრივი გარემოებისადმი ერთ-ერთ ყველაზე აქტუალური საკითხია. განსაკუთრებით შერეული ტიპის სახელშეკრულებო ურთიერთობებში მნიშვნელოვანია ხელშეკრულების ცალკეული ნორმების განმარტება და თანასწორობის პრინციპის დაცვით, გადაწყვეტილების მიღება. თუმცა ჩნდება შეკითხვა, თუ ვის ევალება თანასწორობის პრინციპის დაცვა პროცესზე? როგორ უნდა განიმარტოს შერეული ტიპის ხელშეკრულებაში ცალკეული ნორმები? და ასევე, რა შედეგი შეიძლება მოჰყვეს ნორმის არასწორად განმარტებას.

თავდაპირველად, შერეული ტიპის ხელშეკრულებაზე საუბრისას უნდა აღინიშნოს, რომ მის ერთგვაროვან განმარტებას ქართული სამართალი არ იცნობს. ევროპული კერძო სამართლის პრინციპების, ცნებების და მოდელური წესების¹ მიხედვით, კი შერეული ტიპის ხელშეკრულება განიმარტება შეთანხმებად, რომელიც მოიცავს რამდენიმე ტიპური, რეგულირებული ხელშეკრულების ელემენტს და ასევე იმ შეთანხმებებს, რომლებიც წესრიგდება მხოლოდ ზოგადი ნორმების გამოყენებით.² იქიდან გამომდინარე, რომ საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებული უფლებები სახელშეკრულებო სამართალში ნების ავტონომიის აღიარებაში გამოიხატება,³ შერეული ტიპის შეთანხმება ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპის ნაწილად მოიაზრება. სწორედ ამიტომ, სამოქალაქო ურთიერთობის მონაწილეებს უფლება აქვთ განახორციელონ კანონით აუკრძალავი ნებისმიერი ქმედება, მათ შორის, დადონ ხელშეკრულებები და ხელშეკრუ-

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის სამართლის მაგისტრი.

¹ Principle, Definitions, and Model Rules of European Private Law/Draft Common Frame of Reference (DCFR).

² <bit.ly/3PgLQIT>[28.02.2022].

³ სამოქალაქო კოდექსის 319-ე მუხლის კომენტარები, იხ., <<http://www.gccc.ge>> [25.11.2022]

ლების თავისუფლების პრინციპიდან გამომდინარე განსაზღვრონ მათი შინაარსი დამოუკიდებლად.⁴

შერეული ხელშეკრულებების არსებობის საფუძვლად შეიძლება მოი-
აზრებოდეს მხარეთა თანასწორობა, სახელშეკრულებო თავისუფლება და
მხარეთა ავტონომიურობის პრინციპი. აღნიშნული პრინციპის საფუძველზე
გარიგების მონაწილეებს უფლება აქვთ დადონ ისეთი შეთანხმება, რომელიც
კანონის ნორმებით არ არის ზუსტად მოწესრიგებული, მაგრამ არ ეწინააღ-
მდეგება მას.⁵ იქიდან გამომდინარე, რომ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის
შესაბამისად, ხელშეკრულებათა ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი, სა-
ხელშეკრულებო სამართლის ძირითადი პრინციპების საფუძველზე, მხარეებს
უფლება აქვთ ერთ ხელშეკრულებაში გააერთიანონ რამდენიმე სახელშეკრუ-
ლებო მარლტნესრიგისთვის დამახასიათებელი ნორმები. სწორედ რამდენიმე
სამართლებრივი ურთიერთობის გაერთიანებით იქმნება შერეული ხელშეკრუ-
ლების რთული კონსტრუქცია, რომელიც საბოლოოდ განმარტების აუცილებ-
ლობას წარმოშობს.⁶

შერეულ ხელშეკრულებაში სადავო ნორმების განმარტება საჭიროა, როცა
შერეული ტიპის ხელშეკრულებაში გამონათქვამები ბუნდოვანი, ორაზროვანი
ან ურთიერთგამომრიცხავია, აგრეთვე, როცა მისი გამონათქვამები შესწორება-
სა და შევსებას მოითხოვენ. სასამართლოში დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედ-
ვით, ღიად დარჩენილი ხარვეზების შევსებასთან ერთად, სასამართლოს ხელშე-
კრულების ცალკეული გამონათქვამების დაზუსტებაც ევალება.⁷

ძირითადად შერეულ ხელშეკრულებაში ურთიერთობის კვალიფიკაციისას
პრობლემას ქმნის სადავო ნორმების განმარტების საკითხი. თავის მხრივ კი
ნორმის განმარტება უკავშირდება მხარეთა თანასწორობის პრინციპს. ქართუ-
ლი კერძო სამართლის მიხედვით, შერეული ხელშეკრულების განმარტებისას
გამოიყენება ნორმები იმ ხელშეკრულებათა შესახებ, რომლებიც შესრულების
არსს მეტად შეესაბამებიან.⁸ იქიდან გამომდინარე, რომ შერეული ტიპის ხელ-
შეკრულებები კონკრეტულად არცერთ სახელშეკრულებო ურთიერთობის მო-
მწესრიგებელ ნაწილს არ მიეკუთვნება, სადავო ნორმების განმარტებისას პრო-

⁴ ჯორბენაძე ს., სახელშეკრულებო სამართლის ტერმინოლოგიის პრობლემა საქართვე-
ლოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში, ჟურნ. „ადვოკატი“, №1/2016, 92.

⁵ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარები, ნიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი
ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 55.

⁶ ჯორბენაძე ს., ხელშეკრულების თავისუფლება სამოქალაქო სამართალში, თბილისი,
2017, 103.

⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 23
თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1144-1090-2014.

⁸ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 340-ე მუხლი.

ბლემურია თუ რომელი სამართლებრივი ურთიერთობის ნორმები უნდა იქნეს გამოყენებული. ეს კი რასაკვირველია გავლენას ახდევს დავის გადანყვეტის შედეგზეც.

ნაშრომის მიზანია მიმოიხილოს შერეული ტიპის სახელშეკრულებო დავებში სადავო ნორმის განმარტების მნიშვნელობა, გამოყოს მოსამართლის როლი განმარტების პროცესში და თანასწორობის პრინციპის უზრუნველყოფა დავის განხილვისას. კვლევა ეყრდნობა დესკრიფციულ, ანალიტიკურ, შედარებითსამართლებრივ და დედუქციურ კვლევის მეთოდებს. ნაშრომში მოყვანილი იქნება სამართლებრივ ლიტერატურაში, სტატიებში განვითარებული მსჯელობებისა და სხვადასხვა ქვეყნის პრაქტიკის ანალიზი. ყოველივე ზემოაღნიშნულის საფუძველზე შემუშავებული იქნება რეკომენდაციები ქართული საკანონმდებლო და სასამართლო სისტემისთვის.

ნაშრომი შედგება ხუთი ნაწილისგან, რომელთაგან პირველი და მეხუთე არის შესავალი და დასკვნა, ძირითადი ნაწილი კი მოიცავს მეორე და მეოთხე ნაწილებს. ნაშრომის მეორე ნაწილში მოცემულია ხელშეკრულების განმარტების მნიშვნელობა შერეულ ხელშეკრულებებში. მესამე ნაწილი კი მოიცავს მხარეთა უფლებების დაცვას სადავო ნორმების განმარტებისას. ხოლო მეოთხე ნაწილში აღნიშნულია ხელშეკრულების განმარტების შედეგები. ასევე განხილული იქნება საკანონმდებლო ხარვეზები ქართული სასამართლო პრაქტიკისა და უცხოური სასამართლოების განმარტებების შეჯერების საფუძველზე.

II. ხელშეკრულების განმარტების მნიშვნელობა შერეულ ხელშეკრულებებში

1. ხელშეკრულების განმარტების თავისებურებები

ეკონომიკის განვითარების ეპოქაში, როდესაც მხარეთა შორის ურთიერთობის წარმოშობას გარიგების დადება განსაზღვრავს, ყოველდღიურ ცხოვრებაში უამრავი ფორმალური თუ არაფორმალური სახელშეკრულებო ურთიერთობა წარმოიშობა მხარეთა შორის. ამიტომ, შეიძლება ითქვას, რომ ხელშეკრულება თანამედროვე სოციალური სამყაროს მონაპოვარს წარმოადგენს.⁹ მათი ნაწილი კანონმდებლობითაა მონესრიგებული, ნაწილი კი არა. ბაზარზე ხელშეკრულებათა სიმრავლის გამო მხარეთა ურთიერთობა მუდამ ვერ იქნება იდეალური. ამიტომ, აუცილებელია გარიგების მხარე კანონით იყოს დაცული, რადგან თვითონ ხელშეკრულება თანასწორ უფლებაზე დამყარებული შეთანხმების ერთ-ე-

⁹ Gough J.W., *The Social Contract*, Oxford: Clarendon Press, 1936, 2–3.

რთი ფორმაა.¹⁰ აქედან გამომდინარე, მხარეთა უფლებების უზრუნველსაყოფად, კანონმდებელი სახელმეკრულებო ვალდებულების შეუსრულებლობისას ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებასაც ანესებს. საკანონმდებლო მონესრიგებასთან ერთად, შერეული ხელმეკრულების ნორმების განმარტებისას, მოსამართლის მიერ პროცესის კანონის პრინციპების გამოყენებით წარმართვა სამართლიანი განმარტების საფუძველია.

ქართული კანონმდებლობა მხარეთა შორის შეთანხმების განსაზღვრის თავისუფლებაში, რამდენიმე ხელმეკრულებისთვის დამახასიათებელი ურთიერთობის გაერთიანებასაც მოიაზრებს, გარდა ამისა, ძირითადად მხარეები ერთობლივად არ განიხილავენ შეთანხმების პირობებს, ამიტომ, კერძო სამართალში მსგავს ხელმეკრულებათა სიმრავლემ განმარტების პროცესი უფრო გაართულა.¹¹ იქიდან გამომდინარე, რომ ადამიანები უხსოვარი დროიდან ამყარებდნენ ურთიერთობას ბარტერის¹² მეშვეობით, ხელმეკრულების არსებობა სოციუმში მატერიალური ქონების გადანაწილების საშუალებად იქცა. ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრების მიხედვით, მხარეთა შეთანხმებას სახელმეკრულებო ურთიერთობის არსებობის თაობაზე ერთგვარი სარგებლის გათვალისწინება უძღვის.¹³ ამას მოწმობს სახელმეკრულებო სამართლის რომაული კანონი, რომელიც ნაპოვნია ბიზანტიის იმპერატორ იუსტინიანეს მე-6 საუკუნის სამართლის წიგნებში. კანონი ასახავდა ხანგრძლივ ეკონომიკურ, სოციალურ და იურიდიულ ევოლუციას. მან აღიარა სხვადასხვა სახის გარიგებები და შეთანხმებები, ზოგიერთი მათგანი აღსრულებადია, ზოგი კი არა. დღესდღეობით კი იურიდიული ლიტერატურის დიდი ნაწილი ეყრდნობა სწორედ რომის სამართლის კლასიფიკაციას და შედარებას.¹⁴ მართალია, რომაული კანონის შემდგომ, თანამედროვე კერძო სამართალი უფრო განვითარდა, თუმცა კანონმდებლობაში დარჩა კონკრეტული ხარვეზები, რომელთა აღმოფხვრაც უფრო გაამარტივებს მხარეთა შორის ურთიერთობის შინაარსის დადგენას და სასამართლო პროცესზეც ნორმის განმარტებისას მონაწილე მხარეებს თანაბარ მდგომარეობაში ჩააყენებს.

სწორედ იმის გათვალისწინებით, რომ მხარეთა შორის ურთიერთობა თანასწორობის საწყისებზე უნდა განვითარდეს, ხელმეკრულება, როგორც მხარეთა კონსენსუსი (მხარეთა იდეების თანხვედრა)¹⁵, მიმართული უნდა იყოს მხარეთა

¹⁰ ახვლედიანი ზ., ვალდებულებითი სამართალი, თბილისი, 1999, 10.

¹¹ ძლიერიშვილი ზ., ცერცვაძე გ., რობაქიძე ი., სვანაძე გ., ცერცვაძე ლ., ჯანაშია ლ., სახელმეკრულებო სამართალი, თბილისი, 2014, 86-88.

¹² იხ., <bit.ly/3xkmEZL> [30.04.2022].

¹³ ძლიერიშვილი ზ., ცერცვაძე გ., რობაქიძე ი., სვანაძე გ., ცერცვაძე ლ., ჯანაშია ლ., სახელმეკრულებო სამართალი, თბილისი, 2014, 150.

¹⁴ იხ., <bit.ly/38UjoM1> [30.04.2022].

¹⁵ იხ., <bit.ly/3Hjic6d> [07.02.2022].

შორის უფლებებისა და მოვალეობების ამომწურავი განსაზღვრისაკენ. ხელშეკრულების მსგავსი განმარტება გამომდინარეობს, ადამიანის როგორც ინდივიდის ავტონომიური ნების გამოხატვიდან. მსგავსი კონცეფცია წარმოიშვა ძველ ათენში, მაგრამ ევროპაში განვითარდა მე-17 და მე-18 საუკუნეებში. ამიტომ, თანამედროვე სახელშეკრულებო სამართალშიც, შერეული ხელშეკრულების არსებობა ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპისა და ნების ავტონომიურობასთანაა დაკავშირებული.¹⁶

იურიდიულ ლიტერატურაში ხელშეკრულება განმარტებულია, როგორც მხარეთა შორის შეთანხმება, რომელიც ქმნის კანონით აღსრულებულ ორმხრივ ვალდებულებებს. სხვა სიტყვებით, ხელშეკრულება არის დაპირება, რომლებსაც კანონი აღასრულებს. სახელშეკრულებო სამართალი, როგორც წესი, რეგულირდება სახელმწიფო საერთო სამართლის მიერ, და მიუხედავად იმისა, რომ ზოგადი სახელშეკრულებო სამართალი საერთოა მთელ განვითარებულ სამყაროში, გარეგნის ცალკეული ნორმების ინტერპრეტაცია განსხვავებულია სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით.¹⁷

ხელშეკრულება, როგორც გარიგება არეგულირებს უამრავ ცხოვრებასეულ ასპექტს. ამიტომ, ხელშეკრულების განმარტება მნიშვნელოვანი ხდება სოციალური გარიგების არსის დადგენისას. განმარტებისას აუცილებლად უნდა დადგინდეს მხარეთა შორის არსებული კეთილსინდისიერი სახელშეკრულებო ურთიერთობის პრაქტიკა და მხარეთა ჩართულობის მასშტაბი გარიგების დადებისას.¹⁸ ბიზნეს სამართალი ერთმნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ხელშეკრულების არსებობა-სა და მის სწორ განმარტებაზე, თუმცა გარიგება, როგორც ცხოვრებისეული მოვლენა, მოიცავს მხარეთა შეთანხმებას. სწორედ ამიტომ, ხელშეკრულება არის შეთანხმება, რომელიც საშუალებას აძლევს ადამიანებს, ითანამშრომლონ თავიანთი კონკრეტული მიზნების მისაღწევად, ეს არის ოფიციალური მოლაპარაკება, რომელთა შესრულებაც შესაძლებელია პირდაპირ და კანონის მეშვეობით.¹⁹ მიუხედავად ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობის მრავალფეროვნებისა, ხელშეკრულებად დაყოფა მაინცაა შესაძლებელი კონკრეტული დამახასიათებელი ნიშნების გათვალისწინებით.²⁰ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი სახელშეკრულებო სამართლის თავში განსაზღვრავს მხოლოდ კანონით გათვალისწინე-

¹⁶ Jorgensen S., *Individual Rights and Contract: Freedom and Reciprocity in Contract Law*, 1987, 726.

¹⁷ იხ., <bit.ly/3wbcwBT>[08.02.2022].

¹⁸ Gilson R.J., Sabel CH.F., & Scott R.E., *Text and Context: Contract Interpretation as Contract Design*, 100 Cornell L. REV. 23, Vol. 100:23, 2014, 29.

¹⁹ <bit.ly/385hwA9>[18.03.2022].

²⁰ ძლიერიშვილი ზ., *ვალდებულების შესრულება*, თბილისი, 2006, 3.

ბულ ხელშეკრულებათა ჩამონათვალს, მათ შორის, ნასყიდობის, ჩუქების, სესხის, იპოთეკის, ნარდობის ხელშეკრულების მომწესრიგებელ ნორმებს, თუმცა კერძო სამართლის სუბექტებს შეუძლიათ კანონით აუკრძალავი ნებისმიერი შინაარსის შეთანხმების გაფორმება. სამოქალაქო კოდექსის ვალდებულებითი სამართლით გათვალისწინებულ ხელშეკრულებათა სახეები ამომწურავი არ არის და მხარეებს, შეუძლიათ, კანონის ფარგლებში დადონ ნებისმიერი სახის შინაარსის კანონით პირდაპირ გაუთვალისწინებელი ხელშეკრულება.²¹ სამოქალაქო კოდექსის სწორედ ასეთი ჩანაწერი უზრუნველყოფს შერეული ხელშეკრულების არსებობას, სადაც ერთ შეთანხმებაში შესაძლებელია მხარეებმა განსაზღვრონ ნასყიდობის, იპოთეკისა და სესხის ხელშეკრულებების ნორმები.²²

ევროპული კერძო სამართლის პრინციპებისა და წესების მიხედვით, შერეულ ხელშეკრულებად მიიჩნევა შეთანხმება, რომელიც მოიცავს რამდენიმე კანონით განსაზღვრულ გარიგებას. ასევე კანონით მოწესრიგებულ და ზოგადი სახელშეკრულებო პრინციპების მიხედვით რეგულირებულ შეთანხმებას. თუ შეთანხმება მიიჩნევა შერეულ ხელშეკრულებად, დავის გადასაჭრელად უმეტესად გამოიყენება შესაბამისი ნაწილისთვის განსაზღვრული წესები. თუმცა, აღნიშნული წესი ევროპული ქვეყნების კანონმდებლობაში განსხვავებულადაა განხილული.²³ მაგალითად, გერმანიაში და საფრანგეთში ხელშეკრულების სადავო ნაწილისთვის შესაბამისი კანონით განმარტებული წესები გამოიყენება. ინგლისურ სამართალში კი ძირითადად, ხელშეკრულებას განიხილავენ ერთობლივად და შესაძლოა სულაც არ იქნეს მიჩნეული გარიგება შერეულ შეთანხმებად. მაგალითად, სამშენებლო ხელშეკრულება და შეთანხმება მანქანის შეკეთების შესახებ მიიჩნევა არა შერეულ გარიგებად, არამედ შრომით და მომსახურებით ხელშეკრულებებად.²⁴

სწორედ იქიდან გამომდინარე, რომ შერეული ხელშეკრულება შესაძლოა სამოქალაქო კოდექსით როგორც გათვალისწინებულ, ასევე გაუთვალისწინებელ ნებისმიერი შინაარსის შეთანხმებათა კომბინაციას წარმოადგენს, სადავო ნორმების განმარტებისას დიდი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს მხარეთა უფლებების დაცვას და ნორმის სწორად მისადაგებას. თანამედროვე კერძო სამართალში ჩამოყალიბდა ხელშეკრულების შემადგენელი რამდენიმე ელემენტი, რომელიც განმარტებისას დიდ როლს თამაშობს. გარდა ამისა, ნებისმიერი სახის ხელშეკ-

²¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 27 მარტის გადაწყვეტილება №ას-1300-1320-2011.

²² საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 319-ე მუხლი.

²³ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference, Study Group on a European Civil Code and Research Group on EC Private Law (Acquis Group), Sellier, European Law Publishers GmbH, Munich, 2009. "Draft Common Frame of Reference".

²⁴ <<https://bit.ly/3A4gZty>> [20.03.2022].

რულებას უნდა ჰქონდეს კანონიერი მიზანი, ამიტომ, შერეული ხელშეკრულების დადების შესაძლებლობა არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს უკანონო შედეგის დასადგომად. მაგალითად, გარიგება არ უნდა იყოს მიმართული დანაშაულის ჩადენისკენ, ასევე მხარეებს შორის უნდა არსებობდეს ურთიერთშეთანხმება ძირითად ვალდებულებებთან დაკავშირებით. მაგალითად, ხელშეკრულების ხელმოწერა აჩვენებს, რომ მხარეები თანხმდებიან სახელშეკრულებო პირობებზე და მათი დარღვევის შემთხვევაში ზიანის ანაზღაურების ფორმებზე.²⁵ შესაბამისად, შერეული ხელშეკრულების დასაშვებობის კანონიერი საფუძველი არ უნდა იქნეს გამოყენებული რომელიმე მხარის მიერ ბოროტად, ზიანის მისაყენებლად, ან რაიმე არაკანონიერი განზრახვის დასაფარად.

შერეულ ხელშეკრულებაში ყოველთვის არ არის გასაგებდ ჩამოყალიბებული მხარეთა მიერ გამოვლენილი ნება და მიზნები. მაგალითისთვის, მხარეებმა შესაძლოა ერთ შეთანხმებაშივე განსაზღვრონ მომსახურების, ნარდობის, გადაზიდვისა და მიბარების სახელშეკრულებო ნორმები, თუმცა შესაძლოა არ გამოყონ თითოეული ვალდებულების შეუსრულებლობისას პასუხისმგებლობის სახეები, ასევე არ გამოკვეთონ საფასურის გადახდის წესი ცალკეული ვალდებულების შესრულებისთვის. სწორედ იმის გათვალისწინებით, რომ სამოქალაქო სამართალურთიერთობის დანყებისას არ აქცევენ ყურადღებას ისეთ შემთხვევებს, რომელთა მნიშვნელობაც მათთვის დავის წარმოშობისას ხდება აქტუალური, სასამართლომ უნდა იკისროს მხარეთა ნამდვილი ნების დადგენის ტვირთი და დაადგინოს, რა იგულისხმება მხარეთა მიერ ბუნდოვნად გამოხატულ ნებაში. ამ საკითხებთან დაკავშირებულ მოსამართლისეულ საქმიანობას ხელშეკრულების განმარტება ეწოდება.²⁶

აღსანიშნავია, რომ შერეული ხელშეკრულების დეფინიცია ქართული კანონმდებლობაში არ არსებობს. თუმცა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი შერეული ხელშეკრულების განმარტებისთვის ზოგად წესს ადგენს. რამდენიმე ხელშეკრულების პირობების შემცველი გარიგება, შერეული ხელშეკრულების ელემენტებს ქმნის. არატიპური ხელშეკრულებისგან განსხვავებით, შერეული ხელშეკრულება კანონით უკვე გათვალისწინებული ხელშეკრულებისგანაც შედგება.²⁷ იმის გათვალისწინებით, რომ ყველა სამართლებრივი ურთიერთობისა და შეთანხმების იმპერატიული მონესრიგება კანონმდებლის ნებას არ წარმოადგე-

²⁵ <bit.ly/3LVOTns>[18.03.2022].

²⁶ ძლიერიშვილი ზ., ცერცვაძე გ., რობაქიძე ი., სვანაძე გ., ცერცვაძე ლ., ჯანაშია ლ, სახელშეკრულებო სამართალი, თბილისი, 2014, 153, იხ. ციტირება: ცვაიგერტი კ., კოტცი ჰ., შედარებითი სამართალმცოდნეობის შესავალი კერძო სამართლის სფეროში, თბილისი, 2001, 86.

²⁷ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი II ვალდებულებებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 166.

ნს, სახელშეკრულებო თავისუფლება შერეული ხელშეკრულების არსებობის საფუძვლადაც მოიაზრება.²⁸

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, შერეული ხელშეკრულების არსებობა ნების ავტონომიას, ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპს და მხარეთა ნდობაზე დამყარებულ სახელშეკრულებო ურთიერთობის არსებობას უკავშირდება. თუმცა, შერეულ ხელშეკრულებასთან მიმართებით საგულისხმოა, რომ ხელშეკრულების თავისუფლება სამართალში არის მხოლოდ ზოგადი წესი, რეალურად, კერძო სამართალში არ არსებობს აბსოლიტური თავისუფლების ცნება, საკანონმდებლო უფლებამოსილების განხორციელება კი მის შესაზღუდად შეიძლება გამართლდეს მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში.²⁹ შტატების კანონმდებლობის მიხედვით, ხელშეკრულების დადების თავისუფლება აუცილებელი კომპონენტია ქონების სამართავად. ამიტომ, იურიდიულ ლიტერატურაში არსებული განმარტების მიხედვით, ხელშეკრულების დადების უფლება არის ბუნებითი უფლება, რომელიც არ შეიძლება თვითნებურად ჩამოერთვას ადამიანს. შესაბამისად, შტატების კანონმდებლობა მხარეებს უფლებას აძლევს ხელშეკრულების შინაარსი შეთანხმებისამებრ განსაზღვრონ, თუ მათ მიერ გამოხატული ნება არ ეწინააღმდეგება კანონსა და საჯარო წესრიგს.³⁰

აღნიშნული მიდგომა დაახლოებულია ქართულ საკანონმდებლო მოწესრიგებასთან, რომელიც აღნიშნულ შეთანხმებას ბათილად მიიჩნევს.³¹ ასევე სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, ზოგადად, ნების გამოვლენის ნამდვილობა დამოკიდებულია მხარეთა შორის არსებული შეთანხმების კანონიერებასთან.³² შერეული ხელშეკრულების განმარტებასთან დაკავშირებით თავიდანვე გასათვალისწინებელია ხელშეკრულების მხარეთა არათანაბარი მდგომარეობა. როდესაც შეთანხმების ერთი მხარე დაწინაურებულ მდომარეობაშია, მეორე კი ე.წ. „სუსტი მხარის“ გადმოსახედიდან დავობს სასამართლოში ხელშეკრულების შინაარსთან და მის რეალურ მიზანთან დაკავშირებით, საჭიროა მხარეთა თანასწორობის პრინციპის უზრუნველყოფა. ამიტომ, მსგავს შემთხვევაში, შერეული ხელშეკრულებები უფრო მეტად საჭიროებენ განმარტებას, ვიდრე სხვა, კანონით ზუსტად განსაზღვრული ხელშეკრულების შემთხვევაშია აუცილებელი. აღნიშნული გამომდინარეობს შერეულ ხელშეკრულებაში მონაწილე, ბაზარზე გაბატონებული იურიდიული პირების მიერ შეთავაზებული სტანდარტული დებულებების გამოყენებიდანაც.

²⁸ ბაჩიაშვილი ვ., მეორადი მოთხოვნები შერეული ტიპის ხელშეკრულების თავისებურებების გათვალისწინებით, თბილისი, 2019, 9.

²⁹ J. Aron & Co. v. Panama R. Co., 255 N.Y. 513, 175 N.E. 273, (1931).

³⁰ St. Louis, B. & M. Ry. Co. v. Booker, 5 S.W.2d 856, (1928).

³¹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლი.

³² საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 50-ე 62-ე მუხლები.

ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში შერეული ხელშეკრულების ცალკეული სადავო ნორმების განმარტების საკითხი არაერთ გადაწყვეტილებაშია მოცემული. სასამართლო აღნიშნავს, რომ შერეული ხელშეკრულების განმარტების აუცილებლობა კერძო სამართალში დგება განსხვავებული შინაარსის მქონე დებულებების სიმრავლის გამო, რაც მხარეთა შორის ხელშეკრულების გაფორმებისას არსებული საერთო განზრახვის დადგენის საჭიროებას ქმნის.³³

შესაბამისად, შერეული ხელშეკრულება, სამართლებრივი მართლწესრიგის ნაწილია, რომელიც ზოგად საკანონმდებლო პრინციპებსა და სამართალურთიერთობაზეა აგებული. ასევე შერეული ხელშეკრულება მართალია, კანონით ზუსტად არ არის მოწესრიგებული და შეიცავს მხარეთა შორის ნებისმიერ შეთანხმებას, თუმცა ეს შეთანხმება არ უნდა იყოს კანონსაწინააღმდეგო შინაარსის შემცველი. შერეული ხელშეკრულების რთული კონსტრუქციიდან გამომდინარე, დავის შემთხვევაში თავდაპირველად თვითონ შერეული ხელშეკრულების ძირითადი ნიშნები უნდა განიმარტოს. ასევე მნიშვნელოვანია შერეული ხელშეკრულება გაიმიჯნოს ისეთი სახის შეთანხმებებისგან, როგორცაა მაგალითად, ნასყიდობა გამოსყიდვით და ლიზინგი. რადგან სამოქალაქო კოდექსმა სახელშეკრულებო სამართლის თავში განსაზღვრა რამდენიმე გარიგების შინაარსის მომცველი შეთანხმება, მათზე ის სპეციალური წესრიგი უნდა იქნეს გამოყენებული, რომელსაც კანონი იმპერატიულად განსაზღვრავს. ხოლო შერეული ხელშეკრულების შემთხვევაში ზოგადი წესის გარდა დადგენილი არ არის განმარტების წესები და დავის გადაწყვეტის საკანონმდებლო ჩარჩო, რაც ხელშეკრულების განმარტების პროცესს უფრო ართულებს. გარდა ამისა, მხოლოდ რამდენიმე ხელშეკრულებისთვის დამახასიათებელი წესრიგის ერთ შეთანხმებაში მოქცევა არ კმარა გარიგების შერეულ ხელშეკრულებად დასაკვალიფიცირებლად. შესაბამისად, ხელშეკრულების განმარტებისას როგორც სასამართლო პროცესზე, ასევე პროცესის გარეთ არსებობს განმარტების ხერხების გამოყენების შესაძლებლობა, რის მიხედვითაც მხარეებს შეუძლიათ დაასაბუთონ საკუთარი პოზიცია სამართლის ზოგად პრინციპებზე, კანონზე, მხარეთა შორის ურთიერთობის შინაარსზე და მიზნებზე დაყრდნობით.

1.1. განმარტების მეთოდებისა და წესების გამოყენება

1.1.1. სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დათქმების მოქმედება

შერეული ხელშეკრულების განმარტება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ზოგად დათქმასა და სასამართლო პრაქტიკას უკავშირდება, თუმცა არსებობს ზოგადი განმარტების მეთოდები, რომელიც ნებისმიერი სადავო სა-

³³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 22 თებერვლის №ას-710-2020 გადაწყვეტილება.

ხელშეკრულებო დათქმის განმარტების საკითხის გადასაჭრელად გამოიყენება. ხელშეკრულების არსებობის დროიდან მოყოლებული, მხარეთა შორის დავის შემთხვევაში, განმარტების მეთოდების გამოყენების აუცილებლობა სასამართლო პროცესის წარმართვისვის აუცილებელი ელემენტია. იურიდულ ლიტერატურაში ხელშეკრულების განმარტების რამდენიმე მეთოდი გამოიყენება. მათგან ყველაზე გავრცელებულია გრამატიკული, სისტემური და ისტორიული განმარტების მეთოდი. რადგან სადავო ურთიერთობის განმარტების მიზნის დადგენა შინაარსის გაგებიდან იწყება, გრამატიკული მეთოდი უმთავრესი გზაა ნორმის მიზნის დასადგენად. უნდა აღინიშნოს, რომ ხელშეკრულების სადავო ნორმების განმარტება ემსგავსება კანონის ბუნდოვანი დათქმების განმარტებას.³⁴ გრამატიკული განმარტებისას უპირატესად გამოიყენება სიტყვათა ლექსიკის მნიშვნელობა და ენის ზოგადი გრამატიკული წესები, ამ დროს ყურადღება ექცევა სასვენი ნიშნების, კავშირებისა და სხვა გრამატიკული ნიშნების გამოყენებას. თუმცა, აღსანიშნავია რომ გრამატიკული განმარტებისას ხდება არა წინადადების ერთი კონკრეტული ნაწილის, არამედ მთლიანი სტრუქტურის ერთობლიობაში აღქმა.³⁵

აღნიშნული მეთოდის მეშვეობით მარტივად აღქმადია სადავო ნორმის მნიშვნელობა, რადგან მნიშვნელობის დასადგენად გამოყენებული სიტყვების აზრის, სიტყვათა წყობისა და გრამატიკის ზოგადი წესების ერთობლიობა ქმნის ერთიან შინაარსს. თუმცა, განმარტებისას ყურადღება უნდა გამახვილდეს, ასევე ცალკეული სიტყვისა და ფრაზის ენობრივი გამოყენების დადგენასთან ერთად იურიდული, კანონის მიხედვით განმარტებულ მნიშვნელობაზეც.³⁶

რაც შეეხება სისტემური განმარტების მეთოდს, ის საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, დაფუძნებულია სამართლის სისტემურობაზე და განიხილავს სამართლებრივ ნორმათა შინაარსს მათი ურთიერთკავშირის კუთხით, შესაბამის ნორმატიულ აქტში მათი ადგილის შესაბამისად. საქართველოს საკასაციო პალატა ერთ-ერთ გადანყვეტილებაში განმარტავს, რომ მარლ-ტნესრიგის ნორმები ხელშეკრულებაში ერთიანი სისტემის ნაწილია და ლოგიკურადაა ერთმანეთთან დაკავშირებული. ამიტომ, სისტემური განმარტების მთავარი ნიშანია, ნორმების ერთობლიობაში შინაარსთან კავშირში განხილვა და არა კონტექტიდან დამოუკიდებლად.³⁷ შესაბამისად, განმარტება უნდა მოხ-

³⁴ ხუბუა გ., სამართლის თეორია, მე-2, შევსებული და გადამუშავებული გამოცემა, თბილისი, 2015, 187.

³⁵ იქვე, 188.

³⁶ კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, 2009, 66.

³⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 4 დეკემბრის №ას-559-2019 გადანყვეტილება.

დეს კონტექსტის გათვალისწინებით, საქართველოს კონსტიტუციის, კოდექსისა და სპეციალური კანონის გამოყენებით და არა იზოლირებულად.³⁸ რაც შეეხება ისტორიულ განმარტებას, ის დაკავშირებულია კონკრეტულ დროს, მისი შეთანხმების აუცილებლობიდან გამომდინარე, მხარეთა მიზნების მისაღწევის დადგენასთან.³⁹

შერეულ ხელშეკრულებებში როდესაც მხარეები ერთ ხელშეკრულებაშივე განსაზღვრავენ ნასყიდობის, მომსახურების, გადაზიდვისა და ნარდობის შემცველ ურთიერთობას სადავო, ვალდებულების შემცველი ნორმის განმარტებისას, რთულია ორივე მხარის უფლებების თანაბრად დაცვა. ასევე, არსებობს მხარეთა შეთანხმება, როდესაც ხელშეკრულების ერთი მხარე ბაზარზე გაბატონებულია, გარიგებაში მონაწილეობს წარმომადგენლის მეშვეობით და შესაბამისად, ხშირ შემთხვევაში ის წარმომადგენს ხელშეკრულების ნორმების შემთავაზებელს. ასეთ დროს შერეული ხელშეკრულების ბუნდოვანი ნორმების განმარტება სამართლის პრინციპების გამოყენებით სუსტი მხარის ინტერესების დაცვას ემსახურება.

1.1.2. სანინაალმდეგო განმარტების წესის გამოყენება

მხარეთა უფლებების უზრუნველსაყოფად იურიდულ ლიტერატურაში დამკვიდრებულია ტერმინი სანინაალმდეგო განმარტების წესი. ეს წესი ასევე ცნობილია “*Contra Proferentum Rule*” სახელწოდებით.⁴⁰ ქართულ კანონმდებლობაში, სამოქალაქო კოდექსში, აღნიშნული პრინციპი სტანდარტულ ნორმებთან მიმართებაშია გამოყენებული და შემთავაზებლის ინტერესების სანინაალმდეგო განმარტებას მოიაზრებს.⁴¹ ამ წესის მიხედვით, დაცულია ხელშეკრულების სუსტი მხარე, რადგან უსამართლო პირობის შემთავაზებლის სანინაალმდეგო განმარტებაზე მიუთითებს.⁴² სანინაალმდეგო განმარტების წესი საერთაშორისო კერძო სამართალში მოცემულია ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის ძირითადი დებულებების 5:103 მუხლშიც. დებულების მიხედვით, როდესაც არსებობს სადავო ნორმის განმარტების აუცილებლობა, უპირატესობა ენიჭება ტერმინის ინტერპრეტაციას მიმწოდებელი მხარის წინააღმდეგ.⁴³

³⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2020 წლის 30 ივლისის №3/1/1459, 1491 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

³⁹ ძლიერიშვილი ზ., ცერცვაძე გ., რობაქიძე ი., სვანაძე გ., ცერცვაძე ლ., ჯანაშია ლ, სახელშეკრულებო სამართალი, თბილისი, 2014, 152.

⁴⁰ <tmsnr.rs/3NIXZF2>[02.05.2022].

⁴¹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 345-ე მუხლი.

⁴² <<https://bit.ly/39WsrNp>>[03.05.2022].

⁴³ Principles of European Contract Law – PECL, Parts 1 I and II revised 1998 (Parts I and II revised 1998, Part III 2002).

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, თუ ხელშეკრულების სტანდარტული პირობების ტექსტი ბუნდოვანია, მაშინ იგი განიმარტება მეორე მხარის სასარგებლოდ. აღნიშნული პრინციპის მიხედვით, შესაძლებელი ხდება ხელშეკრულების კეთილსინდისიერი მხარის უფლებების დაცვა.⁴⁴ შესაბამისად, შერეული ხელშეკრულებების სტანდარტული სადავო ნორმების განმარტებისას მხარეთა უფლებების დაცვის ერთ-ერთი გზა “**Contra Proferentum Rule**” გამოყენებაა.

ხელშეკრულების სადავო ნორმების განმარტებისას ფართოდ გამოიყენება ასევე საერთაშორისო პრინციპები, რომლებიც ჩამოყალიბებულია მთელ რიგ საერთაშორისო კონვენციებსა და აქტებში. ასეთია UNIDROIT-ის საერთაშორისო კომერციულ ხელშეკრულებათა პრინციპები,⁴⁵ PECL – ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის პრინციპები⁴⁶ და CISG – გაეროს კონვენცია საქონლის საერთაშორისო ნაყიდობის ხელშეკრულებათა შესახებ.⁴⁷ იქიდან გამომდინარე, რომ აღნიშნული პრინციპები ზოგად ხასიათს ატარებენ, მათი გამოყენება შერეული ხელშეკრულების ნორმების განმარტებისას არ ზღუდავს მხარეთა თანასწორობის დაცვის პრინციპს.

განმარტების მეთოდებთან ერთად, ხელშეკრულების სადავო ნორმის განმარტებისას დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს განმარტების წესების გამოყენებას. ხელშეკრულების განმარტების ეტაპზე სამართალურთიერთობის არსებობის ფაქტის დადგენის შემდგომ შესაძლებელი იქნება მხარეთა ნების ამოცნობა ხელშეკრულების მუხლში. ხელშეკრულება კი დადებულად ითვლება, თუ მხარეები მის ყველა არსებით პირობაზე წინასწარ შეთანხმდებიან.⁴⁸ ამასთან, შერეულ ხელშეკრულებაში მხარეთა განზრახვის დადგენისას, სასამართლო განმარტავს მხარეთა ნების გამოვლენის ნამდვილობასაც. ამ დროს ყურადღება უნდა მიექცეს მხარეთა ნების განმარტებას იმ სახელშეკრულებო დათქმებზე დაფუძნებით, რომელიც უფრო ახლოს დგას იმ მიზანთან, რის მიღწევაც მხარეებს ხელშეკრულების დადების მომენტში სურდათ.⁴⁹

⁴⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 21 ოქტომბრის №ას-647-647-2018 გადაწყვეტილება.

⁴⁵ <<https://bit.ly/3O8OONV>> [02.05.2022].

⁴⁶ <<https://bit.ly/3xrwatQ>>[02.05.2022].

⁴⁷ <<https://bit.ly/3HjOqKy>>[08.05.2022].

⁴⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 4 ნოემბრის №ას-1691-2019 გადაწყვეტილება.

⁴⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 22 თებერვლის №ას-710-2020 გადაწყვეტილება.

1.1.3. ობიექტური წესის დათქმა

თანამედროვე ხელშეკრულებებში, მხარეთა შორის დავის არსებობისას, ხშირად ხელშეკრულების ბუნდოვანი ჩანანერის განმარტების პრობლემა. თუმცა ბუნდოვანი, ორაზროვანი და ურთიერთგამომრცხავი გარემოებების შემცველი გამონათვამები შესაძლოა განიმარტოს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ეს ეხება ხელშეკრულების ცალკეულ ნორმებს, ხოლო თუ ხელშეკრულების ძირითადი და არსებითი დებულებები იმდენად ბუნდოვანია რომ შეუძლებელია გონივრული ვარაუდით განიმარტოს, ხელშეკრულება დადებულად არ ჩაითვლება. თუმცა, გარიგების კონვენსიისას, თუ ბათილი გარიგება აკმაყოფილებს სხვა გარიგებისათვის გათვალისწინებულ მოთხოვნებს და მხარეებს სურთ მისი ნამდვილბა, გამოიყენება ხსენებული გარიგების ნორმები.⁵⁰

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, კანონის განმარტებისგან განსხვავებით, გარიგების მონაწილე მხარეთათვის ხელშეკრულების განმარტება მიზნად ისახავს მხარეთა შორის არსებული ურთიერთობის დადგენას, რაც მხოლოდ გარიგების მონაწილეებზე ახდენს გავლენას. ხოლო კანონის განმარტებას უფრო ფართო მოქმედება ახასიათებს. ის მოქმედებს კანონის სუბიექტებზე და სავალდებულოა ყველასთვის.⁵¹

უზენაესმა სასამართლომ, არაერთ გადაწყვეტილებაში განმარტა, რომ ხელშეკრულებათა განმარტების მნიშვნელობა განპირობებულია ურთიერთობათა მრავალმხრივი ხასიათით. განსაკუთრებით შერეულ ხელშეკრულებაში კი სახეზეა რამდენიმე სამართლებრივი ურთიერთობისთვის დამახასიათებელი წესრიგი. შესაბამისად, გასათვალისწინებელია საქართველოს კანონმდებლობის დისპოზიციური ნორმების გამოყენების აუცილებლობასთან ერთად, მხარეთა შორის უკვე არსებული მრავალჯერადი პრაქტიკაც, სავაჭრო წეს-ჩვეულებები, ასევე მნიშვნელოვანია სასამართლოს მხრიდან იმპერატიული ნორმების გათვალისწინების ვალდებულებაც.⁵² შერეული ტიპის ხელშეკრულების შემთხვევაში, თუ არსებობს გარიგების ბუნდოვანი ნორმების განმარტების პრობლემა, ასევე მხარეთა მიერ ხელშეკრულების ცალკეული ნორმები სხვადასხვა შინაარსითაა გაგებული, განმარტებისას, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის თანახმად, მხედველობაში მიიღება ნორმები იმ ხელშეკრულებათა შესახებ, რომლებიც მეტად შეესაბამება ხელშეკრულებას.⁵³ ამიტომ, მნიშვნელოვანია შერეული ხელ-

⁵⁰ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-60 მუხლი.

⁵¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 23 თებერვლის №ას-1144-1090-2014 გადაწყვეტილება.

⁵² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 9 დეკემბრის №ას-1726-2019 გადაწყვეტილება.

⁵³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 6 ნოემბრის №ას-606-2020 გადაწყვეტილება.

შეკრულების განმარტებისას გაირკვეს რეალურად შერეული ხელშეკრულება უნდა განიმარტოს კომბინირებული ნაწილებით, თუ მხოლოდ ერთი ხელშეკრულებაა ბუნდოვანი და მასშია წარმომოხილი დამატებითი ვალდებულებები.⁵⁴ ამასთან დაკავშირებით, უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, ხელშეკრულების ცალკეული სახის დადგენისას ყურადღება უნდა მიექცეს იმ უფლება-მოვალეობებს რომლებსაც მხარეები გარიგების დადებისას იძენენ. სწორედ ამიტომ, ხელშეკრულების იდენტიფიცირებისას პირველ რიგში იმ ნორმებზე ხდება აქცენტის გაკეთება, რომლებიც შესრულების არსთან დგას ახლოს.⁵⁵

შერეული ტიპის შეთანხმებაში აქტიურად გამოიყენება ობიექტური განმარტების მეთოდი, რის მიხედვითაც მხარეთა მიზნების შესაბამისად განიმარტება სადავო ნორმების არსი. ხოლო კონტინენტურ სამართალში, უნიდროას, PECL-ის და CISG-ის პრინციპების მიერ ცნობილია როგორც **Objective Interpretation Rule** მეთოდი. საერთო სამართლის ქვეყნებში მოცემული მეთოდი ორმაგი მნიშვნელობის მქონე ნორმების განმარტებისას გამოიყენება. იქიდან გამომდინარე, რომ კანონი წინასწარ ვერ განსაზღვრავს ყველა ურთიერთობის ფორმას და შესაბამისად, შერეული ხელშეკრულების შინაარსს, კანონმდებლობაში შემუშავებულია ის ძირითადი პრინციპები, რაც განმარტების პროცესს უფრო გაამარტივებს.⁵⁶

ამგვარად, ინტერპრეტაციის მთავარი მიზანია განსაზღვროს კანონმდებლის განზრახვა, რომელიც გამოხატულია ნაგულისხმევად ან პირდაპირ. თუ ნორმატიული დებულება ღიაა ერთზე მეტი ინტერპრეტაციისთვის, სასამართლომ უნდა აირჩიოს ის ინტერპრეტაცია, რომელიც წარმოადგენს კანონმდებლის ჭეშმარიტ განზრახვას – სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, „ნამდვილ“ ან „სამართლებრივ მნიშვნელობას“.⁵⁷

1.2. განმარტების პრინციპების მიმართება საერთაშორისო აქტების ნორმებთან

ხელშეკრულება არის მხარეთა მიერ მიღწეული შეთანხმების შედეგი, რომელიც იწვევს მხარეთა შორის უფლებებისა და მოვალეობების წარმოშობას. ხელშეკრულების განმარტების მნიშვნელობა კი უპირატესად მხარეთა მიერ გამოვლენილი საერთო ნების, ხელშეკრულების შინაარსის, მხარეთა რეალური მიზნის დადგენაში მდგომარეობს. „სასამართლო მხარეთა ნამდვილ ნებას ადგენს მხო-

⁵⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 24 ოქტომბრის №ას-1096-1053-2016 გადაწყვეტილება.

⁵⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 22 თებერვლის №ას-710-2020 გადაწყვეტილება.

⁵⁶ ძლიერიშვილი ზ., ცერცვაძე გ., რობაქიძე ი., სვანაძე გ., ცერცვაძე ლ., ჯანაშია ლ, სა-ხელშეკრულებო სამართალი, თბილისი, 2014, 156.

⁵⁷ <<https://bit.ly/3QHXYDn>> [10.05.2022].

ლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განმარტების პროცესში წარმოიშობა ხელშეკრულების ტექსტში გადმოცემულ დებულებათა შორის წინააღმდეგობა ან შეუსაბამობა“.⁵⁸

ხელშეკრულების სადავო ნორმების განმარტებისას, მხარეთა შორის შეთანხმებული მოვალეობების შესრულება სახელშეკრულებო სამართლის პრინციპებს არ უნდა არღვევდეს, რადგან შესაძლოა საფრთხე შეექმნას მხარეთა შორის არსებულ თანაბარ უფლებებზე დაფუძნებულ კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებს. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, შეთანხმება უნდა განიმარტოს კეთილსინდისიერების პრინციპის საფუძველზე, სამოქალაქო ბრუნვის ჩვეულებების გათვალისწინებით.⁵⁹ ეს წესი უდევს საფუძვლად ზოგადად შერეული ხელშეკრულების განმარტებასაც.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს საკასაციო პალატა ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში განმარტავს, რომ კანონის შესაბამისად შედგენილი შეთანხმება მხარეთათვის უფლებების განხორციელების საფუძველს წარმოადგენს, ამიტომ, სამოქალაქო სამართლის პრინციპის დასაცავად, არსებობს რამდენიმე გამონაკლისი, რომელთა დაცვაც ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც თავად “*pacta sunt servanda*“-ს⁶⁰ დაცვა და შესრულება.⁶¹

ასევე არანაკლებ მნიშვნელოვანია ზემოაღნიშნული სუსტი მხარის ინტერესების დაცვისა და ხელშეკრულების სანაღმდეგოდ განმარტების პრინციპი, რაც ხშირად გამოიყენება სტანდარტული პირობების განმარტებისას.⁶² ხოლო სასამართლოს მიერ მხარეთა შორის დადგენილი სადავო დებულებებისთვის არა შირაარსობრივი, არამედ ობიექტური მნიშვნელობა მაშინ შეიძლება მიენიჭოს, როდესაც ხელშეკრულებაში მხარეთა ინტერესი და განზრახვა ვერ დადგინდა.”⁶³

ხელშეკრულების განმარტების ზოგადი პრინციპებია მოცემული ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის ძირითად დებულებებში.⁶⁴ აღნიშნული პრინციპები შეიძლება რეალურად იყოს საფუძველი, UNIDROIT საერთაშორისო კომერციული ხელშეკრულებების პრინციპებთან ერთად კერძო სამართლის

⁵⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 22 თებერვლის №ას-1190-2021 გადაწყვეტილება.

⁵⁹ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 157-ე პარაგრაფი.

⁶⁰ <<https://bit.ly/3QdJ33s>>[15.05.2022].

⁶¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 17 დეკემბრის №ას-1056-2021 გადაწყვეტილება.

⁶² <<https://bit.ly/39egbY6>>[15.05.2022].

⁶³ ბაჩიაშვილი ვ., ხელშეკრულების განმარტება ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის პრინციპების მიხედვით და საქართველოს კანონმდებლობაში მისი იმპლემენტაციის მიზანშეწონილობა, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2013, 7.

⁶⁴ ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის პრინციპები, ე. ბუკალავას, თ. ჭალიძის, ა. ცერცვაძისა და დ. გეგენავას თარგმანი, საერთო რედაქცია, თბილისი, 2014.

კანონმდებლობისთვის.⁶⁵ ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის ძირითადი დებულებების 5:101 მუხლის მიხედვით, „ხელშეკრულება უნდა იყოს ინტერპრეტირებული მხარეთა საერთო განზრახვის მიხედვით, მაშინაც კი, თუ ეს განსხვავდება სიტყვების პირდაპირი მნიშვნელობისგან.“⁶⁶

ხელშეკრულების ინტერპრეტაციისას მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული ასევე გარემოებები, როგორცაა ხელშეკრულების დადების დრო, წინასწარი მოლაპარაკებების ჩათვლით, მხარეთა ქცევა, თუნდაც ხელშეკრულების დადების შემდგომ, ხელშეკრულების ბუნება და მიზანი. ასევე მნიშვნელოვანია განმარტება, რომელიც უკვე მიეცა მხარეთა მიერ მსგავს პუნქტებს და მათ შორის სახელშეკრულებო ურთიერთობისას დამკვიდრებული პრაქტიკა, რაც მიღებულია კონკრეტული საქმიანობის დარგში, და ბოლოს, კეთილსინდისიერებისა და სამართლიანი შეთანხმების პრინციპი.⁶⁷ ასევე ხელშეკრულების ნორმები უნდა განიმარტოს ზოგადად ხელშეკრულების ქრილში.

ხელშეკრულების განმარტებას აწესრიგებს ასევე საერთაშორისო კომერციული ხელშეკრულებების UNIDROIT-ის პრინციპები (UPICC), რომლებიც წარმოადგენს საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართლის ზოგადი ნაწილის არასავალდებულო კოდიფიკაციას ან „განახლებას“. ისინი უზრუნველყოფენ წესების დაბალანსებულ კომპლექტს, რომელიც ადაპტირებულია თანამედროვე საერთაშორისო კომერციული პრაქტიკის სპეციალურ მოთხოვნებთან, გამოსაყენებელია განურჩევლად იურიდიული ტრადიციებისა და იმ ქვეყნების ეკონომიკური და პოლიტიკური პირობებისა, სადაც ისინი გამოიყენება.⁶⁸

UNIDROIT-ის პრინციპების მე-5 თავში მოცემულია განმარტების მეთოდები, რომელშიც შედის მხარეთა ნების დადგენა, არსებით გარემოებებზე შეთანხმება, პირობის შემთავაზებლის ნების საწინააღმდეგო განმარტება, შეთანხმებული პირობების უპირატესობა. ხელშეკრულების მთლიანობის დადგენის, ნების გამოვლენის შედეგისა და მხარეთა შორის ენოვრივი შეუსაბამობის დროს ხელშეკრულების განმარტების ხერხები. UNIDROIT-ის პრინციპების დიდი ნაწილი ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის ძირითადი დებულებების მსგავს მონესრიგებას შეიცავს. აღნიშნული პრინციპების მიხედვით, გარიგების პირობების განმარტება ხდება ხელშეკრულების მთლიანი შინაარსის გათვალისწინებით. იმ შემთხვევაში, როდესაც ხელშეკრულება შედგენილია ორ ან მეტ ენაზე და მითი-

⁶⁵ Gabriel H. D. Introduction to the Special Issue on the Comparison of the Principles of European Contract Law with the Uniform Commercial Code, 13 Pace Int'l L. Rev. 257, 2001, 259.

⁶⁶ <bit.ly/3PfKuOu> [08.02.2022].

⁶⁷ < bit.ly/3mY2Czl > [02.05.2022].

⁶⁸ <bit.ly/3kL6nXU > [03.04.2022].

თებული არაა, მათ შორის, შეუსაბამობის შემთხვევაში, რომელ მათგანს ენიჭება უპირატესობა, სადავო ნორმის განმარტებისას, უპირატესობა მიენიჭება იმ ენას, რომელზეც ხელშეკრულება პირველად შედგა.⁶⁹

ხელშეკრულების განმარტების წესებს შეიცავს გაეროს კონვენციის მიხედვით საქონლის საერთაშორისო ნასყიდობის ხელშეკრულებათა შესახებ აქტიც. ვენის კონვენცია ყურადღებას ამახვილებს მხარეთა მიერ ნების გამოვლენასა და მათ განზრახვაზე. კონვენციის მე-8 მუხლის მიხედვით, ამ კონვენციის მიზნებისთვის მხარის განცხადება ან სხვაგვარი მოქმედება განიხილება მისი განზრახვის შესაბამისად, თუ მეორე მხარემ იცოდა ან შეიძლება არ იცოდა, როგორი იყო ეს განზრახვა. ხოლო მხარის განზრახვის განსაზღვრისას ან იმის შეფასებისას, თუ როგორ გაიგებდა ამას გონიერი პიროვნება, აუცილებელია მხედველობაში იქნეს მიღებული ყველა შესაბამისი გარემოება, მოლაპარაკების, ნებისმიერი პრაქტიკის ჩათვლით, რომელიც მხარეებმა დანერგეს თავიანთ ურთიერთობაში, ჩვეულებანი და მხარეთა სხვა ნებისმიერი შემდგომი მოქმედება.⁷⁰ ზემოთ აღნიშნული აქტები ისევე მოქმედებენ შერეული ხელშეკრულებების განმარტებაზე, როგორც სხვა საკანონმდებლო ჩანაწერის შემთხვევაში.

2. ხელშეკრულების გამიჯვნის გზები შერეულ ხელშეკრულებებში

კერძო სამართალში ხელშეკრულების დაყოფა შინაარსიდან გამომდინარე, მათი ცალკეულ ნაწილებად კანონში მოწესრიგება და მხარეთა შორის დადებული შეთანხმების თავისუფლება კანონის ფარგლებში, ხელშეკრულების თავისუფლებისა და კერძო ავტონომიის მაგალითს წარმოადგენს, ამიტომ, ხელშეკრულება კოდექსის მიხედვით, დიფერენცირებულია. გარდა ამისა, მხარეებს აქვთ უფლება შეათანხმონ ნებისმიერი პირობა ან თუნდაც შეადგინონ ისეთი შინაარსის ხელშეკრულება, რომელიც კანონში ზუსტად არ არის მოწესრიგებული.⁷¹ თუ ხელშეკრულება კანონის მიხედვით არის მოწესრიგებული ისევ კანონი განსაზღვრავს დავის შემთხვევაში პრობლემის გადაჭრის გზებს. თუმცა, თანამედროვე ბიზნესსამყაროში ხშირად ვხვდებით ხელშეკრულებათა სახეებს, რომლებიც კონკრეტულად არც ერთ საკანონმდებლო მოწესრიგებას არ შეესაბამება, ან პირიქით რამდენიმე ტიპის სახელშეკრულებო ურთიერთობისთვის დამახასიათებელ შინაარსს ატარებენ. ამასთან შესაძლოა მხარეთა შორის შეთა-

⁶⁹ ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის პრინციპები, ე. ბუკალავას, თ. ქალიძის, ა. ცერცვაძისა და დ. გეგენავას თარგმანი, საერთო რედაქცია, თბილისი, 2014, 45.

⁷⁰ The United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG).

⁷¹ ჯორბენაძე ს., ხელშეკრულების თავისუფლების ფარგლები სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 2016, 104.

ნხმებუღი სამართლებრივი ურთიერთობა ერთდროულად მოიცავდეს რამდენიმე ტიპის სახელშეკრულებო ნორმების ერთობლიობას.⁷²

შესაბამისად, ასეთ შემთხვევებში სახელშეკრულებო ურთიერთობების ხასიათიდან გამომდინარე რთულია მხოლოდ საკანონმდებლო რეგულირების ფარგლებში ისეთი გარიგებების განხილვა, როგორც შერეული ხელშეკრულებებია. სადავო ნორმების განმარტებისას კი ყურადღება უნდა მიექცეს მხარეთა უფლებების დაცვას. რადგან სამოქალაქო კოდექსი შერეული ხელშეკრულებების მომწესრიგებელ ცალკე თავს არ შეიცავს, დავის გადასაჭრელად საჭიროა კანონმდებლობის, სასამართლო პრაქტიკის და მხარეთა პოზიციების ურთიერთშეჯერებით გადაწყვეტილების მიღება. გადაწყვეტილება კი უნდა პასუხობდეს თანასწორობის, სუსტი მხარის ინტერესების დაცვისა და კეთილსინდისიერების ზოგად კერძოსამართლებრივ სტანდარტებს.

კანონით განსაზღვრული ხელშეკრულებები შესაძლოა სამოქალაქო კოდექსის გარდა სპეციალური კანონებით და საერთაშორისო აქტებით მოწესრიგდეს, თუმცა, იმ შემთხვევაში, როდესაც ხელშეკრულება შინაარსის გათვალისწინებით არატიპური ხასიათისაა პრობლემური შინაარსის ნორმების განმარტება არც თუ ისე მარტივ ამოცანად იქცევა დავის წარმოებისას.

იქიდან გამომდინარე, რომ კერძო სამართლის კანონმდებლობით განმტკიცებული ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი მხარეებს ანიჭებს უფლებას, კანონის ფარგლებში დადონ ისეთი ხელშეკრულებები, რომლებიც პირდაპირ არ არის მითითებული სამოქალაქო კოდექსში, მხარეებს საკუთარი ნებისა და ინტერესების მიხედვით შეუძლიათ სახელშეკრულებო პირობები ნებისმიერი კანონით დასაშვები ფორმით განსაზღვრონ. შესაძლოა, მხარეთა შორის შეთანხმებულ გარიგებაში ასახული ურთიერთობა სამოქალაქო კოდექსის მომწესრიგებელ არც ერთ თავში იყოს განმარტებული. მსგავს ხელშეკრულებებს კი იურიდულ ლიტერატურაში ე.წ. „არატიპური ხელშეკრულებები“ ეწოდება.⁷³

კერძო სამართალში საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით დიფერენცირებულია ზეპირი, წერილობითი, კანონით განსაზღვრული და განუსაზღვრელი გარიგებები. თუმცა, იქიდან გამომდინარე, რომ კანონი წინასწარ ვერ განსაზღვრავს სამართლებრივი ურთიერთობის შინაარსს, მას შეუძლია დაადგინოს მხოლოდ მხარეთა სახელშეკრულებო თავისუფლების ფარგლები და არა თავად თავისუფლების გამოხატვის დეტალები.⁷⁴ ამიტომ, იმ შემთხვევაში,

⁷² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 11 დეკემბრის №ას-881-831-2015 განჩინება.

⁷³ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2001, 171.

⁷⁴ ზოიძე ბ., ევროპული კერძო სამართლის რეცეფცია საქართველოში, თბილისი, 2005, 286.

როცა შერეული ე.წ. „ატიპური“ ან „ჰიბრიდული“⁷⁵ ხელშეკრულების განმარტების პრობლემა დგება საჭიროა ზუსტად გაიმიჯნოს სამართლებრივი ურთიერთობების შინაარსი, დადგინდეს მხარეთა ნება, ძირითადი მიზნები და მათი თავდაპირველი განზრახვა.

შერეული ხელშეკრულებების განმარტების შემთხვევაში წინასწარ ცნობილია რომ დავის გადასაჭრელად სასამართლო მხოლოდ საკანონმდებლო ჩანაწერს ვერ დაეყრდნობა. თუმცა, სანამ უშუალოდ ნორმის მისადაგებაზე იმსჯელებს მოსამართლე, საჭიროა შეთანხმება დააკვალიფიციროს შერეულ ხელშეკრულებად და განსაზღვროს მხარეთა ნების გამოვლენა, თავდაპირველი მიზანი და ურთიერთობის შინაარსი. საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში შეთანხმების შერეულ ხელშეკრულებად იდენტიფიცირებისთვის ყურადღება გაამახვილა ურთიერთობის შენაარსსა და ფორმაზე. სადავო ნორმების განმარტებისას, სასამართლომ იმსჯელა, რომ გარიგების ფარგლებში შემსრულებელმა, ერთი მხრივ, როგორც გამყიდველმა, იკისრა ვალდებულება, შემძენისთვის ნივთი გადაეცა, ხოლო, მეორეს მხრივ, როგორც მენარდემ, შემკვეთისთვის მომსახურების განწესების კონკრეტული ვადა შეათანხმა. მოცემულ შემთხვევაში, შეთანხმებაში გაერთიანებულია ორი თანაბარი მნიშვნელობის სახელშეკრულებო ურთიერთობა, რომელიც თავმოყრილია ერთ ხელშეკრულებაში და სწორედ ეს გარემოება გარიგებას შერეულ ხელშეკრულებად აქცევს. სასამართლოს მოვალეობაა დაადგინოს თუ რის საფუძველზე ამყარებს საკუთარ მოთხოვნას მოსარჩელე. ასევე სასამართლომ მხარის მიერ მოთხოვნის ფარგლებში უნდა მოიძიოს ის ნორმა, რომელიც მხარეთა შორის არსებული ურთიერთობის შედეგს ითვალისწინებს. აღნიშნული მსჯელობა ცხადყოფს, რომ სასამართლომ უნდა დაადგინოს ნორმის აღწერილობა რამდენად შეესაბამება დავაში მოცემულ სიტუაციას. ასევე დასკვნის ეტაპზე, შერეული ხელშეკრულების სადავო ნორმების განმარტებისას (ამ შემთხვევაში ნასყიდობისა და ნარდობის შემცველი ნორმების არსებობისას), მხედველობაში უნდა მიიღოს სამოქალაქო კოდექსით დადგენილი ის ნორმა, რომელიც მეტად შეესაბამება შეთანხმებაში მოცემულ შინაარსს. უზენაესმა სასამართლომ დავის გადასაჭრელად ნარდობის ხელშეკრულების მომწესრიგებელი ნორმები გამოიყენა და განმარტა, რომ ნარდობა თავისი არსით განეკუთნება სინალაგმატურ ხელშეკრულებას, რომლის მონაწილეებიც სამართლებრივ ურთიერთობაში ერთმანეთის მიმართ გამოდიან როგორც ურთიერთკრედიტორები, ასევე ურთიერთმოვალეები.⁷⁶

⁷⁵ Shelhimer D., Comment, Sales-Service Hybrid Transactions and the Strict Liability Dilemma, SMU Law Review, Vol. 43, Issue 2, 2016, 785.

⁷⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 26 ნოემბრის №ას-496-2021 გადაწყვეტილება.

შესაბამისად, ხელშეკრულების შინაარსიდან გამომდინარე, სასამართლომ დავის გადაჭრისას სადავო ნორმებს შეუსაბამა ხელშეკრულებასთან მეტად ახლოს მდგომი ნორმები და ურთიერთობის შინაარსიდან გამომდინარე, სადავო ნორმების განმარტება და ვალდებულების შესრულებისთვის გამოსაყენებელი სამართლებრივი ნესრიგი, უპირატესი მიზნის ტესტის⁷⁷ გამოყენებით, ნარდობის ხელშეკრულებად დააკვალიფიცირა. თუმცა, ეს შეფასება არ გამორიცხავს კომბინაციის მეთოდის⁷⁸ გამოყენების შესაძლებლობას, რასაც საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი პირდაპირ არ უარყოფს. ამიტომ, აღნიშნულ საქმეში მხარეთა უფლებების დასაცავად და ნაკლები ზიანის მისაღებად, შესაძლებელი იყო როგორც ხელშეკრულების ცალკეული ვალდებულებების ერთობლიობაში განხილვა, ასევე სადავო გარემოების ერთ რომელიმე კონკრეტული რეგულირების სფეროში მოქცევა.

ხელშეკრულების განმარტების დროს სასამართლო ორ მნიშვნელოვან საკითხს წყვეტს: სასამართლოს ევალება მხარეთა მიერ ხელშეკრულებაში გაკეთებული გამონათქვამების დაზუსტება, ხოლო მეორე მხრივ, სასამართლო თავისი გადაწყვეტილებით ხელშეკრულებაში ღიად დარჩენილი ადგილების ე.წ. „მხარეების“ შევსებას ახორციელებს.⁷⁹ სადავო ნორმების განმარტებისას მნიშვნელოვანია სასამართლომ თანასწორობის პრინციპის დაცვით გაითვალისწინოს მხარეთა ნების გამოვლენის არსი, მხარეთა მიზნები და დაადგინოს ხელშეკრულების რეალური შინაარსი.

2.1. მხარეთა ნების გამოვლენა

კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში, ხელშეკრულების დადების შემდგომ, მხარეთა ნების ინტერპრეტაციის საშუალება დიდ როლს თამაშობს, რადგან ეს მხარეებს შესაძლებლობას აძლევს ისე გააგრძელონ სახელშეკრულებო ურთიერთობა.⁸⁰ ყველა იმ გარიგებაში, რომლებშიც ნების გამოვლენის ნამდვილობა დამოკიდებულია მეორე მხარის მიერ ამ ნების მიღებაზე, არცთუ იშვიათად იბადება კითხვა, სწორად გაიგო თუ არა მეორე მხარემ ის, რისი თქმაც ნების გამომვლენ პირს სურდა.⁸¹

⁷⁷ O’Gorman D. P., Contract Law’s Predominant-Purpose Test, and the Law-Fact Distinction, Florida State University Law Review, Vol. 45, Iss. 2, 2019, 444.

⁷⁸ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2001, 173.

⁷⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 23 თებერვლის №ას-1144-1090-2014 გადაწყვეტილება.

⁸⁰ Eisenberg M. A., Expression Rules in Contract Law and Problems of Offer and Acceptance, California Law Review, Vol. 82, No.5, 1994, 1127.

⁸¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 22

იქიდან გამომდინარე, რომ გარიგებათა აბსოლუტურ უმრავლესობაში ორი მხარე – ნების გამომვლენი და ნების მიმღები – მონაწილეობს, აშკარაა, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს გამოვლენილი ნების სწორად გაგებას მეორე მხარის მიერ. უმრავლეს შემთხვევაში, სახელშეკრულებო დავის წარმოებისას ნების გამომვლენის გამონაქვეამის შინაარსი არასწორადაა აღქმული ნების მიმღების მიერ. აქედან წარმოიშობა გამოვლენილ ნებათა კონფლიქტი, რომელიც საჭიროებს სწორად გადაწყვეტას. ამ კონფლიქტის გადაწყვეტის სამართლებრივ საშუალებას კი წარმოადგენს ნების გამომვლენის განმარტება.⁸² განსაკუთრებით შერეულ ხელშეკრულებებში, სადაც მხარეთა შორის არაერთგვაროვანი ურთიერთობა წარმოიშობა და შეთანხმებაში რამდენიმე განსხვავებული ვალდებულება აისახება მხარეთა შორის, როგორცაა თანხის გადახდა, ინდივიდუალური საქონლის მიწოდება, მონტაჟი და დასაწყობება, რთულია ნების გამომვლენის მიერ შეთანხმებაში ასახული მრავალი დამოუკიდებელი ვალდებულება ნების მიმღებისთვის ზუსტად იგივენაირად იქნეს აღქმული.

კერძო სამართალში მხარეთა თანასწორობა გულისხმობს მხარეთა ინფორმირებული და თანმხვედრი ნების გამოვლენას.⁸³ სააპელაციო სასამართლო ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში განმარტავს, რომ ნების გამოვლენის საკითხში არ შეიძლება შემოფარგლოს იმ მნიშვნელობით, რაც მასში ნების გამმჟღავნებელმა ან ნების მიმღებმა ივარაუდა. ასევე არაერთ გადაწყვეტილებაში აღინიშნა, რომ ძირითადი განმსაზღვრელია მნიშვნელობა, რომელიც შეიძლებოდა მიენიჭებინა წარმოსახვით გონიერ ადამიანს, ჩაყენებულს აღნიშნული ნების ადრესატის მდგომარეობაში.⁸⁴ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, ნების გამოვლენის განმარტებისას უნდა დადგინდეს მხარეთა ნამდვილი ნების გამოვლენა, არამხოლოდ მისი სიტყვა-სიტყვითი განმარტებიდან გამომდინარე.⁸⁵

უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, მხარეთა ნამდვილი ნების დადგენა ხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განმარტების პროცესში წარმოიშობა ხელშეკრულების ტექსტში გადმოცემულ დებულებათა შორის წინააღმდეგობა ან შეუსაბამობა.⁸⁶ სახელშეკრულებო სამართლებრივ დავებში, ნების გამოვლენის

თებერვლის №ას-1190-2021 გადაწყვეტილება.

⁸² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 25 მაისის №ას-635-602-2014 გადაწყვეტილება.

⁸³ ლაკერბაია თ., ხელშეკრულების უარყოფის უფლება: ქართული და ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის შედარებითი ანალიზი, თბილისი, 2016, 25.

⁸⁴ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 25 მაისის გადაწყვეტილება №2ბ/5167-14.

⁸⁵ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 133-ე პარაგრაფი.

⁸⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 18 თებერვლის №ას-425-425-2018 გადაწყვეტილება.

სწორად აღსაქმელად და შემდგომ, განმარტების გასამარტივებლად აუცილებელია თავდაპირველად გამოვლენილი ნება არ იყოს ბუნდოვანი და გასაგებად იყოს მიწოდებული მეორე მხარისთვის.⁸⁷ სწორედ ნების გამოვლენის ბუნდოვანების ან შეთანხმების ნორმებში აშკარა არასამართლიანი და შეუსრულებელი ნორმების გამოყენება წარმოშობს გამოვლენილ ნებათა კონფლიქტს, რომელიც საჭიროებს სწორად გადაწყვეტას. ამ კონფლიქტის გადაწყვეტის სამართლებრივ საშუალებას წარმოადგენს ნების გამოვლენის განმარტება. ნების გამოვლენის განმარტების მიზანი კი მხოლოდ გარიგების მონაწილეთა შორის წარმოშობილი გაუგებრობის გარკვევაა.⁸⁸ როგორც აღინიშნა შერეული ხელშეკრულებების შემთხვევაში შეუძლებელია ნების განმარტების გარეშე, ზოგადად სახელშეკრულებო სადავო ნორმების განმარტება.

მხარეთა ძირითადი სახელშეკრულებო ვალდებულებების გათვალისწინებით შერეული ხელშეკრულების განმარტებაზე იმსჯელა სააპელაციო სასამართლომ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში. მხარეთა შორის სადავო საკითხი დადგა სესხის, ნასყიდობისა და იპოთეკის ერთიანი ხელშეკრულებიდან გამომდინარე. მართალია მხარეებმა შერეული ხელშეკრულება შეადგინეს ნოტარიუსთან, თუმცა საჯარო რეესტრში მხოლოდ ნასყიდობის ხელშეკრულება დარეგისტრირდა. ხოლო ამის შემდეგ უძრავი ნივთი ისევ გაიყიდა და სესხის სახით გაცემული თანხა დარჩა უზრუნველყოფის გარეშე. მოსარჩელის განმარტებით, მოპასუხის მხრიდან არ მომხდარა სესხის ხელშეკრულებით ნაკისრი, კერძოდ, თანხის დაბრუნების ვალდებულების შესრულება, ხოლო მოპასუხე აპელირებდა, რომ სესხის ხელშეკრულება მხარეთა შორის რეალურად არ დადებულა და სახეზე იყო მხოლოდ ნასყიდობის ხელშეკრულება.⁸⁹

სააპელაციო სასამართლომ განმარტა შერეული ხელშეკრულების ელემენტების არსებობა და მხარეთა შორის არსებულ შეთანხმებაში გამოყო სამი თანაბარი მნიშვნელობის სესხის, ნასყიდობისა და იპოთეკის ხელშეკრულების არსებობის ფაქტი. სასამართლომ იმსჯელა მხარეთა შორის გამოვლენილ ნებაზე ხელშეკრულების დადებისას. პალატამ აღნიშნა, რომ ნების გამოვლენის განმარტებით, არ შეიძლება სასამართლო შემოიფარგლოს მხოლოდ იმ მნიშვნელობით, რაც მასში ნების გამმჟღავნებელმა ან ნების მიმღებმა ივარაუდა. ძირითადი განმსაზღვრელი ფაქტორია იმ მნიშვნელობის დადგენა, რაც შეიძლებოდა მიე-

⁸⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 25 მარტის №ას-1117-2020 გადაწყვეტილება.

⁸⁸ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2001, 320.

⁸⁹ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 25 მაისის გადაწყვეტილება №2ბ/5167-14.

ნიჭებინა ნებისმიერ გონიერ ადამიანს, ნების გამომვლენისა და მიმღების მდგომარეობაში. სააპელაციო სასამართლომ ნების გონიერი განმარტების შედეგად ხელშეკრულების თითოეული პუნქტი განმარტა იმგვარად, რომ ერთმანეთისგან გამიჯნულიყო ნასყიდობის ხელშეკრულების, იპოთეკისა და სესხის ხელშეკრულების კრედიტორი და მოვალე. იქიდან გამომდინარე, რომ შერეულ ხელშეკრულებაში სამი მხარე მონაწილეობდა, მნიშვნელოვანი იყო თითოეული ვალდებულების შესრულებაზე სათითაოდ მსჯელობა.

საბოლოოდ, დადგინდა რომ ხელშეკრულება დადებული იყო მყიდველს, იგივე მსესხებელს, გამყიდველსა და გამსესხებელს, იგივე იპოთეკარს შორის. მტკიცებულებათა გონივრული განმარტების შედეგად სასამართლომ შესრულებულად ჩათვალა ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი ვალდებულება. შესაბამისად, ნასყიდობის ხელშეკრულების მომწესრიგებელი ნორმების გამოყენება არ გახდა საჭირო. რაც შეეხება სესხის ხელშეკრულებას, დადგინდა რომ იპოთეკარმა თანხა ასესხა მყიდველს, რათა მას გადაეხადა ნასყიდობის საფასური და არა გამყიდველს. ამიტომ, სესხის ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი მოთხოვნის ადრესატი გამყიდველი ვერ იქნებდა და მხარეს სწორი მოთხოვნა უნდა დაეყენებინა მყიდველის, იგივე მსესხებელის მიმართ.⁹⁰ შესაბამისად, აღნიშნული გადაწყვეტილების დასაბუთების მიხედვით, აშკარაა, რომ სასამართლომ შერეული ხელშეკრულების სამივე კომპონენტი ერთობლიობაში განიხილა, დააგინა მისი შემადგენელი ნაწილები, ხოლო ამის შემდგომ სამივე ხელშეკრულება ნების გამოვლენის დადგენის შესაბამისად განმარტა, საბოლოოდ, დავის გადასაჭრელად სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა მხოლოდ იმ სახელშეკრულებო დათქმის სამართლებრივ ბუნებაზე, რომლიდანაც კონკრეტული უფლება-მოვალეობის წარმოშობა იყო სადავო. აღნიშნული სასამართლო გადაწყვეტილება ნათელი მაგალითია იმისა, თუ რა როლს თამაშობს ნების გამოვლენის განმარტება შერეული ხელშეკრულების შემთხვევაში მხარეთა შორის არსებული ურთიერთობისა და სადავო ნორმების განმარტებისას.

საკასაციო პალატა არაერთ გადაწყვეტილებაში ასაბუთებს, რომ ხელშეკრულებებში გამოვლენილი მხარეთა ნების განმარტების თაობაზე არსებობს უზენაესი სასამართლოს მყარად დადგენილი პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც, სამოქალაქო კოდექსის ნორმის დისპოზიცია განმარტებულია იმგვარად, რომ „გონივრული განსჯა“ უნდა ემყარებოდეს გარკვეულ კრიტერიუმებს, კერძოდ, ნების გამოვლენის განმარტება უნდა განხორციელდეს ნების მიმღების შემცნების (გაგების) შესაძლებლობათა გათვალისწინებით.⁹¹ ამგვარი განმარტების

⁹⁰ იქვე.

⁹¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 22 თებერვლის №ას-1190-2021 გადაწყვეტილება.

დროს გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ყველა ხელშესახები გარემოება, რომელიც ამ შემთხვევას ახასიათებს, ძირითადად, ხელშეკრულების მთავარი ვალდებულებები და დამახასიათებელი ნიშნები, რის მიხედვითაც შეთანხმება შერეული ხელშეკრულების სახეს იღებს. შესაბამისად, ნების გამოვლენის განმარტებასთან ერთად, აუცილებელია შეთანხმებაში არსებული ძირითადი ხელშეკრულების ნიშნები ერთობლიობაში განიმარტოს.

2.2. ხელშეკრულების ძირითადი ნიშნების გათვალისწინება

შერეულ ხელშეკრულებაში, კერძოსამართლებრივი ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპიდან გამომდინარე, თავმოყრილია რამდენიმე ხელშეკრულების მომწესრიგებელი ნორმა, შესაბამისად, სამოქალაქო კოდექსის პირდაპირ გათვალისწინებული და გაუთვალისწინებელი შეთანხმების ერთობლიობა ქმნის შერეული ხელშეკრულების იდეას.⁹² ხელშეკრულების თავისუფლება ხელშეკრულების ფორმის გარდა მისი შინაარსის არჩევის შესაძლებლობაშიც გამოიხატება, თუმცა ეს გაგებული არ უნდა იქნეს იმგვარად, რომ ხელშეკრულების ყველა პირობა დამოუკიდებელი აღქმის შესაძლებლობას გულისხმობდეს. რასაკვირველია, მხარეებს შეუძლიათ თავისუფლად განსაზღვრონ შერეული ტიპის ხელშეკრულებაში გარდამავალი, შემავსები თუ სხვადასხვა სახელშეკრულებო ურთიერთობისთვის დამახასიათებელი ნორმები, რადგან სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, ხელშეკრულების სახეები არ არის ამომწურავი.⁹³

გერმანიის კერძო სამართალი, ისევე როგორც ქართული, შერეულ ხელშეკრულებას (*Gemischte Verträge*) განიხილავს რამდენიმე ხელშეკრულების ერთობლიობის ნაწილში, რომელთა განმარტებაც არაა მარტივი, თუმცა ოპტიმალური ხერხია იმ წესრიგის გამოყენება, რომელიც მეტადაა შესაფერისი სადავო გარემოებისთვის.⁹⁴ მაგალითისთვის, შერეული ხელშეკრულებაა სასტუმროს მომსახურება, რომელიც ერთდროულად მოიცავს, როგორც იჯარას, ასევე მომსახურების ხელშეკრულებებს. თუმცა, შერეულ ხელშეკრულებად არ უნდა იქნეს განხილული კოდექსით უკვე მოწესრიგებული რთული სახელშეკრულებო ურთიერთობები.⁹⁵ მაგალითისთვის, როგორიცაა ლიზინგი. მართალია ლიზინგის ხელშეკრულება შინაარსობრივად შერეულ ხელშეკრულებას განეკუთვნება, მაგრამ

⁹² სამოქალაქო კოდექსის კომენტარები, ნიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 14.

⁹³ ჯორბენაძე ს., ხელშეკრულების თავისუფლება სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 2017, 103.

⁹⁴ Markesinis B.S., Unberath H., Johnston A.C., *The German Law of Contract A Comparative Treatise*, 2006, 162.

⁹⁵ იქვე, 163.

სადავო ნორმების გადანყვეტა უნდა მოხდეს კოდექსით წინასწარ დადგენილი წესრიგის გამოყენებით.

იმის გათვალისწინებით, რომ შერეული ხელშეკრულება მოიცავს ზემოთხსენებული შინაარსის თავისუფლების პრინციპიდან გამომდინარე რამდენიმე განსხვავებული ხელშეკრულების დათქმას, თითოეული შემადგენელი ნაწილი გაგებული უნდა იყოს ერთობლიობაში და სადავო ნორმების განმარტებისას მნიშვნელოვანია მხარეთა უფლებების დაცვის საფუძველზე, სასამართლომ შეაფასოს თითოეული ნაწილის მიზანი და ზიანის დადგომის ხასიათი. თუმცა, შემდგომში ამ ნორმების შესრულება ხელშეკრულების მონაწილეებს ორაზროვანი განმარტების შესაძლებლობას არ უნდა აძლევდეს. შერეული ხელშეკრულების ერთ-ერთი ნიშანი შეთანხმებაში ხელშეკრულების ტიპთა სიმრავლეა, რაც ხელშეკრულებას მრავალფეროვანს ხდის, სწორედ ამიტომ აუცილებელი ხდება რამდენიმე სახელშეკრულებო ურთიერთობის მარეგულირებელი ნორმების გამოყენება.⁹⁶

შესაბამისად, კერძო სამართალში ხელშეკრულების ნორმების განმარტების საკითხი უფრო რთულად დგება, როდესაც მხარეთა შორის რამდენიმე სახის ხელშეკრულებისთვის დამახასიათებელი კომბინირებულად მოწესრიგებული ურთიერთობა არსებობს და სახელშეკრულებო დათქმები მხარეთათვის სადავო და გაურკვეველი ხდება.⁹⁷ თუ ხელშეკრულების ფორმა, კოდექსის მიხედვით, თავისუფალია და რამდენიმე სახის ურთიერთობას მოიცავს, სახეზეა შერეული ტიპის შეთანხმება.⁹⁸ ამერიკის შეერთებული შტატების სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, ხელშეკრულება, რომელიც შეიცავს შერეულ ნორმებს, ვერ გადანყდება მხოლოდ სპეციალური კანონმდებლობით.⁹⁹ ასევე სასამართლო არ არის შებოჭილი იმ სახელწოდებით, რომელსაც მხარეები თავად განუსაზღვრავენ ხელშეკრულებას, ამ დროს მხედველობაში მიიღება ძირითადი შინაარსი და მხარეთა მიზნები.¹⁰⁰

შესაბამისად, თუ მხარეებმა ხელშეკრულების სათურად განსაზღვრეს ნარდობის ან ნასყიდობის ხელშეკრულება, ეს ცალსახად იმას არ გულისხმობს, რომ ხელშეკრულება შერეული ტიპის არაა და მხარეებს მხოლოდ ერთი გარიგების შინაარსი აქვთ დადგენილი შეთანხმებაში.

⁹⁶ ბაჩიაშვილი ვ., მეორადი მოთხოვნები შერეული ტიპის ხელშეკრულების თავისებურებების გათვალისწინებით, თბილისი, 2019, 17-18.

⁹⁷ ჯორბენაძე ს., ხელშეკრულების თავისუფლების ფარგლები სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 2016, 109.

⁹⁸ <bit.ly/3vSaTKz>[03.05.2022].

⁹⁹ Transatlantic Marine Claims Agency v. Ace Shipping, 109 F. U.S. 3d 105 , (2nd Cir.1997).

¹⁰⁰ Vermillion State Bank, v. Tennis Sanitation, LLC, 969 NW 2d 610 (2022).

სადავო ნორმების განმარტებისას, მნიშვნელოვანია დადგინდეს კონკრეტულად რომელი ხელშეკრულების ნაწილის შეუსრულებლობამ გამოიწვია ვალდებულების დარღვევა. შესაბამისად, ხელშეკრულების ძირითადი ნიშნების გათვალისწინებით უნდა გამოიკვეთოს ხელშეკრულების სახეები და მასთან დაკავშირებული ვალდებულების განსაზღვრა უნდა მოხდეს სასამართლო პროცესზე. როდესაც საქმე ეხება ჰიბრიდულ ხელშეკრულებას, სასამართლოები იყენებენ „გაბატონებული ფაქტორის“ ტესტს, რომლის მიხედვითაც, უნდა დადგინდეს ხელშეკრულების მიზანი იყო მომსახურების გაწევა, შრომითი ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი ვალდებულების შესრულება, თუ მხოლოდ საქონლის გაყიდვაზე დაფუძნებული გარიგების დადება.¹⁰¹ იმის გათვალისწინებით, რომ სასამართლომ ხელშეკრულების მთავარი ნიშანი უნდა გამოკვეთოს, აუცილებელია სადავო ნორმების განმარტებისას გათვალისწინებული იყოს ხელშეკრულების ძირითადი ნიშნების შესაბამისი ვალდებულების შემცველი მუხლები. მართალია, გაბატონებული ფაქტორის ტესტის მოდელს ქართული კანონმდებლობა არ გეთავაზობს და სასამართლო გადაწყვეტილებებიც პირდაპირ მითითებას არ შეიცავს, თუმცა მხარეთა ინტერესების გათვალისწინებით მოცემული ტესტის გამოყენება ხშირ შემთხვევაში უფრო ნათელს გახდის მხარეთა ძირითადი ნიშნების დადგენას და ხელშეკრულების შინაარსიც უფრო მარტივად იქნება აღქმადი.

სააპელაციო სასამართლომ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში, ხელშეკრულების შინაარსის განმარტების მეშვეობით, მხარეთა შორის არსებული სამართლებრივი ურთიერთობა შერეულ ხელშეკრულებას დაუქვემდებარა. იქიდან გამომდინარე, რომ მხარეთა შორის არსებული შეთანხმების მიხედვით, კომპანიამ იკისრა ვალდებულება შეესყიდა ავტომანქანა და განეხორციელებინა მისი ტრანსპორტირება საქართველოში, სასამართლომ ჩათვალა, რომ შეთანხმება შეიცავდა როგორც ნარდობის, ასევე ნასყიდობის ხელშეკრულების ელემენტებს. ასევე შეთანხმება ითვალისწინებდა მიბარების სამართლებრივი ურთიერთობის არსებობასაც, ხოლო მხარეთა შორის დავა წარმოიშვა უშუალოდ მიბარების ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების ნაწილში, სასამართლომ გამოიყენა კონკრეტულად სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებული მიბარების სახელშეკრულებო ურთიერთობის მომწესრიგებელი სამართლებრივი ნორმები.¹⁰² მართალია, აღნიშნულ გადაწყვეტილებაში სასამართლოს პირდაპირ არ უხსენებია უპირატესი ფაქტორის ტესტი, თუმცა მსჯელობიდან გამომდინარე აშკარაა, რომ სასამართლომ გამოკვეთა ხელშეკრულების ის ნიშანი, რომლის

¹⁰¹ *Ochoa v. Industrial Ventilation Inc*, 28 U.S.C. 1332 (2021).

¹⁰² თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2013 წლის 5 ივლისის გადაწყვეტილება №2ზ/2237-13.

შეუსრულებლობამაც გამოიწვია ვალდებულების დარღვევა და სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი თავით უპირატესი ანუ მხოლოდ იმ კონკრეტული ვალდებულების შეუსრულებლობიდან გამომდინარე ნორმები განსაზღვრა.

აღნიშნული გადაწყვეტილება ნამდვილად ასახავს შერეული ხელშეკრულების კვალიფიკაციის პრობლემას, რადგან სასამართლოს არ უმსჯელია ლიზინგის მომწესრიგებელ ნორმებზე და ურთიერთობის შინაარსი სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით მხოლოდ რამდენიმე სახელშეკრულებო ურთიერთობას შეუსაბამა. ეს სწორედ იმ საკანონმდებლო ხარვეზითაა გამოწვეული, რაც შერეული ტიპის ხელშეკრულებებში განმარტების პრობლემას ქმნის. ქართული კანონმდებლობის მიხედვით, თუ სპეციალური ნორმები შეესაბამება ურთიერთობის შინაარსს უნდა იქნეს გამოყენებული სწორედ ამ სპეციალური თავის მომწესრიგებელი ნესები.¹⁰³ შესაბამისად, სასამართლოს უნდა ემსჯელა როგორც შერეული ხელშეკრულების მიზნებზე ასევე შეედარებინა ის ლიზინგის სახელშეკრულებო ურთიერთობისთვის და თუ ამ უკანაკნელის შესრულების მიზანი დადგინდებოდა, დავა გადაეჭრა სპეციალური ნორმების გამოყენებით.¹⁰⁴

საქართველოს სააპელაციო საქმეთა პალატამ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში ასევე შერეული ხელშეკრულების სადავო საკითხის გადასაჭრელად გამოიყენა ის ნორმა, რომელიც მხოლოდ სადავო ნაწილისათვის იყო შესაბამისი და არა ზოგადად, ხელშეკრულების შინაარსისთვის. ხელშეკრულების მიხედვით, გამყიდველის მოვალეობა იყო მიწის ნაკვეთის დაყოფა და ამის შემდგომ მასზე შენობის აშენება იმ მიზნით, რომ მყიდველისთვის, მისი გადაცემის დროისთვის შეთანხმების შესაბამისად ყოფილიყო მოწყობილი. სააპელაციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ, მოცემულ შემთხვევაში, მიწასთან დაკავშირებით ხელშეკრულების ნაწილში გაფორმდა ნასყიდობის ხელშეკრულება, რადგან მყიდველმა თანხის გადახდის სანაცვლოდ შეიძინა უძრავი ქონება გამყიდველისგან. ხოლო ამავე მიწაზე ასაშენებელ საცხოვრებელ სახლთან მიმართებით კი ნარდობის ხელშეკრულება დადო. ნასყიდობის ხელშეკრულების შესაბამისად, შეძენელ უძრავ ქონებაზე ასაშენებელ სახლზე სრული ინდივიდუალური მომსახურება დაევალა გამყიდველს, ანუ ნარდობის ხელშეკრულებაში აღნიშნულ მენარდეს. შესაბამისად, სასამართლოს განმარტებით, ვინაიდან ერთი ხელშეკრულება შეიცავს ორი განსხვავებული სამართალურითიერთობის მომწესრიგებელ დებულებებს, მითითებული ხელშეკრულება წარმოადგენს შერეული ტიპის ხელშეკრულებას საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 340-ე მუხლის კონტექსტში.¹⁰⁵ აქედან გამომდინარე, ნას-

¹⁰³ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-2 და მე-5 მუხლები.

¹⁰⁴ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი 576-ე მუხლი.

¹⁰⁵ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 21 ოქტომბრის გადაწყვეტილება №23/62-14.

ყიდობისა და ნარდობის ხელშეკრულებების ერთობლიობაში განხილვისას მხედველობაში მიიღება ის ნორმები, რომლებიც შესრულების არსთან უფრო ახლო დგანან. განსახილველ შემთხვევაში კი, რადგან სადავო გარემოებას წარმოადგენდა საცხოვრებელი სახლის მშენებლობის პროცესთან დაკავშირებული მხარეთა უფლება-მოვალეობები და არა ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ნივთის გადაცემის ან თანხის გადახდის მოვალეობის დარღვევა, აღნიშნული სადავო სამართალურთიერთობის მიმართ სასამართლომ გამოიყენა ნარდობის ხელშეკრულების მომწესრიგებელი ნორმები. შესაბამისად, სასამართლომ ჯერ დაადგინა სამართალურთიერთობის შინაარსი, შერეული ხელშეკრულების კვალიფიკაციის შემდგომ კი განსაზღვრა სადავო გარემოება, და ბოლოს დავა გადაჭრა იმ ნორმების გამოყენებით, რომელიც ახლოს იყო კონკრეტულ სადავო გარემოებასთან.¹⁰⁶ აღნიშნული მსჯელობიდან გამომდინარე, ნათელია, რომ ხელშეკრულების არსთან ახლოს მდგომი ნორმების განმარტების შესახებ ჩანაწერის არარსებობა, მხარეთათვის წინასწარვე ბუნდოვან შინაარსს აყალიბებს, რაც პრაქტიკაში პრობლემას ქმნის მტკიცების ტვირთის ნაწილში. მხარეთათვის წინასწარ ცნობილი არ არის მოსამართლის მიერ რომელი ხელშეკრულების ნორმებით გადაწყდება სადავო საკითხი. თუმცა სასამართლო პროცესზე აღნიშნული მუხლი მოსამართლემ უნდა გამოიყენოს მხარეთა ინტერესებიდან გამომდინარე, ამ შემთხვევაში სამოქალაქო კოდექსის სპეციალური ნორმა შესაძლოა ისე იქნეს გამოყენებული, რომ ხელშეკრულების სადავო ნორმების განმარტებისას მოსამართლემ დავა გადაჭრას არა იმპერატიულად დადგენილი წესრიგის მისადაგებით, არამედ სამოქალაქო კოდექსის პრინციპებისა და განმარტების მეთოდების გამოყენების საშუალებით მიაღწიოს მხარეთა თანასწორობის დაცვას და ამით თავიდან იქნება არიდებული შეუსაბამო ზიანის დადგომის ალბათობაც.

2.3. მხარეთა რეალური მიზნების დადგენა

შერეული ხელშეკრულების განმარტებისას, მხარეთა შორის ნების გამოხტვასთან და ხელშეკრულების ნიშნების შეფასებასთან ერთად მნიშვნელოვანია მხარეთა მიზნის დადგენა. შესაძლოა შეთანხმებაში გათვალისწინებული იყოს ნარდობის, შრომის ან მომსახურების ნორმები ერთობლივად, თუმცა, კონკრეტული სადავო ნორმის განმარტებისას დასადგენია, მხარეთა მიზანი მომსახურების ძირითადი ხელშეკრულების შესრულება იყო, თუ მაგალითად, ძირითად ხელშეკრულებას წარმოადგენდა ნარდობა. აღნიშნულ საკითხს დიდი მნიშვნელობა აქვს ურთიერთობის კვალიფიკაციისა და სამართლებრივი ნორმების სწორად მისადაგებისთვის. იქიდან გამომდინარე, რომ უზენაესი სასამართლოს

¹⁰⁶ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი 340-ე მუხლი.

პრაქტიკის შესაბამისად, არაერთ გადაწყვეტილებაშია განმარტებული გონივრული განსჯის მნიშვნელობა, რომლის მიხედვითაც, ნორმა არ უნდა განიმარტოს მართოდენ გამოთქმის სიტყვასიტყვითი აზრიდან გამომდინარე. ხელშეკრულების დადებისას მხარეთა გამოვლენილი ნება ვერ განიმარტება, თუ მხარეთა მიზნები არ იქნება ურთიერთშესაბამისი. იმისათვის, რომ ხელშეკრულება დადებულად ჩაითვალოს, აუცილებელია, ორი ან მეტი ნების თანხვედრა, რომელიც მიმართული უნდა იყოს საერთო მიზნის შესრულებისკენ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ხელშეკრულების განმარტების არსი მხარეთა მიერ გამოვლენილი საერთო ნების ნამდვილი შინაარსის, ხელშეკრულების რეალური მიზნის დადგენაში მდგომარეობს.¹⁰⁷

გარდა ამისა, საერთო მიზნის არსებობა გარიგების მთავარ წინაპირობას წარმოადგენს.¹⁰⁸ ამერიკის შეერთებული შტატების სააპელაციო სასამართლომ ერთ-ერთ საქმეზე, სადაც შერეული ხელშეკრულების მაგალითი გახილებოდა, ხელშეკრულების მხარეთა მიზნები უპირატესი მიზნის ტესტის გამოყენებით განმარტა. სასამართლომ აღნიშნული ტესტი გამოიყენა ხანდაზმულობის ვადის სწორად განსაზღვრისთვის. იქიდან გამომდინარე, რომ კერძო სამართალში არსებობს ხანდაზმულობის სხვადასხვა ვადები, თავდაპირველად უნდა დადგინდეს მხარეთა მიზანი კონკრეტულად რომელი გარიგების დადება იყო.¹⁰⁹ აღნიშნული შეფასების ტესტი ასევე შტატების სასამართლოების მიერ გამოიყენება საქონლის მიწოდებისა და მომსახურების ხელშეკრულებების ერთმანეთისგან გასამიჯნად.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, გარიგების მხარეთა ინტერესს, შესაძლებელია, წარმოადგენდეს კანონმდებლობით დაშვებული ნებისმიერი მიზანი.¹¹⁰ შერეულ ხელშეკრულებად ჩათვალა თბილისის სააპელაციო სასამართლომ ამხანაგობის მიერ მრავალბინიანი სახლის აშენების ვალდებულება. სასამართლოს განმარტებით, ნაკისრი ვალდებულებიდან გამომდინარე, არა მხოლოდ ამხანაგობის მიზნების შესრულება იკისრა ამხანაგობამ, არამედ ნარდობის ხელშეკრულებისთვის დამახასიათებელი ნორმებიც განსაზღვრა შეთანხმებაში. შესაბამისად, ხელშეკრულება უნდა განიმარტოს იმ არსებითი უფლება-მოვალეობების დადგენის შედეგად, რაც მხარეებმა იკისრეს ხელშეკრულების გაფორმებისას. რადგან შემკვეთს უფლება წარმოეშვა მიწის ნაკვეთისა და ფულადი თანხის

¹⁰⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 22 თებერვლის №ას-1190-2021 გადაწყვეტილება.

¹⁰⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 27 მაისის №ას-141-2021 გადაწყვეტილება.

¹⁰⁹ *NewSpin Sports, LLC v. Arrow Electronics, Inc.*, 910 F.U.S. 3d 293 (7th Circ. 2018).

¹¹⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 17 ოქტომბერი №ას-866-808-2017 გადაწყვეტილება.

გადახდის სანაცვლოდ. აღნიშნული წარმოადგენს შერეულ ხელშეკრულებას, რაც მხარეთა შორის საერთო განზრახვის განსაზღვრის შედეგად დადგინდა.¹¹¹

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა არ განსხვავდება შტატების სასამართლოების მიერ გამოყენებული შეფასების ტესტიგან. იმის გათვალისწინებით, რომ მხარეთა მიზანი ხელშეკრულების დადებისას მათ შორის არსებული სამართლებრივი ურთიერთობის ბედს განსაზღვრავს, ხელშეკრულების განმარტებისას, განსაკუთრებით კი შერეული ტიპის ხელშეკრულებებში, როდესაც დავის შემთხვევაში ინტერპრეტაციას დიდი მნიშვნელობა აქვს, მხარეთა მიზნის დაადგენა სასამართლო პროცესზე მთავარი ამოცანა ხდება. შესაბამისად, შერეულ ხელშეკრულებაში აუცილებელია მხარეთა ნების გამოვლენასთან ერთად დადგინდეს მხარეთა რეალური მიზნები.

III. მხარეთა უფლებების დაცვა სადავო ნორმების განმარტებისას

1. თანასწორობის პრინციპის უზრუნველყოფა შერეულ ხელშეკრულებებში

მიუხედავად იმისა, რომ შერეული ხელშეკრულება ნების თავისუფალი გამოვლენისა და პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლებითაა დაცული, მხარეთა შორის ხელშეკრულების პირობებზე შეთანხმება და შემდგომ, მათი განმარტება კეთილსინდისიერების პრინციპის, საჯარო წესრიგის დაცვისა და ზოგადი იმპერატიული ნორმების გამოყენებით ხდება.¹¹² ერთი მხრივ, ხელშეკრულების თავისუფლება მხარეებს უფლებას აძლევს თავისუფლად განსაზღვრონ ხელშეკრულების შინაარსი და ამ გზით სწორედ ხელშეკრულების მონაწილეებს შეუძლიათ შეათანხმონ არსებული სამართალურთიერთობის ხასიათი, რაც თავისთავად ხელს უწყობს საბაზრო ეკონომიკის სწრაფ განვითარებას. მეორე მხრივ, ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპის შეზღუდვა მხარეებს თანასწორ მდგომარეობაში აყენებს და ხელს უშლის სუსტი მხარის უფლებების დარღვევას.¹¹³

იქიდან გამომდინარე, რომ დავის შემთხვევაში მხარეთა უფლებების დაცვა სასამართლოს მოვალეობაა, სამართლიანი სასამართლო პროცესი ნორმის განმარტებისას თანასწორობის დაცვის წინაპირობადაა შეფასებული. ადამიანის

¹¹¹ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 19 დეკემბრის გადაწყვეტილება №2ბ/3402-12.

¹¹² ბაჩიაშვილი ვ., მეორადი მოთხოვნები შერეული ტიპის ხელშეკრულების თავისებურებების გათვალისწინებით, თბილისი, 2019, 8.

¹¹³ ლაკერბაია თ., ხელშეკრულების უარყოფის უფლება: ქართული და ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის შედარებითი ანალიზი, თბილისი, 2016, 14.

უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებული სამართლიანი სასამართლოს უფლება მოიცავს ისეთ მნიშვნელოვან კომპონენტს, რომლის მიხედვითაც, სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება უნდა იყოს მხარისთვის წინასწარ განჭვრეტადი.¹¹⁴ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო არაერთ გადაწყვეტილებაში უთითებს, რომ ეროვნული სასამართლოს გადაწყვეტილება უნდა პასუხობდეს მხარის მიერ სამართლებრივ და პროცედურულ საკითხებთან დაკავშირებით წარმოდგენილი არგუმენტების ძირითად ასპექტებს.¹¹⁵ შერეული ხელშეკრულების არსებობის საფუძვლად, მხარეთა შინაარსის თავისუფლებად განსაზღვრის უფლებაც მოაზრება.¹¹⁶

ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრების მიხედვით, მხარეთა უფლებების დაცვა და ხელშეკრულების თავისუფლების კონცეფცია თეორიულად განვითარდა მეთექვსმეტე და მეჩვიდმეტე საუკუნეებში სოციალურ და ეკონომიკურ განვითარებასთან ერთად. თანამედროვე სამართალში კი ხელშეკრულების თავისუფლების აღქმა შესაძლოა სხვადასხვაგვარად იყოს გააზრებული. პირველ რიგში, ესაა საშუალება მხარეებმა ურთიერთობა დაიწყონ საკანონმდებლო ჩარევის გარეშე, ამ პროცესში მხარეთა თანასწორობა სახელშეკრულებო თავისუფლების მიღწევის წინაპირობაა. ადრეული უტილიტარიზმი და დემოკრატიული თეორია თვლიდა, რომ ფორმალურ თანასწორობას ავტომატურად უწყობს ხელს სოციალური თავისუფლება და თანასწორობა.¹¹⁷ ამიტომ, მხარეთა უფლებების დაცვა შერეული ხელშეკრულების მაგალითზე, უპირატესად თავისუფლების პრინციპის რეალიზებით მიიღწევა.

იქიდან გამომდინარე, რომ სოციალური ურთიერთობების მრავალფეროვნება ამომწურავ მონესრიგებას ვერ გვთავაზობს შერეული სახელშეკრულებო ურთიერთობებისას გარიგებათა სიმრავლე ერთ ხელშეკრულებაში ერთ მთლიან გარიგებას წარმოქმნიან.¹¹⁸ შესაბამისად, რთულია, შერეული ხელშეკრულების, როგორც ერთი მთლიანი გარიგების განმარტება მხოლოდ სახელშეკრულებო თავისუფლების ფარგლებში, რადგან მხოლოდ აღნიშნული პრინციპის საფუძველზე ვერ მიიღწევა მხარეთა თანასწორობის დაცვა სასამართლო პროცესზე.

„შეუძლებელია, რომ ყველა სამართლებრივი კონსტრუქციის მომწესრიგებელი მოდელი კანონში იყოს ინტეგრირებული. ამიტომ, ხელშეკრულების თავი-

¹¹⁴ < bit.ly/3LXiPQ4 > [02.05.2022].

¹¹⁵ Ruiz Torija v. Spain [ECtHR], App. No.18390/91, 09 December 1994.

¹¹⁶ Principles of International Commercial Contracts with Official Commentary, 1994.

¹¹⁷ Hawthorne L, The Principle of Equality in the law of the Contract, Journal for Contemporary Roman-Dutch Law, Vol. 58, No.2, 1995, 724.

¹¹⁸ ბაჩიაშვილი ვ., მეორადი მოთხოვნები შერეული ტიპის ხელშეკრულების თავისებურებების გათვალისწინებით, თბილისი, 2019, 13.

სუფლების პრინციპისა და ხელშეკრულების ტიპთა თანაარსებობა გარდაუვალია.¹¹⁹ ხელშეკრულების თავისუფლება მხარეებს უფლებას აძლევს შეარჩიონ სასურველი კონტრაქტის, განსაზღვრონ გარიგების არსებითი პირობები: ფასი, შესრულების ადგილი და მეორე მხარესთან შეთანხმებით განსაზღვრონ გარიგების შინაარსი.¹²⁰ ამიტომ, კერძო სამართლის კანონმდებლობა არა მხოლოდ მატერიალური თანასწორობის ნორმებს, არამედ პროცესუალური შინაარსის დათქმებასაც შეიცავს.¹²¹ მხარეთა პროცესუალური თანასწორობის პრინციპითაა გამსჭვალული საპროცესო კანონმდებლობის თითქმის ყოველი ნორმა, დაწყებული საქმის მომზადების სტადიით და დამთავრებული გადაწყვეტილების გამოტანით და მისი გასაჩივრებით. თანასწორობის პრინციპის დარღვევა კი მთლიანი პროცესის სამართლიანობის აღქმაზე ახდენს გავლენას.¹²²

იქიდან გამომდინარე, რომ მხარეთა თანასწორობა და შეჯიბრებითობა სამოქალაქო საპროცესო სამართლის უმნიშვნელოვანესი პრინციპია, პირველ რიგში ზემოაღნიშნული პრინციპები მოიცავს მხარეთათვის პროცესუალური შესაძლებლობების მინიჭებას.¹²³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით, ხელშეკრულების განმარტების არსი მხარეთა მიერ გამოვლენილი საერთო ნების ნამდვილი შინაარსის, ხელშეკრულების რეალური მიზნის დადგენაში მდგომარეობს. სასამართლო მხარეთა ნამდვილ ნებას ადგენს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განმარტების პროცესში წარმოიშობა ხელშეკრულების ტექსტში გადმოცემულ დებულებათა შორის წინააღმდეგობა ან შეუსაბამობა. იქიდან გამომდინარე, რომ სასამართლომ უნდა დაადგინოს მხარეთა ნება, საჭიროა, პროცესი წარიმართოს თანასწორობის საფუძველზე. საქმის თითოეულ ეტაპზე მოსამართლემ უნდა იზრუნოს ნეიტრალიტეტისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფაზე.¹²⁴

შესაბამისად, აშკარაა, რომ თანასწორობის ფუნდამენტური უფლების დამდგენი ნორმა წარმოადგენს თანასწორობის უნივერსალურ კონსტიტუციურ პრინციპს, რაც შერეული ხელშეკრულების მხარეთათვის სამართლებრივი დაცვის გარანტიასაც ქმნის. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, კანონის წინაშე თანასწორობის უზრუნველყოფის ხარისხი ქვეყანაში დე-

¹¹⁹ იქვე, 14.

¹²⁰ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2001,93.

¹²¹ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის პირველი-მე-10 მუხლები.

¹²² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2019 წლის 24 ოქტომბრის №2/12/1237 განჩინება საქმეზე „ვასილ საგანელიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

¹²³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 30 სექტემბრის გადაწყვეტილება №1/8/594 საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ხათუნა შუბითიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

¹²⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 23 დეკემბრის №ას-894-2021 გადაწყვეტილება.

მოკრატისა და ადამიანის უფლებების დაცვის ობიექტური კრიტერიუმი. ამიტომ, თანასწორობის პრინციპი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სამართლის უზენაესობის ხარისხის შეფასებისთვის.¹²⁵ შესაბამისად, თანასწორობა, შერეულ ხელშეკრულებაში მხარეთა უფლებების მინიჭებისა და დარღვევის შემთხვევაში უფლებების დაცვის საშუალებაა, რომელიც წარმოადგენს დემოკრატიული და სამართლებრივი სახელმწიფოს როგორც საფუძველს, ისე მიზანს.

„თანასწორობის არსი კერძო ავტონომიის რეალიზაციის ერთ-ერთ გამოვლინებად შეიძლება იქნეს მიჩნეული.“¹²⁶ აღნიშნული პრინციპის უზრუნველყოფა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მხარეთა შორის არათანაბარი მდგომარეობისა და დისბალანსის დასარეგულირებლად. ე.წ. „სუსტი მხარის“ ინტერესების დაცვა გარკვეულწილად მხარეთა თანასწორობის კონტროლით მიიღწევა.¹²⁷ მაგრამ ეს არ უნდა მოვიჩნიოთ მხარეთა შორის უთანასწორო პირობების შექმნად.¹²⁸ თანამედროვე დემოკრატიულ საზოგადოებაში ფუნდამენტური მნიშვნელობა ენიჭება მხარეთა თანასწორობის დაცვას, რაც იმას ნიშნავს, რომ საქმის განხილვის თითოეულ ეტაპზე სასამართლო ინარჩუნებს ნეიტრალიტეტს და მოსამართლეს მიუყვებოდა, მხოლოდ მტკიცებულებათა ობიექტური შეფასების გზით უყალიბდება დავის გადაწყვეტისთვის მნიშვნელობის მქონე ამა თუ იმ ფაქტის არსებობის თაობაზე შინაგანი რწმენა.¹²⁹

უნდა აღინიშნოს, რომ შერეული ხელშეკრულების ტიპის დასადგენად მხოლოდ რამდენიმე ხელშეკრულების ერთობლიობა არ კმარა. საბოლოოდ, შეთანხმების შინაარსის დადგენა აუცილებელია. ამიტომ, მხარეთა უფლებების უზრუნველსაყოფად, საჭიროა განმარტების პროცესი მხარეთა თანასწორობის პრინციპზე დაყრდნობით წარიმართოს. ეს ფაქტი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს, რადგან მხარეთა სადავო გარემოება, იმ ნორმებით უნდა გადაწყდეს, რომელიც ყველაზე ახლოსაა ხელშეკრულების შინაარსთან. სამოქალაქო კოდექსი კი ყველა სახელშეკრულებო ურთიერთობისთვის დამოუკიდებელ წესრიგს ადგენს. შესაბამისად, სამართლებრივი ურთიერთობის არასწორად შეფასებამ

¹²⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის №1/1/493 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები „ახალი მემარჯვენეები“ და „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

¹²⁶ ჯორბენაძე ს., ხელშეკრულების თავისუფლება სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 2017, 104.

¹²⁷ ლაკერბაია თ., ზალიშვილი ლ, ზოიძე თ, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბილისი, 2018, 42.

¹²⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 23 დეკემბრის №ას-949-2021 გადაწყვეტილება.

¹²⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 14 თებერვლის გადაწყვეტილება №ას-1283-2021.

შესაძლოა ზიანი მიაყენოს რომელიმე მხარის კანონიერ ინტერესს, რაც პირველ რიგში, თანასწორობის პრინციპის დარღვევას გამოიწვევს.

2. ხელშეკრულების თავისუფლების მიმართება მხარეთა უფლებებთან

იქიდან გამომდინარე, რომ შერეული ხელშეკრულება რამდენიმე სახელშეკრულებო ურთიერთობისთვის დამახასიათებელ დათქმას შეიცავს, ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი შერეულ ხელშეკრულებებში ისევე მოქმედებს, როგორც სხვა სახელშეკრულებო ურთიერთობებში.¹³⁰ ხელშეკრულების თავისუფლება, კი თანამედროვე საქართველოში განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში სამართლებრივ ინსტიტუტს წარმოადგენს, რომელიც სახელმწიფოს მიერ მინიჭებული ნებიდან გამომდინარეობს.¹³¹ ზოგადად, კერძო სამართალში შინაარსის განსაზღვრის თავისუფლება მოიცავს მხარეთა უფლებას, დადონ შერეული ხელშეკრულებებიც. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი ემყარება გარიგების ცნებას და გარკვეულ შემთხვევაში სუსტ მხარეს იცავს მონინალმდევე ძლიერი მხარისგან.¹³² კოდექსი იმპერატიულად არ არეგულირებს ხელშეკრულების შინაარსს და მხარეთა ურთიერთობას, ამიტომ, ის, რისი განსაზღვრაც თავად მხარეებს შეუძლიათ, კანონის მიხედვით არ წესრიგდება.¹³³

ზემოაღნიშნული პრინციპი კერძოსამართლებრივი გარიგების მხარეებს უფლებას აძლევს განახორციელონ შეთანხმებული პირობების მოდიფიცირება სხვა სახელშეკრულებო პირობებით.¹³⁴ შესაბამისად, ნასყიდობის ხელშეკრულების ფარგლებში მხარეებს ეძლევათ შესაძლებლობა თანხის გადახდასთან და ნივთის გადაცემის ვალდებულებასთან ერთად¹³⁵ განსაზღვრონ ნივთის მიწოდების, დამონტაჟებისა და შენახვის პირობებიც. მართალია, სამოქალაქო კოდექსი შერეული ხელშეკრულების ცნებას არ განსაზღვრავს, მაგრამ ნებისმიერი ხელშეკრულება, რომელიც არატიპური ხასიათისაა და რამდენიმე სახელშეკრულებო ურთიერთობისთვის დამახასიათებელ წესრიგს შეიცავს, შესაძლოა

¹³⁰ ჯორბენაძე ს., ხელშეკრულების თავისუფლება სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 2017, 144.

¹³¹ Principles of International Commercial Contracts with Official Commentary, 1994.

¹³² Hynes J. D, Freedom of Contract, Fiduciary Duties, and Partnerships: The Bargain Principle and the Law of Agency, 1997, 464.

¹³³ ზოიძე ბ., ევროპული კერძო სამართლის რეცეფცია საქართველოში, თბილისი, 2005, 285.

¹³⁴ სამოქალაქო კოდექსი კომენტარი, წიგნი III, ვალდებულებითი სამართალი ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 57.

¹³⁵ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 477-ე მუხლი.

შერეულ ხელშეკრულებად ჩაითვალოს. თუმცა, არსებობს შერეული ხელშეკრულებისთვის სპეციალური ნიშნების არსებობის გათვალისწინებაც, რაც სასამართლო გადაწყვეტილებებში და იურიდიულ ლიტერატურაშია განმარტებული. შესაბამისად, მხოლოდ სათაურის მიხედვით ურთიერთობის შერეულ ხელშეკრულებად აღქმაც არ იქნება სწორი.

იქიდან გამომდინარე, რომ სწორედ ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი უშვებს შერეული ხელშეკრულების არსებობას და მხარეებს მხოლოდ “numerus clausus” პრინციპის მოქმედების ქვეშ არ ტოვებს, მხარეებს რჩებათ უფლება შერეული ხელშეკრულების გარდა დადონ ატიპური და კომბინირებული ხელშეკრულებები.¹³⁶ შესაბამისად, ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი მხოლოდ შერეული ხელშეკრულების არსებობის საფუძველს არ ქმნის.¹³⁷ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სახელშეკრულებო თავისუფლება არათუ მხარეებს აღჭურავს უფლებებით, არამედ სასამართლოც კი იბოჭება მხარეთა შორის განსაზღვრული ნების ხელშეკრულების მიღმა განმარტებისას.¹³⁸ ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი უზრუნველყოფს მხარეთა უფლების განხორციელებას თავად შეათანხმონ ხელშეკრულების პირობები.¹³⁹ ქართული კანონმდებლობის მიხედვით, ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი შერეული ხელშეკრულების დასადებად მხარეს აძლევს ფართო ინტერპრეტაციის უფლებას, თუმცა იმ შემთხვევაში, თუ ხელშეკრულების სადავო ნორმები არ ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს, რადგან საჯარო წესრიგის საწინააღმდეგო გარიგება თავიდანვე ბათილია.¹⁴⁰

მსგავსად განიმარტება საჯარო წესრიგი შტატების სასამართლოების მიერ, ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში აღნიშნულია, რომ სახელშეკრულებო თავისუფლება არ არის შეუზღუდავი და მხარეებს უფლება აქვთ განსაზღვრონ შინაარსი, თუ ის არ ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს, ამიტომ, ხელშეკრულების თავისუფლება არის კვალიფიციური და არა აბსოლუტური უფლება.¹⁴¹

შესაბამისად, ხელშეკრულების თავისუფლებაში მოიაზრება ფორმის არჩევის თავისუფლებაც, რაც საბოლოო ჯამში ემსახურება ურთიერთობათა გამართვივებას და მოქნილობას. ამიტომ, შერეული ხელშეკრულებების არსებობა დიდწილად სახელშეკრულებო თავისუფლებიდან გამომდინარეობს.

¹³⁶ სამოქალაქო კოდექსი კომენტარი, ნიგნი III, ვალდებულებითი სამართლი ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 37.

¹³⁷ იქვე, 55.

¹³⁸ <bit.ly/3LTiE8p>[07.02.2022].

¹³⁹ Morant B.D, Contracts Limiting Liability: A Paradox with Tacit Solutions, 1995, 752.

¹⁴⁰ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლი.

¹⁴¹ Jubilee Academic Center, INC., v. School Model Support, LLC (2022).

3. სუსტი მხარის ინტერესების დაცვა

3.1. ხელშეკრულების თავისებურებების გათვალისწინება

მხარეთა შორის ხელშეკრულების დადების მომენტიდან ივარაუდება, რომ მხარეები თანახმა არიან მათ შორის შეთანხმებული ნორმების მოქმედებაზე, წინასწარ გამოთქვამენ თანხმობას დარღვევის შედეგად დამდგარ პასუხისმგებლობაზე და ასევე წინასწარვე უცხადებენ ნდობას ერთმანეთს. სახელშეკრულებო ურთიერთობები ნდობასა და კეთილსინდისიერებაზეა დამყარებული, თუმცა არ არსებობს იდეალური წესრიგი, ამიტომ, გარკვეულ შემთხვევაში, როდესაც ხელშეკრულების ერთი მხარე მეორესთან შედარებით უპირატეს მდგომარეობაში ცდილობს თავის ჩაყენებას, აუცილებელია კანონმდებლობამ შექმნას ერთგვარი წესრიგის გარანტია.¹⁴²

განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც ხელშეკრულება შეიცავს, ბუნდოვან, არასამართლიან ან შერეული ხელშეკრულებისთვის დამახასიათებელ ნორმებს, აუცილებელია, ხელშეკრულების განმარტება მოხდეს მხარეთა ინტერესების გათვალისწინებით. სწორედ ამიტომ, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსმა ხელშეკრულების განმარტების მოსაწესრიგებლად 337-340 მუხლებში განსაზღვრა ხელშეკრულების ორაზროვანი, ბუნდოვანი შერეული და ცალკეული გამონათქვამების განმარტება.¹⁴³ თუმცა, მხოლოდ საკანონმდებლო რეგულაცია არ კმარა მხარეთა უფლებების დასაცავად. სადავო ნორმების განმარტებისას საჭიროა ასევე მოსამართლის ჩართულობა განმარტების პროცესში მხარეთა უფლებების გათვალისწინების, ნორმების შინაარსის დადგენის, მხარეთა შორის არსებული ურთიერთობის იდენტიფიცირებისა და მათი რეალური მიზნების დადგენის გამოყენებით.

შერეული, იგივე ჰიბრიდული ხელშეკრულების განმარტებისას სწორედ რომ მნიშვნელოვანია სუსტი მხარის ინტერესების დაცვა.¹⁴⁴ იქიდან გამომდინარე, რომ სახელშეკრულებო ურთიერთობებისას ერთი მხარე ყოველთვის არის ე.წ. „შემთავაზებელი“, ხოლო მეორე კი პირობების მიმღები, გასაკვირი სულაც არაა რომ მოწინავე პოზიციაზე მყოფი მხარე ყოველთვის შეეცდება სუსტი მხარის დაჩაგვრას.¹⁴⁵ განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ხელშეკრულების შინაარსიდან გამომდინარე ურთიერთობა დაქვემდებარებული ხასიათისაა. ამ დროს დასაქმე-

¹⁴² ძლიერიშვილი ზ., ცერცვაძე გ., რობაქიძე ი., სვანაძე გ., ცერცვაძე ლ., ჯანაშია ლ., სახელშეკრულებო სამართალი, თბილისი, 2014, 149.

¹⁴³ იქვე, 150.

¹⁴⁴ Russell W.R, Products and the Professional: Strict Liability in the Sale-Service Hybrid Transaction, 24 Hastings L.J. 111 , 1972, 163.

¹⁴⁵ Ardic O.P., Ibrahim J.A., Mylenko N., Consumer Protection Laws and Regulations in Deposit and Loan Services, Policy Research Working Paper, The World Bank, 2011, 2.

ბულის, ე.წ. „სუსტი მხარის“ ინტერესების პროცესუალური დაცვა სასამართლო პროცესზე პრიორიტეტულია და ეს რა თქმა უნდა არ გულისხმობს თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის დარღვევას.¹⁴⁶

კერძო სამართლის კანონმდებლობაში არსებობს ხელშეკრულებათა გარკვეული სახეები, სადაც წინასწარვე ცნობილია მხარეთათვის ურთიერთობის დაქვემდებარებული ხასიათი. სწორედ ასეთი ხელშეკრულებაა შრომითი გარიგება. მართალია, შრომის კოდექსის მიხედვით, ურთიერთობა თანასწორუფლებიანობის საფუძველზე წარმოიშობა, თუმცა, ამ შემთხვევაში, აშკარაა, რომ პირობების შემთავაზებელი წინასწარვე უპარატეს მდგომარეობაშია, ხოლო პირობების მიმღები კი, დიდი ალბათობით, წარმოადგენს ე.წ. „სუსტ მხარეს“, რომელიც შესაძლოა ვერ წარმოიდგენდეს იმ რისკს, რაც შერეული ხელშეკრულების ვალდებულების შეუსრულებლობით შეიძლება დადგეს.¹⁴⁷ შრომითი ურთიერთობების გარდა, ნორმების განმარტების საჭიროება ხშირად ხდება სამომხმარებლო ურთიერთობებშიც, სადაც მომხმარებელი ნაკლებადაა ინფორმირებული შეთავაზების პირობებზე ასევე ხელშეკრულებაში ასახულ შერეულ ნორმებზე, რომელიც განმარტებისას დიდ პრობლემას ქმნის და სუსტი მხარე ყოველთვის დაზარალებული რჩება ბაზარზე უკვე გაბატონებული, გამოცდილი მიმწოდებლის წინაშე.¹⁴⁸ აქედან გამომდინარე, სუსტი მხარის ინტერესების დაცვა აუცილებელია საჯარო წესრიგის უზრუნველსაყოფად, რომლის დარღვევაც მომხმარებელთა უფლებების დარღვევისკენაა მიმართული.¹⁴⁹ გარდა შრომითი და სამომხმარებლო ხელშეკრულებებისა, უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით, სესხის ხელშეკრულებაშიც მსესხებელი ყოველთვის სუსტი მხარეა, მისთვის ხშირად გაუგებარია ხელშეკრულების პირობები და ორაზროვანი დათქმები. სასამართლოს განმარტებით, ხელშეკრულების სუსტი მხარე ძირითადად ვერ აცნობიერებს ხელშეკრულების შინაარსს და შესაბამისად პასუხისმგებლობასაც.¹⁵⁰

შერეული ხელშეკრულება შესაძლოა ერთობლივად მოიცავდეს როგორც ყიდვა-გაყიდვის, ასევე მომსახურების ხელშეკრულებას. ამიტომ, სასამართლო პროცესზე რთულად დადგენადია მხარეთა შორის ურთიერთობა უფრო მეტად ნასყიდობაა თუ მომსახურება.¹⁵¹ თუ ხელშეკრულება მეტწილად მოიცავს მომსა-

¹⁴⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 2 მარტის №ას-1334-2021 გადაწყვეტილება.

¹⁴⁷ საქართველოს შრომის კოდექსი მე-2 მუხლი.

¹⁴⁸ ლაკერბაია თ., ზალიშვილი ლ., ზოიძე თ., მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალი, თბილისი, 2018, 49-50.

¹⁴⁹ იქვე, 57.

¹⁵⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 22 აპრილის №ას-91-2021 გადაწყვეტილება.

¹⁵¹ *Perlmutter v. Beth David Hosp.*, 308 NY 100, (1954).

ხურების შინაარსის დათქმებს, სასამართლო იყენებს დაუდევრობის თეორიას, სადაც უფრო დიდი ყურადღება ექცევა მომსახურების მიწოდების ქცევას, ხოლო თუ დადგინდა, რომ უფრო მეტად ყიდვა-გაყიდვის შინაარსი ჭარბობს მხარეთა შეთანხმებაში, სასამართლომ ნაკლიანი ნივთის მიწოდებასთან დაკავშირებით უნდა გამოიყენოს მკაცრი პასუხისმგებლობის თეორია. ამ დროს უფრო მეტი ყურადღება ექცევა ნივთის მდგომარეობას მხარეთა ქცევასთან შედარებით.¹⁵² შესაბამისად, პროცესის მიმდინარეობისას მსგავსი შერეული დათქმების განმარტება გავლენას ახდენს როგორც გამოსაყენებელ პრინციპებზე, ასევე კანონის დათქმებზე, რაც საბოლოოდ გადაწყვეტილების შედეგზეც აისახება. სადავო ნორმის დარღვევისთვის კანონის არასწორად გამოყენება კი უპირატესად მხარეთა უფლებებზე ახდეს გავლენას.

შერეული ხელშეკრულების გაფორმებისას, როცა ხდება ყიდვის, გაყიდვის, მომსახურების და საქონლის მიწოდების ხელშეკრულებაზე ერთდროულად შეთანხმება, შემთავაზებელმა ყოველთვის იცის, რომ შეთანხმებაში ასახული გარანტია შესაძლოა არ გავრცელდეს კონკრეტულ სამართალურთიერთობაზე. ამიტომ, ხელშეკრულების გამოცდილ მხარეს შეუძლია გამოიყენოს დამატებითი ცოდნა თავის სასარგებლოდ და წინასწარვე აიცილოს თავიდან დამატებითი გარანტიების არსებობა ხელშეკრულებაში.¹⁵³ შეთანხმების თავისებურების გათვალისწინებით, შტატების სასამართლოში ხშირად იყენებენ დომინანტი ფაქტორის ტესტს, რომლის მიხედვითაც, სასამართლოსათვის მნიშვნელოვანია, რომელი ხელშეკრულებისათვის დამახასიათებელი შინაარსობრივი ნაწილი უფრო ჭარბობს ხელშეკრულებაში.¹⁵⁴ აღნიშნული წესი იქნა გამოყენებული ერთ-ერთ სასამართლო გადაწყვეტილებაში, სადაც მოსამართლე არ დაეყრდნო მოსარჩელის პოზიციას ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ზიანის ანაზღაურებაზე და დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით, რადგან დომინანტი მიზანი ხელშეკრულებაში მომსახურების განევა იყო, შემთხვევა მომსახურების ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურებად შეაფასა.¹⁵⁵ აღნიშნული წესი ასევე გამოიციხავს ხელშეკრულებაში მხარეთა ინტერესების დარღვევას, რადგან სასამართლოს კვლევის საგანია მხარეთა უპირატესი მიზნის დადგენა.¹⁵⁶

¹⁵² Shelhimer D., Comment, Sales-Service Hybrid Transactions and the Strict Liability Dilemma, SMU Law Review, Vol. 43, Iss. 2, 2016, 794-795.

¹⁵³ Brush J., Mixed Contracts and the U.C.C.: A Proposal for a Uniform Penalty Default to Protect Consumers, Yale Law School, 2009, 27.

¹⁵⁴ West E., Construction Contracting: Building Better Law with the Uniform Commercial Code, 52 Case W. Rsrv. L. Rev. 1067 (2002), 1071.

¹⁵⁵ Perlmutter V. Beth David Hosp., 308 NY, 100, (1954).

¹⁵⁶ Bonebrake V. Cox, 499 F. U.S. 2d 951, (8th Cir.1974).

შესაბამისად, შერეულ ხელშეკრულებაში მთავარია დადგინდეს მხარეთა ნება, მიზანი და ხელშეკრულების შინაარსის გათვალისწინებით გაირკვეს, მხარეთა შორის არსებული სამართალ ურთიერთობის სტატუსი. მართალია, შტატების სასამართლო პრაქტიკა ქართული მიდგომის მსგავსად, ხელშეკრულებასთან მეტად დაახლოებული სამართალურთიერთობის დადგენის მომხრეა, თუმცა იურიდიულ ლიტერატურაში უარყოფილი არაა მოსაზრება ხელშეკრულების ცალკეული ნორმების მიმართ იმ სამართლებრივი რეგულაციის გამოყენების შესახებ, რომელიც კონკრეტულად შეესაბამება თითოეულ გარემოებას. ამიტომ, სასამართლო პროცესზე შესაძლებელია იმ პრინციპის გამოყენება, რომელიც ნაკლებ ზიანს მიაყენებს მხარეებს და დავას თანასწორუფლებიანობის მოტივზე დაყრდნობით გადაჭრის.

3.2 კეთილსინდისიერების პრინციპის მოქმედება

შერეული ტიპის ხელშეკრულების განმარტებისას, მხარეთა ნებისა და მიზნების დადგენის შემდგომ, რის საფუძველზეც სასამართლო განმარტავს სადავო სახელშეკრულებო დათქმებს, დიდი ყურადღება ექცევა მხარეთა შორის არსებული ურთიერთობის ბალანსს. კეთილსინდისიერების პრინციპის მოქმედებაში გამოიხატება ერთი მხარის მიერ მეორე მხარის ინტერესების გათვალისწინებაც. ამიტომ, სასამართლო პრაქტიკაში მხარეთა კეთილსინდისიერება გამოყენებულია ხელშეკრულების განმარტების საშუალებად.¹⁵⁷ ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის პრინციპების მიხედვით, კეთილსინდისიერი და სამართლიანი სახელშეკრულებო შეთანხმების სტანდარტი გულისხმობს, ურთიერთობას პატიოსანი, გამჭვირვალე და კონტრაჰენტის ინტერესების გათვალისწინებით.¹⁵⁸

კეთილსინდისიერების პრინციპის განმარტება კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება არათანაბარ სახელშეკრულებო ურთიერთობებში, მაგალითად, სამომხმარებლო, შრომით და სტანდარტული პირობების შემცველი დათქმების არსებობისას, როდესაც ხელშეკრულების ერთი მხარე ბაზარზე გაბატონებულ მდგომარეობაშია, ხოლო მეორე მხარე შედარებით უფრო სუსტი მხარის პოზიციას იკავებს. ამ შემთხვევაში კეთილსინდისიერების პრინციპზე დაყრდნობით ნორმების განმარტება უფრო მოქმნილი საშუალება ხდება სამართალში. რასაკვირველია კეთილსინდისიერების პრინციპი მხარეს არ ავალდებულებს საკუთარ ინტერესებზე წინ მეორე მხარის ინტერესები დააყენოს, თუმცა მხარეს, რომელიც კეთილსინდისიერად იყენებს საკუთარ უფლებებს და ასრულებს ხელ-

¹⁵⁷ ხუნაშვილი ნ., კეთილსინდისიერების პრინციპი სახელშეკრულებო სამართალში, თბილისი, 2014, 50-51.

¹⁵⁸ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law/Draft Common Frame of Reference (DCFR) 1:103.

შეკრულებით ნაკისრ ვალდებულებებს უფლება აქვს იგივე მოითხოვოს მეორე მხარისგანაც.¹⁵⁹ შესაბამისად, იქიდან გამომდინარე, რომ შერეული ხელშეკრულების შეთანხმება კეთილსინდისიერებასა და ნდობაზეა დამყარებული, ნების ნაკლოვანების განსაზღვრისას აღნიშნულ პრინციპზე დაყრდნობით შესაძლებელია სადავო, ბუნდოვან ნორმებს სხვაგვარი ინტერპრეტაცია მიეცეს ან უფრო კონკრეტულად განიმარტოს მხარეთა უფლებები და მოვალეობები.¹⁶⁰

კეთილსინდისიერების პრინციპი, თავისი არსით, უმეტესად უფლების ბოროტად გამოყენებასაც უკავშირდება. რასაკვირველია მხარეს აქვს უფლება ხელშეკრულებაში გაითვალისწინოს მისთვის სასარგებლო პირობა, თუმცა ეს პრინციპი არსებითად ეწინააღმდეგება მოლაპარაკებისა და ხელშეკრულების დადების დროს წინასწარვე მოწინააღმდეგე მხარისთვის არათანაბარი დებულებების დათქმას ხელშეკრულებაში.¹⁶¹ შტატების კანონმდებლობის მიხედვით, არაკეთილსინდისიერების დასაბუთების ბარიერის შექმნა წარმოადგენს სახელშეკრულებო თავისუფლების დაცვის ერთგვარ გარანტიას.¹⁶² გარდა ამისა, ხელშემკვრელ მხარეებს შეუძლიათ აირჩიონ სახელშეკრულებო პირობები, ხოლო სამართლებრივმა პატივი უნდა სცენ და აღასრულონ ეს არჩეული წესები კანონის მკაცრი საჯარო პოლიტიკის გათვალისწინებით, რომელიც ხელს უწყობს მხარეთა უფლებების დაცვას.¹⁶³

სასამართლო პრაქტიკაში, როდესაც ხელშეკრულების პირობები ბუნდოვანია, საჭიროა მათი კეთილსინდისიერად განმარტება. რადგან კეთილსინდისიერებას აქვს სუბიექტური და ნორმატიული მხარე, მისი დახმარებით თვითონ მხარეებსაც შეუძლიათ გამოასწორონ ხელშეკრულების ხარვეზი. თუკი შეთანხმებაში რომელიმე პირობა ბუნდოვანია, ან მხარეები რაიმე პირობაზე არც შეთანხმებულან, ისინი კეთილსინდისიერად უნდა მოეკიდონ მეორე მხარის უფლებებსა და ქონებას და ხელშეკრულების გაუგებარი დათქმა სამართლიანად განმარტონ.¹⁶⁴

სამართლებრივი სისტემების უმეტესობა განასხვავებს კეთილსინდისიერების პრინციპის ფუნქციებს. საფრანგეთში აღნიშნული პრინციპი ძირითადი მოვალეობებიდან გამოყოფს მხარის ქვემოვალეობებს. გერმანიაში კეთილსინდისიერების პრინციპი ძირითადად სამ ნაწილადაა გაყოფილი, როგორც და-

¹⁵⁹ იქვე, 163-162

¹⁶⁰ ჯორბენაძე ს., ხელშეკრულების თავისუფლება სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 2017, 67.

¹⁶¹ Good faith in European Contract law, edited by Reinhard Zimmermann and Simon Whittaker, Cambridge University Press, 2000, 120-140.

¹⁶² Pizza Inn, Incorporated v. Clairday, 979 F.3d 1064 (5th Cir. 2020).

¹⁶³ PPC Acquisition Company LLC v. Delaware Basin Resources, LLC, 619 S.W.3d 338 (2021).

¹⁶⁴ ჭანტურია ლ., საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, თბილისი, 2001, 363.

მატებითი მოვალეობები, უფლებების შეზღუდვა და ბიზნესის კონტროლი. იტალიაში კოდექსი ითვალისწინებს კეთილსინდისიერების ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას, თუმცა ის უფრო ხშირად დაკავშირებულია სამართლის შემავსებელ და შეფასების ფუნქციებთან. ნიდერლანდებში კი კეთილსინდისიერების პრინციპი დაკავშირებულია ინტერპრეტაციის ფართო შესაძლებლობასთან. ასევე ბელგიაშიც კეთილსინდისიერების პრინციპის ფუნქცია დაკავშირებულია ინტერპრეტაციის, დამატებით და შემზღუდველ ფუნქციებთან.¹⁶⁵ შესაბამისად, ევროპული სახელმწიფოების უმეტესობა, ისევე როგორც ქართული სამართლის კანონმდებლობა მხარეთა დათქმაში, სადავო ნორმების განმარტებას კეთილსინდისიერების პრინციპსაც უკავშირებს, რაც თავის მხრივ მხარეთა უფლებების დაცვისკენაა მიმართული. ინტერპრეტაციის ფუნქციისაგან განსხვავებით, ზოგჯერ კეთილსინდისიერების სტანდარტი გამოიყენება სასამართლოს მიერ გარკვეულ გარემოებებში ხელშეკრულების შინაარსის დასადგენად და საჭიროების შემთხვევაში მის შესაცვლელად მხარეთა ინტერესების გათვალისწინებით, თუმცა აღნიშნული თეორია არ იქნა მიღებული სასამართლოების უმეტესობის მიერ, რადგან სასამართლოს იმაზე მეტის უფლებას ანიჭებს ვიდრე მხარეები პროცესზე მოითხოვენ.¹⁶⁶

საქართველოს უზენაესი სასამართლო არაერთ გადაწყვეტილებაში განმარტავს, რომ კეთილსინდისიერების პრინციპის ძირითადი ფუნქცია სამართლიან შედეგებთან ერთად ასევე უსამართლო შედეგების თავიდან აცილებაცაა, რაც სამოქალაქო ბრუნვის სიმყარესა და სტაბილურობას განაპირობებს.¹⁶⁷ ასევე მხარეებს ევალებათ კონტრაჰენტის პატივსადები ინტერესების გათვალისწინება და დაცვა, ეს კი უდავოდ მნიშვნელოვანია მხარეთა თანამშრომლობისა და მათ შორის ნდობის ჩამოსაყალიბებლად.¹⁶⁸

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, კეთილსინდისიერების პრინციპი გარკვეულწილად დაკავშირებულია მორალურ სტანდარტებთან. ერთი მხრივ, ის მოიცავს მონინალმდეგე მხარის პოზიციების გათვალისწინებას, ხოლო მეორეს მხრივ კეთილსინდისიერების პრინციპის ასახვით კანონმდებლობაში ასახულია მორალური ფასეულობებიც, ამიტომ, სხვაგვარად ეს პრინციპი იურიდიულ ლიტერატურაში მოხსენიებულია ერთგვარ ეთიკურ პრინციპად. მისი დახმარებით შესაძლებელია ხელშეკრულების ბუნდოვანი ნორმების განმარტება მხარეთა

¹⁶⁵ Hesselink M.W, *The Concept of Good Faith*, Netherlands, 2011, 625.

¹⁶⁶ იქვე, 626.

¹⁶⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 18 ნოემბრის №ას-549-521-2015 გადაწყვეტილება.

¹⁶⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 23 დეკემბრის №ას-1069-2021 გადაწყვეტილება.

მიერ. განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საკითხი ეხება შერეულ ხელშეკრულებას და ერთი მხარე უპირატეს მდგომარეობაშია, ხელშეკრულების მეორე მხარე კი უფრო სუსტ პოზიციაზეა. ამიტომ, დავათა ამ კატეგორიაში განსაკუთრებით საჭიროა ხელშეკრულების დებულებები წინასწარვე გაიმიჯნოს ერთმანეთისგან და ხელშეკრულება განიმარტოს მხარეთა უფლებების დაცვის საფუძველზე.

3.3. მოსამართლის როლი ნორმების განმარტებისას

მართალია, კერძო სამართლის პრინციპები და კანონმდებლობა შერეული ხელშეკრულების განმარტებისას მხარეთა უფლებების დაცვის გარანტიას გვთავაზობს, თუმცა დავის შემთხვევაში მხარეთა უფლებების დაცვის ფარგლების კონტროლი უშუალოდ მოსამართლის მივალეობაა. განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც შერეული ხელშეკრულების დეფინიციას კანონმდებლობა არ გვთავაზობს და სამოქალაქო კოდექსი მხოლოდ განმარტების ზოგად პრინციპს ადგენს. იქიდან გამომდინარე, რომ შერეული ხელშეკრულება მოიცავს, როგორც საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით განსაზღვრულ, ასევე განსხვავებულ რამდენიმე სახელშეკრულებო ურთიერთობის ნორმებს, რთულად დასადგენია დავის შემთხვევაში, რომელი კანონით გათვალისწინებული ნორმები უნდა გამოიყენოს სასამართლომ. იქიდან გამომდინარე, რომ შერეული ხელშეკრულება წარმოადგენს სოციალური ურთიერთობების განვითარების შედეგს, ბაზარზე ხშირადაა გარიგებები, რომელთა შემთხვევაშიც მოსამართლემ მხოლოდ სათაურიდან გამომდინარე არ უნდა იმსჯელოს სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისი ნორმის მისადაგებაზე.¹⁶⁹

მართალია, მხარეთა შორის დავის შემთხვევაში, სახელშეკრულებო დათქმების განმარტება ყველა სახის ხელშეკრულებაში პრობლემას წარმოადგენს, მაგრამ ეს პროცესი განსაკუთრებით რთულდება შერეულ ხელშეკრულებებში, სადაც შესაძლოა ხელშეკრულების ტიპთა სიმრავლის გამო მხარეთა შეთანხმების საგანი ვერ დგინდებოდეს, განსაკუთრებით რთულია ნორმების განმარტების პროცესი. ამ შემთხვევაში, მხარეთა ახსნა-განმარტების გარდა, კონფლიქტის მოგვარებას სასამართლოს ფუნქციური მონაწილეობა უწყობს ხელს. მოსამართლის საქმიანობა კი ფუნქციების განხორციელების მეშვეობით წარმოადგენს სახელმწიფოში კანონის აღსრულებისა და სამართლებრივი სახელმწიფოს შექმნაში რეალიზების საშუალებას.¹⁷⁰ ამიტომ, მოსამართლე, რომელსაც პროცეს-

¹⁶⁹ ბაჩიაშვილი ვ., მეორადი მოთხოვნები შერეული ტიპის ხელშეკრულების თავისებურებების გათვალისწინებით, თბილისი, 2019, 13-15.

¹⁷⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2020 წლის 30 ივლისის №3/1/1459, 1491 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

ზე უდიდესი პასუხისმგებლობა ეკისრება, არ უნდა მიემხროს რომელიმე მხარის პოზიციას დაუსაბუთებლად, რათა შერეულ ხელშეკრულებაში არ დაირღვეს ძალთა ბალანსი და სუსტი მხარის უფლებები იყოს დაცული.

შერეულ ხელშეკრულებაში თუ მხარეებმა წინასწარვე არ გამოიციხეს ხელშეკრულებით რომელიმე სახელშეკრულებო ურთიერთობის მომწესრიგებელი ნორმების გამოყენება, მოსამართლე არ არის შებოჭილი სახელშეკრულებო ნორმების გამოყენებისას. რადგან შერეულ ხელშეკრულებაში სწორედ სხვადასხვა ხელშეკრულებისთვის დამახასიათებელი ელემენტების სიმრავლე ხდის ურთიერთობის იდენტიფიცირებისა და ნორმების განმარტების პრობლემას, ხელშეკრულებაში სწორედ ასეთი სადავო ელემენტები უნდა გაიმიჯნოს.¹⁷¹

ინგლისურ სამართალში ობიექტური ტესტის გამოყენებით, სასამართლოს ამოსავალი წერტილი არის მხარეების განზრახვის დადგენა. სასამართლომ უნდა დაადგინოს, რას იგულისხმებდა სადავო წინადადებით ობიექტური მესამე პირი. მართალია, მხარეები ხელშეკრულებაში იყენებენ „პირადი ლექსიკის“ პრინციპს, რაც ხელშეკრულებაში აღნიშნული ტერმინების არატრადიციულ გაგებას გულისხმობს, მაგრამ ხელშეკრულებაში გამოყენებული ტერმინები უნდა განიმარტოს ორივე მხარის განზრახვის შესაბამისად.¹⁷² ხელშეკრულების მნიშვნელობის დადგენისას მოსამართლეები განიხილავენ, როგორც ნორმის სამართლებრივ შინაარსს, ასევე ხელშეკრულების არსიდან გამომდინარე ნორმის მნიშვნელობას. ხშირ შემთხვევაში სახელშეკრულებო ლექსიკის ამოცნობა რთულია მოსამართლისთვის, რადგან თუ ხელშეკრულების ტექსტი მოკლებულია სიზუსტეს და იმდენად ბუნდოვანია, რომ შინაარსი ვერ დგინდება, მოსამართლემ მხარეებს კომპრომისისკენ უნდა მოუწოდოს. ამ დროს, სადავო ნორმები განიმარტება მსგავსი ტიპის ხელშეკრულებაში არსებული შინაარსის შესაბამისად.¹⁷³ ინგლისში სასამართლო მხოლოდ მაშინ მიმართავს განმარტების პრინციპებს, როდესაც მნიშვნელობის დადგენა ვერ ხდება განმარტების ზოგადი წესების გამოყენებით. განმარტებისას მოსამართლე თავს არიდებს სადავო ნორმისთვის ისეთი მნიშვნელობის მინიჭებას, რომელიც აშკარად უთანასწორო მდგომარეობაში აყენებს მხარეებს.¹⁷⁴ ინგლისური პრაქტიკის მსგავსად, საქართველოშიც სადავო ნორმების განმარტებისას მოსამართლე არ იზღუდება ზოგადი პრინციპების გამოყენებით. ამიტომ, პრინციპები მხოლოდ ზოგადი დამხმარე ხასიათისაა და მოსამართლე კონკრეტული დავიდან გამომდინარე თავად

¹⁷¹ კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, 2009, 260.
¹⁷² Chartbrook Limited v Persimmon Homes Limited and others and another UKHL-United Kingdom House of Lords, (2009).
¹⁷³ Wood v Capita Insurance Services Limited, UKSC-United Kingdom Supreme Court, (2017).
¹⁷⁴ Persimmon Homes v Ove Arup EWCA-England and Wales Court of Appeal, (2017).

განსაზღვრავს მათი გამოყენების აუცილებლობას.¹⁷⁵ თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ზემოთხსენებული თავისუფლების მინიჭება განმარტების პროცესში მხარეთათვის წინასწარ განზრახულ შედეგს არ ქმნის და გარკვეულ შემთხვევაში, უფლების დარღვევისკენაცაა მიმართული.

ფრანგული კანონმდებლობის მიხედვით, მკაცრად განიმარტება მხარეთა განზრახვა, როგორც სუბიექტური მხარე. ნებისმიერი სახის განმარტება მხარეთა შორის ან მესამე პირთა მიმართ მათი ქმედებები შეიძლება გამოყენებული იყოს მხარეთა განზრახვის დასადაგენად. ასევე ფრანგულ მიდგომას საფუძვლად უდევს თავისუფლებისა და ინდივიდუალიზმის იდეა, რომლის მიხედვითაც ხელშეკრულება განიმარტება. შოტლანდიაში კი მოსამართლეთა როლი ძირითადად ხარვეზების შევსებაში გამოიხატება, რა დროსაც მოსამართლის საქმიანობა უფრო შემოქმედებითი ხდება.¹⁷⁶ მართალია, აღნიშნულს დადებითი შედეგების მიღებაც მოჰყვება, თუმცა თან ახლავს შესაბამისი რისკებიც, რაც უფლებამოსილების არაკანონიერად გამოყენებას უკავშირდება.

კერძო სამართლის კანონმდებლობაში შერეული ტიპის ხელშეკრულების ნორმების განმარტება დაკავშირებულია სუსტი მხარის ინტერესების დაცვასთან, სადავო ნორმების სამართლიან და შინაარსობრივ განმარტებასთან, სადაც უნდა დადგინდეს მხარეთა რეალური მიზნები. შერეული ხელშეკრულების განმარტება უნდა მოხდეს იმ სამართლის ნორმების მიხედვით, რომელიც შინაარსობრივად შეესაბამება ხელშეკრულებას. მოსამართლე არაა შეზღუდული განმარტებისას, თუ ხელშეკრულების რომელიმე ნაწილის მიმართ შესაძლებელია ცალკეული ნორმების გამოყენება, გამორიცხული არ არის სადავო ნორმების ყველა ნაწილის მიმართ კანონის შესაბამისი ნორმების გამოყენებაც.¹⁷⁷

ხელშეკრულების ნორმების ინტერპრეტაცია უპირველეს ყოვლისა მოსამართლის მოვალეობაა. სახელშეკრულებო სამართლის მნიშვნელოვანი ფუნქციაა უზრუნველყოს, დარღვევის შემთხვევაში, სამართლებრივი დაცვის საშუალება. ამიტომ, ხელშეკრულების სუსტ მხარეს შეუძლია გაასაჩივროს მეორე მხარის მიერ ხელშეკრულების ნორმების ინტერპრეტაცია. ხელშეკრულების განმარტების მიზანი არის იმ ზიანის შემცირება, რაც შესაძლოა ხელშეკრულების ბუნდოვანმა პირობებმა გამოიწვიოს დავის შემთხვევაში.¹⁷⁸ ასევე, სასამართლოს მიერ ნორმის განმარტების მთავარი მიზანია მხარეთა ორმხრივი ნების დადგენა. თუ ხელშეკრულებაში მავალდებულებელი ნორმებია სადავო, მოსამართლის

¹⁷⁵ კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, 2009, 261.

¹⁷⁶ <bit.ly/3L4fRZ6>[09.05.2022].

¹⁷⁷ კერესელიძე დ., კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, 2009, 260.

¹⁷⁸ Posner R.A., The Law and Economics of Contract Interpretation, University of Chicago Law School, 2004, 15-16.

მიერ განმარტება უნდა მოხდეს ხელშეკრულების დადების დროს მხარეთა მიერ პირობის აღქმიდან გამომდინარე.¹⁷⁹

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი შერეული ხელშეკრულების განმარტებას შეთანხმების არსთან ყველაზე ახლოს მდგომსა და შესაბამის ხელშეკრულების ფორმას უკავშირებს. თუმცა, ხელშეკრულების შესრულების არსთან მდგომი შეთანხმების განმარტება საკმაოდ რთული საკითხია და მხარეთა შორის დავის შემთხვევაში, რთულად სამტკიცებელია, თუ რომელი სამართლებრივი ურთიერთობაა მეტად შესაბამისი და შესრულების არსთან დაახლოებული. განსაკუთრებით კი იმ შემთხვევაში, როდესაც შერეულ ხელშეკრულებაში ვალდებულება წარმოიშობა რამდენიმე სამართლებრივი კავშირიდან. მაგალითად, ნარდობა, შრომა, მომსახურება და იჯარა ერთობლიობაში წარმოქმნის ვალდებულების შირაარსს.¹⁸⁰ ამიტომ, მოსამართლეს, როგორც მხარეთა შორის შუამავალს, ევალება ურთიერთობის შინაარსის იდენტიფიცირება, განმარტოს სამოქალაქო კოდექსის 340-ე მუხლი და მხარეთა ინტერესების გათვალისწინებით გადაჭრას პრობლემა. რადგან მოსამართლის როლი მართლმსაჯულების აღსრულებაა კანონის შესაბამისად, მას ასევე, აღნიშნული მუხლის შირაარსობრივი განმარტებაც ევალება.¹⁸¹ რადგან შერეული ხელშეკრულება მხარეთა შეთანხმების საფუძველზე შედგენილი რთული სამართლებრივი შემადგენლობით ხასიათდება, განმარტება უნდა მოხდეს ხელშეკრულების თითოეული ელემენტის შეფასების საფუძველზე და არა მხოლოდ ერთი ნაწილის.

სამოქალაქო კოდექსი ითვალისწინებს შირაარსობრივად რთულ სამართლებრივ ურთიერთობებს, მაგალითად ისეთს, როგორცაა ლიზინგის ხელშეკრულება, მაგრამ შერეული ხელშეკრულების განმასხვავებელი ნიშანი მხარეთა ნებაა, შეადგინონ სასურველი ელემენტების შემცველი ხელშეკრულება. თუმცა, უნდა დადგინდეს ხელშეკრულებაში რამდენიმე ხელშეკრულება თავმოყრილი, თუ მხოლოდ ერთ ძირითად ხელშეკრულებაზე დაქვემდებარებული ხელშეკრულებები. თუ ხელშეკრულებათა შინაარსი თანაბარი ძალის მქონე არ არის და მხოლოდ ძირითად ხელშეკრულებაზე დაქვემდებარებული რამდენიმე მსგავსი ტიპის ხელშეკრულება, ასეთი შეთანხმება შერეულ ხელშეკრულებად ვერ განიხილება.¹⁸² ნებისმიერ ხელშეკრულებაში მნიშვნელოვანია, რომ მხარეებმა გაით-

¹⁷⁹ <bit.ly/3LWiXzm>[09.05.2022].

¹⁸⁰ სამოქალაქო კოდექსი კომენტარი, ნიგნი III, ვალდებულებებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 39.

¹⁸¹ The Bangalore Principles of Judicial Conduct 15-The judicial office.

¹⁸² საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი III, ვალდებულებებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2011, 174.

ვალისწინონ სამოქალაქო კოდექსის “pacta sunt servanda“-ს პრინციპი, რომლის თანახმად, ხელშეკრულება აუცილებლად უნდა შესრულდეს. ხელშეკრულების ორივე მხარემ უნდა შეასრულოს ის ვალდებულება, რომელიც ხელშეკრულების მიხედვით იკისრეს.¹⁸³

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის განმარტების მიხედვით, სასამართლოს ამოცანაა მოთხოვნის ფარგლებში მოიძიოს სამართლებრივი ნორმა, რომელიც შეესაბამება სამართალურთიერთობის შინაარსს. სასამართლომ უნდა დაადგინოს, ნორმაში მოყვანილი აბსტრაქტული აღწერილობა რამდენად შეესაბამება კონკრეტულ სამართალურთიერთობას. ამ შემთხვევაში, გასათვალისწინებელია ის ნორმა, რომელიც იმ შედეგს ისახავს მიზნად, რომლის დადგომაც მხარეებს ხელშეკრულების დადებისას სურდათ.¹⁸⁴

შესაბამისად, შერეულ ხელშეკრულებაში აღნიშნული ნებისმიერი ვალდებულება უნდა იქნეს შესრულებული და მისი დარღვევის შემთხვევაში სასამართლომ უნდა განმარტოს, კანონით მოწესრიგებული რომელი ნორმებით უნდა მოხდეს მხარეთა მოთხოვნების გათვალისწინება. იქიდან გამომდინარე, რომ სამოქალაქო კოდექსი შერეული ხელშეკრულების არსს არ განმარტავს და მხოლოდ განმარტების ზოგად პრინციპს ადგენს,¹⁸⁵ მოსამართლემ უნდა უზრუნველყოს შეთანხმების შერეულ ხელშეკრულებად განსაზღვრა და საჭიროების შემთხვევაში 340-ე მუხლის მისადაგებისას სამართლებრივი წესრიგის სწორად არჩევა. მართალია, აღნიშნული სადავო ნორმების თანახმობის პრინციპზე დაყრდნობით განმარტებას მოიაზრებს, სადაც დაცულია ხელშეკრულების სუსტი მხარე ბაზარზე გაბატონებული პირობების შემთავაზებლის წინაშე, თუმცა, სხვა შემთხვევაში, უნდა აღინიშნოს, რომ სამოქალაქო კოდექსის აღნიშნული ნორმა ბუნდოვანია და ხშირად შესაძლოა მისი გამოყენებით მოსამართლე გასცდეს იმ მოთხოვნას, რომელიც მხარეებმა პროცესზე დააყენეს, რაც თავის მხრივ აზრს უკარგავს შეჯიბრებითობის პრინციპის არსებობას.

IV. ხელშეკრულების განმარტების შედეგები

1. სადავო ნორმის შინაარსის განსაზღვრის მნიშვნელობა

სახელშეკრულებო ურთიერთობებში არსებული ნებისმიერი კომბინირებული ურთიერთობა მხარეთა შორის დავის წარმოშობისას საჭიროებს კონფლიქ-

¹⁸³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 26 ნოემბრის №ას-496-2021 გადაწყვეტილება.

¹⁸⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 2 მარტის №ას-664-635-2016 გადაწყვეტილება.

¹⁸⁵ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 340-ე მუხლი.

ტის სამართლიან მოგვარებას. განსაკუთრებით კი იმ შემთხვევაში, როდესაც მხარეებმა სხვადასხვა პირობები ერთ მთლიან ხელშეკრულებად განსაზღვრეს. მსგავს შერეულ შეთანხმებაში რამდენიმე ერთმანეთისგან განსხვავებული შინაარსის სახელშეკრულებო ნორმაა თავმოყრილი. მაგალითად, ნარდობა, მომსახურება, ნასყიდობა გადაზიდვა და მიბარება. მოცემული ხელშეკრულებები სამოქალაქო კოდექსის სხვადასხვა თავის რეგულირების სფეროში ექცევა. თუმცა, როდესაც მხარეთა შორის შეთანხმება ამ ტიპის ნორმების გაერთიანებით მიიღწევა მისი შემადგენელი ნაწილები წარმოადგენს ერთი მთლიანი ხელშეკრულების განუყოფელ ნაწილს.¹⁸⁶

უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში სადავო საკითხი გახდა ა(ა)იპ-ის დირექტორთან დადებული ხელშეკრულების კვალიფიკაციის საკითხი. შესაბამისად, საჭირო გახდა ხელშეკრულების შინაარსის განმარტების აუცილებლობა. საკასაციო სასამართლომ გამოიყენა მყარად დადგენილი სასამართლო პრაქტიკა და განმარტა, რომ სანარმოს ხელმძღვანელობა და წარმომადგენლობა ორმხრივი სახელშეკრულებო ურთიერთობის ფარგლებში მიღწეული შეთანხმებაა. მსგავს გარიგებებში, ხელშეკრულების ერთი მხარე ვალდებულია შეასრულოს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული მომსახურების შემცველი ვალდებულება, ხოლო მომსახურების დამკვეთი კი ვალდებულია გადაიხადოს შესაბამისი საზღაური. შესაბამისად, მხარეთა ურთიერთობა დამყარებულია განსაკუთრებულ ნდობაზე და უფლებით აღჭურვილ პირს, დირექტორის ფიდუციური ვალდებულების ფარგლებში, აძლევს სრულ დამოუკიდებლობას. რაც შეეხება შრომით ურთიერთობასთან შედარებას, გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ შრომითი ურთიერთობის ფარგლებში ვალდებული პირი ეწევა დამსაქმებლის მიერ განსაზღვრულ, არადამოუკიდებელ საქმიანობას, რაც განსხვავებს შრომით ხელშეკრულებას ა(ა)იპ-ის დირექტორთან დადებული სასამართლო ხელშეკრულებისაგან.¹⁸⁷

შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს მსჯელობიდან, გამომდინარეობს, რომ სახეზე იყო არა შერეული ტიპის ხელშეკრულება, სადაც დირექტორი ეწეოდა, როგორც მომსახურების, ასევე შრომის ხელშეკრულების ვალდებულებების შესრულებას, არამედ დავალების ხელშეკრულება, რომელიც ურთიერთნდობაზეა დაფუძნებული.¹⁸⁸ ხელშეკრულების შინაარსის განსაზღვრა მნიშვნელოვანია დავის წარმოებისას, რათა არ მოხდეს ურთიერთობის არასწორად კვალიფიკაცია და სამართლებრივი ნორმის ასევე არასწორად მისადაგება.

¹⁸⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 10 ივნისის №ას-1244-1503-09 გადაწყვეტილება.

¹⁸⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 2 აპრილის №ას-953-2020 გადაწყვეტილება.

¹⁸⁸ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 709-ე მუხლი.

შერეულ ხელშეკრულებაში ურთიერთდაკავშირებული ხელშეკრულების ნორმები ერთმანეთთან მჭიდრო კავშირშია, ამიტომ, ერთ-ერთი ნორმის შესრულება დიდწილად მეორე ნორმის აღსრულებასაც განაპირობებს. შერეულ ხელშეკრულებაში ნორმები იმდენად უკავშირდებიან ერთმანეთს, რომ საერთო შინაარსს მხოლოდ ერთობლივად განხილვიდან იძენენ.¹⁸⁹ სწორედ ამ ურთიერთდამოკიდებული ხასიათიდან გამომდინარე, ხშირად რთულია ნორმის გამოცალკევება და დამოუკიდებლად განხილვა. შესაბამისად, ხელშეკრულების შინაარსის განსაზღვრა საბოლოოდ დამოუკიდებელი ნორმის მიზნის გაგებისკენაა მიმართული.

შერეული ხელშეკრულების მომწესრიგებელ ნორმებს ქვეყნების მხოლოდ მცირე ნაწილი განმარტავს საკანონმდებლო დონეზე. უმეტეს შემთხვევაში შერეული ხელშეკრულება რამდენიმე სახის სახელშეკრულებო ურთიერთობის კომბინაციად განიმარტება, რომელიც სასამართლო პროცესზე ნორმების ერთობლივ გამოყენებასთანაა დაკავშირებული, თუმცა, არა იმ შემთხვევაში, როდესაც მხარეთა მიზნიდან გამომდინარე, შეთანხმებაში სხვა რამ მოიაზრება, ან შეუძლებელია ნორმების ერთობლივად გამოყენება ნების ბუნდოვანებიდან გამომდინარე.¹⁹⁰

სწორედ შერეული ხელშეკრულების განმარტების სირთულის გამო მნიშვნელოვანია სადავო ნორმის შინაარსის დადგენა, როდესაც მხარეთა შორის დავა ერთი კონკრეტული ვალდებულების შეუსრულებობიდან წარმოიშობა საჭიროა, სწორედ სადავო ვალდებულების შინაარსის დადგენა. ამიტომ, იურიდიულ ლიტერატურაში შერეული სახელშეკრულებო ნორმების განმარტების გზად დომინანტი მოდელის მეთოდი აღნიშნული, რომელსაც აშშ-ში და ინგლისში აქტიურად იყენებენ.¹⁹¹

მთლიანი ხელშეკრულების ერთ სახელშეკრულებო წესრიგში მოქცევა რასაკვირველია, უფრო გაამარტივებს ცალკეული ნორმების დამოუკიდებლად შეფასებას. თუმცა ქართული სასამართლო პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ შერეული ხელშეკრულების განმარტების რომელიმე ერთი კონკრეტული მიდგომა არ არსებობს და ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სასამართლოს შერეული ხელშეკრულების განმარტებასთან ერთად სამოქალაქო კოდექსის 340-ე მუხლის განმარტებაც უწევს, რის გამოც, მხარეთათვის წინასწარ ცნობილი არ არის მოსამართლე კომბინაციის მეთოდს გამოიყენებს, თუ დომინანტი წესის მიხედვით შეუსაბამებს სადავო ნორმის შინაარსს სამართლებრივ ნორმებს.

¹⁸⁹ ბაჩიაშვილი ვ., მეორადი მოთხოვნები შერეული ტიპის ხელშეკრულების თავისებურებების გათვალისწინებით, თბილისი, 2019, 60.

¹⁹⁰ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარები, ნიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 168.

¹⁹¹ იქვე, 168-169.

სწორედ იმის გათვალისწინებით, რომ სახელშეკრულებო დავების ნაწილში ხელშეკრულების იდენტიფიცირებაც კი რთულია, არ არსებობს ერთიანი, მარტივი წესები კონტრაქტების განმარტებისა და ინტერპრეტაციის შესახებ. უმეტესად ხელშეკრულების შინაარსის დადგენა კონკრეტული დავის ფაქტების შეჯამების შემდგომ დგინდება.¹⁹² ფრანგული და გერმანული კანონმდებლობა ხელშეკრულების განმარტებისას სუბიექტური და ობიექტური ელემენტების შერევის შესაძლებლობას იძლევა. გერმანულისგან განსხვავებით, ფრანგული კანონმდებლობა მეტად ეფუძნება ნების გამოვლენის ავტონომიის პრინციპს. გერმანული კანონმდებლობა არ აღიარებს მხარეთა განზრახვის გამოვლენის დადგენას ხელშეკრულების შინაარსის განმარტებისას. შესაბამისად, კანონმდებლობის მიხედვით, ხელშეკრულება უნდა განიმარტოს გონივრული მნიშვნელობის მინიჭებიდან გამომდინარე. ინგლისური სამართლის მიდგომა კი მეტად დაახლოებულია გერმანულთან, ვიდრე ფრანგულ მოდელთან. ინგლისური სამართლის მიხედვით, სადავო ნორმა და ნორმის შინაარსი უნდა განიმარტოს იმ მესამე პირის გადმოსახედიდან, რომელსაც ისეთივე ცოდნა აქვს საკითხის აღსაქმელად, როგორც სხვებს.¹⁹³ თუმცა, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ დავის შემთხვევაში, ნებისმიერი შინაარსის ნორმა აუცილებლად უნდა განიმარტოს. სასამართლომ უნდა განმარტოს ხელშეკრულების პირობები მხარეთა ნების შესაბამისად, რადგან მხარეებს შესაძლოა არ სურდეთ ამ ნორმების აღსრულება.¹⁹⁴

ხელშეკრულების შინაარსის დადგენა მნიშვნელოვანია სახელშეკრულებო ურთიერთობების სპეციფიკიდან გამომდინარე. სამოქალაქო კოდექსი ხელშეკრულების ყველა ტიპისთვის სხვადასხვა მოქმედების წესებს ადგენს. ვალდებულების შეუსრულებობის შემთხვევაში კი მხარეს ადგება ზიანი, რომელიც იმ ნორმების გამოყენებით უნდა ანაზღაურდეს, რომლის მოქმედების ფარგლებშიც ხელშეკრულება ექცევა. ამიტომ, ნორმის შინაარსი სწორად უნდა განისაზღვროს და სამართლებრივი ნორმის შეფასებაც სწორად მოხდეს მოსამართლის მხრიდან.¹⁹⁵

ბაზარზე ხელშეკრულების მომრავლებისა და შესაბამისად, მათი განმარტების აუცილებლობიდან და საჭიროებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია ჩამოყალიბდეს ერთიანი სახელმძღვანელო პრინციპები, რომლის მიხედვითაც

¹⁹² <bit.ly/3lxMrYY> [21.05.2022].

¹⁹³ Vogenauer S, *Interpretation of Contracts: Concluding Comparative Observations*, Oxford University Press, 2007, 22-3.

¹⁹⁴ Shavell S, *On the Writing and the Interpretation of Contracts*, Harvard Law School, 2006, 289.

¹⁹⁵ ბაჩიაშვილი ვ., მეორადი მოთხოვნები შერეული ტიპის ხელშეკრულების თავისებურებების გათვალისწინებით, თბილისი, 2019, 50-57.

განისაზღვრება ხელშეკრულების განმარტების მეთოდები. ამასთანავე, უნდა განიმარტოს მხარეთა განზრახვის, ნების ავტონომიისა და ზოგადი ხელშეკრულების მიზნის დადგენის საჭიროება, რაც დავის შემთხვევაში მხარეთა შორის არსებული მტკიცების ტვირთის სტანდარტს გაამარტივებს.

2. მხარეთა ნების გამოვლენის დადგენის მეთოდების გამოყენება დავის წარმოებისას

2.1. ნაგულისხმევი წესების კონცეფცია

შერეული ხელშეკრულების განმარტების ერთ-ერთ მიზანს მხარეთა ნების გამოვლენის რეალური მიზნის დადგენა წარმოადგენს. იქიდან გამომდინარე, რომ მხარეთა შორის გამოვლენილი ბუნდოვანი შინაარსის დათქმა განმარტების გარეშე ვერ შესრულდება, იმ მიზნების მიღწევაც რთული ხდება, რაც მხარეთა შორის ხელშეკრულების დადებისას იყო ჩაფიქრებული. ამიტომ, ხელშეკრულების მთავარი მიზანია ახალი ურთიერთობების ფორმალიზება და სხვადასხვა სამართლებრივი ვალდებულებების გამოკვეთა, რომლებიც თითოეულ მხარეს ეკისრება მეორის მიმართ. დღეს, შეთანხმებათა უმეტესობა ფორმდება ბიზნეს სუბიექტებს შორის და არა ადამიანებს შორის. შესაბამისად, ყველა სახელშეკრულებო შეთანხმების, მათ შორის, შერეული ხელშეკრულების არსებობაც წარმოადგენს კომერციული ურთიერთობის ხერხემალს.¹⁹⁶

შერეული ხელშეკრულების მიზნის დადგენისას, ხარვეზების შევსებაში ნაგულისხმევი წესების ეკონომიკური თეორიაც გამოიყენება. იან აირესი და რობერტ გერტნერი ნაშრომში აღწერენ ნაგულისხმევი წესების კონცეფციას და წარმოადგენენ თეორიას იმის შესახებ, თუ როდის არის ეს წესები შესაბამისი.¹⁹⁷ ნაგულისხმევი წესი ავსებს ხარვეზს ხელშეკრულებაში, იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები არ შეთანხმებულან მოლაპარაკებისას კონკრეტულ ვალდებულებაზე. სტატია აღიარებს, რომ ასეთი განმარტება შესაფერისია შეთანხმებათა უმეტესობისთვის, მათ შორის, შერეული ხელშეკრულების მიზნის დადგენისთვის.¹⁹⁸ ეს წესი განსაკუთრებით მაშინ გამოიყენება, როდესაც ხელშეკრულების ერთი მხარე ბაზარზე გაბატონებულია და მას მეტი მოვალეობა აკისრია ხელშეკრულების ნორმების შერჩევისას. თუმცა, განსასხვავებელია ის შემთხვევები, როდესაც ხელშეკრულების ორივე მხარე თანაბარ მდგომარეობაშია. ამ დროს ნაგულისხმევი გარანტია წინასთან შედარებით მსგავს შედეგს ვერ გამოიღებს.

¹⁹⁶ <bit.ly/3wRFhnn> [26.05.2022].

¹⁹⁷ Ayres I; Gertner R, Majoritarian vs. Minoritarian Defaults, *Stanford Law Review*, 1999, 93.

¹⁹⁸ იქვე, 94.

ამიტომ, აღნიშნული წესი არამენარმე სუბიექტებს შორის დადებულ შერეულ ხელშეკრულებებზე არ უნდა გავრცელდეს.¹⁹⁹

სხვადასხვა განმარტების ტესტის არსებობამ უფრო მეტად დააზარალა მომხმარებლები შერეული ხელშეკრულების მიზნის დადგენისას. ხელშეკრულების შემთავაზებელს შეუძლია შეაჩეროს ინფორმაცია მომხმარებლებისგან მოლაპარაკებების დროს და მოგვიანებით ასევე შეუძლია უარი თქვას ნაკისრი გარანტიების შესრულებაზე. სამწუხაროდ, სასამართლოს მიერ წამოყენებული არცერთი ტესტი არ იქნება შესაბამისი ერთიანი მიდგომა შერეული შეთანხმებების მიმართ.²⁰⁰ შესაბამისად, სასამართლოთა უმეტესობამ უკვე გააკრიტიკა და უარი თქვა შერეული ხელშეკრულების განმარტების მრავალი წესის გამოყენებაზე. შესაძლოა რომელიმე განმარტების წესის გამოყენებამ უფრო მეტი ზიანი მიაყენოს მხარეს, ვიდრე ჩვეულებრივი შინაარსის დადგენის შემთხვევაში.²⁰¹ თუმცა მსგავსი მიდგომა არ ეხება უპირატესი ფაქტორის ტესტის გამოყენების შესაძლებლობას.

2.2. უპირატესი მიზნის ტესტი

უპირატესი ფაქტორის ტესტს აქტიურად იყენებენ შტატების სასამართლოები. ტესტის გამოყენებით მოსამართლე განსაზღვრავს მხარეთა რეალური მიზნის დადგენის შემდგომ, ხელშეკრულების დადება მეტად რომელი ვალდებულების შესრულებას ემსახურება.²⁰² მაგალითისთვის, ერთ-ერთ გადანყვეტილებაში, მხარეთა შორის დავა წარმოიშვა შერეული ხელშეკრულების შეუსრულებლობიდან გამომდინარე. მხარეებმა ერთ შეთანხმებაშივე განსაზღვრეს, როგორც თაროების სისტემის ყიდვა და მიწოდება, ასევე დამონტაჟება საწყობში. ორივე მხარე ამტკიცებდა, რომ ვალდებულება არსებითად დაირღვა. სასამართლომ იმსჯელა ურთიერთობის შინაარსისა და მიზნის დადგენის შესახებ. ასევე შეაფასა მხარეთა ნების გამოვლენა შერეული ხელშეკრულების დადებისას. რასაკვირველია, ამ არსებითი გარემოებების შემონიშნება სავალდებულოა შერეული ხელშეკრულების შეფასებისას, რადგან გამოსაყენებელი სამართალი და კანონმდებლობაც ამის მიხედვით უნდა არჩეულიყო. საბოლოოდ, სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ მხარეთა უპირატესი მიზანი მომსახურების ხელშეკრულების გაფორმება იყო, რადგან მხარეებმა ნება სწორედ ამ ხელშეკრულების დასადავად გამოავლინეს.²⁰³ მართალია, ხელშეკრულებას შერეული ხასიათი ჰქონდა, თუმცა

¹⁹⁹ Brush J., *Mixed Contracts and the U.C.C.: A Proposal for a Uniform Penalty Default to Protect Consumers*, Yale Law School, 2009, 35.

²⁰⁰ იქვე, 36.

²⁰¹ Schwartz A; Scott R.E, *Contract Theory and the Limits of Contract Law*, YALE L.J. (2003), 541.

²⁰² <bit.ly/3aidAfX>[26.05.2022].

²⁰³ *Allied Shelving & Equipment, Inc. v. National Deli, LLC*, 154 So.3d 482 (2015).

ეს არ გამორიცხავს, რომელიმე ხელშეკრულების გამოკვეთასა და სწორედ უპირატესი ფაქტორის ტესტის გამოყენებით, შესაბამისი სახელშეკრულებო ნორმების შერჩევის შესაძლებლობას.

განსხვავებული მიდგომა განავითარა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში, სადაც ერთდროულად გადაზიდვის, ნარდობისა და ნასყიდობის ხელშეკრულებიდან წარმოშობილ ვალდებულებებზე იმსჯელა. ამ შემთხვევაშიც, სასამართლომ ვალდებულების დარღვევის ხასიათიდან გამომდინარე შესრულების არსთან დაახლოებული ნორმები გამოიყენა.²⁰⁴ თუმცა, განსხვავება ისაა, რომ სასამართლომ სამოქალაქო კოდექსიდან გამომდინარე შესრულების არსის განმარტების შემდგომ დაადგინა მხარეთა უპირატესი მიზანი.²⁰⁵ მსგავსი განმარტება დაურთო საფუძვლად გამოსაყენებელი კანონის არჩევას უზენაესმა სასამართლომ ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში, ხელშეკრულების განმარტებისას, სადაც ერთ მთლიან შერეულ ხელშეკრულებადაც ცნო საცხოვრებელი სადგომის სარგებლობის უფლებით დათმობის შესახებ შეთანხმება და პირობითი, სამომავლოდ ნასყიდობისა და გაცვლის ხელშეკრულებების ერთობლიობა.²⁰⁶

შტატების სასამართლოები უპირატესი მიზნის ტესტს ასევე იყენებენ მხარეთა ნების დასადგენად და ამასთანავე, შესაბამისი საკანონმდებლო წესრიგის გამოსაყენებლადაც. მაგალითისთვის, სასამართლომ გამოიყენა აღნიშნული პრინციპი, რათა დაედგინა ვრცელდება თუ არა პროდუქტის პასუხისმგებლობის აქტი ჰიბრიდულ ტრანზაქციებზე, რომლებიც მოიცავს როგორც ტრადიციულ გაყიდვის, ასევე მომსახურების ხელშეკრულებებს. სასამართლო განიხილავს ფაქტობრივ გარემოებებს ხელშეკრულების მოლაპარაკების, ჩამოყალიბებისა და განზრახ შესრულების შესახებ, რათა დადგინდეს, არის თუ არა ხელშეკრულება უპირატესად ან უპირველეს ყოვლისა, ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულება. შესაბამისად, თუ შეთანხმების დადებისას მხარეთა ნება იყო უპირატესად ნივთის გაყიდვა, შეიძლება არსებობდეს პროდუქციის პასუხისმგებლობის მოთხოვნა, მაგრამ თუ ხელშეკრულების უპირატესი მიზანი იყო მომსახურების განწევა, ასეთი მოთხოვნა აღარ იარსებებს.²⁰⁷ აქედან გამომდინარე, უპირატესი მიზნის ტესტის გამოყენება სადავო გარემოებისთვის, შესაბამისი საკანონმდებლო წესის არჩევის ერთ-ერთი საშუალებაა.

²⁰⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 10 ივნისის №ას-1244-1503-09 გადაწყვეტილება.

²⁰⁵ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 340-ე მუხლი.

²⁰⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2011 წლის 14 თებერვლის განჩინება №ას-1302-1147-2010.

²⁰⁷ ULGT v. Wheeler Machinery Co., 199 P. 3d 949 (2008).

2.3. კომბინაციის მეთოდი

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნათელია რომ უპირატესი ფაქტორის ტესტი სამოქალაქო კოდექსთან დაახლოებული მაგალითია, თუმცა დავის განხილვისას მნიშვნელოვანია მხარეთა ნების დადგენის სწორი განმარტება. თუ მხარეთა ნების გამოვლენის განმარტების შემდგომ აშკარაა, რომ უპირატესი მიზანი მხოლოდ ერთი ძირითადი ხელშეკრულების გაფორმება იყო, შესაბამისად უდავოა, რომ ძირითადი ხელშეკრულების ნორმები უნდა გამოიყენოს მოსამართლემ, მსგავს მონესრიგებას უპირატესი ფაქტორის ტესტი ადგენს. თუმცა, თუ შეთანხმებაში მხოლოდ ერთი ძირითადი ხელშეკრულება არ გამოიკვეთება, კომბინაციის მეთოდის გამოყენება სწორი გზა იქნება. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი არ გამოორიცხავს უპირატესი ფაქტორის ან კომბინაციის მეთოდის გამოყენებას.²⁰⁸

ქართული კანონმდებლობა რაიმე კონკრეტულ მონესრიგებას არ გვთავაზობს შინაარსის დადგენისა და შემდგომ ნორმების განმარტებისთვის. იმ შემთხვევაში, როდესაც მხარეთა შორის სადავოა ხელშეკრულების ერთი ან რამდენიმე ელემენტი, მოსარჩელე ან მოპასუხე წინასწარ ვერ ივარაუდებს ურთიერთობისთვის გამოსაყენებელი ნორმის შესახებ. მაგრამ იქიდან გამომდინარე, რომ მთლიანობაში შერეული ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საბოლოო მიზნის მისაღწევად საჭიროა მხარეთა მიერ ნაკისრი ვალდებულების შესრულება, მნიშვნელოვანია ისიც, რომ შერეული ხელშეკრულებით მხარეები ითვალისწინებენ ერთი საერთო მიზნის მიღწევას და ამ ხელშეკრულებაში შემავალი ხელშეკრულებები შეიძლება წარმოვიდგინოთ, როგორც შერეული ხელშეკრულების ელემენტები, რომელიც ერთ მთლიანობას ქმნიან. დომინანტი მოდელის მიხედვით, იმ შემთხვევაში, თუ შერეული ხელშეკრულება ითვალისწინებს, როგორც ნასყიდობის საგნის მიწოდებას, ასევე მის მონტაჟს და მხარეებმა ორივე ვალდებულების შესრულებისთვის საფასური დამოუკიდებლად განსაზღვრეს, უნდა განიმარტოს სადავო ნორმის შინაარსი ხელშეკრულებასთან კავშირში, რომ დადგინდეს, კონკრეტულად რომელი ვალდებულების დარღვევისთვის გაითვალისწინეს მხარეებმა პირგასამტეხლო. მოცემულ გადაწყვეტილებაში გამოყენებული მეთოდი იურიდიულ ლიტერატურაში კომბინაციის მოდელითაა ცნობილი და გულისხმობს ხელშეკრულების ნაწილებად დაყოფის შემდგომ, თითოეული ელემენტის მიმართ ამ ხელშეკრულების შესაბამისი ნორმების გამოყენებას.²⁰⁹ შესაბამისად, უნდა შეფასდეს ნებისმიერი განსახილველი ხელშეკრულების,

²⁰⁸ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 340-ე მუხლი.

²⁰⁹ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარები, ნიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტუიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 169.

როგორც შერეული ტიპის ხელშეკრულების ტერმინების მნიშვნელობა. რადგან სამოქალაქო კოდექსი განმარტებას ხელშეკრულების არსთან მდგომ ნორმებს უკავშირებს, ხელშეკრულების თითოეული ელემენტი უნდა გამოიყოს სათითაოდ და შემდგომ როგორც ცალკეული ვალდებულების დარღვევის, ასევე მთლიან კონტექსტში უნდა მოხდეს ნორმების შეფასება.²¹⁰ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი არ ზღუდავს კომბინაციის მეთოდის გამოყენებას, მხოლოდ მხარეთა ინტერესების გათვალისწინებით. ამასთან, შესაძლებელია იმ სამართლებრივი ნორმების გამოყენება, რომელიც კონკრეტულად პრობლემულ შემთხვევას არეგულირებს. თუმცა, თუ კომბინაციის მეთოდის გამოყენების მიდგომა გამოიწვევს რომელიმე სახელშეკრულებო მხარის უთანასწორო მდგომარეობაში ჩაყენებას ან გამოიწვევს ზიანს, სასამართლოს შეუძლია მიმართოს უპირატესი მიზნის ტესტს და გამოიყენოს ის სახელშეკრულებო ნორმები, რომლებიც ხელშეკრულების ძირითად ვალდებულებას შეესაბამება.²¹¹

შესაბამისად, მოსამართლის მოვალეობად რჩება მხარეთა უფლებების დაცვის გათვალისწინებით, ნაკლები ზიანის მისაღებად აირჩიოს გამოსაყენებელი წესი.

3. განმარტების მეთოდების გამოყენება დავის გადასაჭრელად საკანონმდებლო ჭრილში

შერეული ხელშეკრულების განმარტებისას მნიშვნელოვანია სამოქალაქო კოდექსის 340-ე მუხლის შინაარსობრივი გაგება. იმის გათვალისწინებით, რომ განმარტების პროცესი მხარეთა უფლებების დაცვით განვითარდეს, საჭიროა საკანონმდებლო და სასამართლო დასაბუთების მიხედვით, ერთიანი სტანდარტი დამკვიდრდეს. შერეული ხელშეკრულება შესაძლოა დარეგულირდეს როგორც იმპერატიული, ასევე დისპოზიციური ნორმებით. თუმცა, სადავო ნორმების განმარტების წესს მხოლოდ სამოქალაქო კოდექსის 340-ე მუხლი ადგენს.²¹² სამოქალაქო კოდექსის აღნიშნული ნორმა არ გამოორიცხავს ხელშეკრულების განმარტებისას უპირატესი მიზნის ან კომბინაციის მეთოდის გამოყენების შესაძლებლობას. შტატების სასამართლოები იყენებენ როგორც უპირატესი ფაქტორის ტესტს, ასევე ძირითადი პუნქტების შემფასებელ წესს. უპირატესი ფაქტორის წესის მიხედვით უნდა დადგინდეს, რა არის გარიგების მთავარი მიზანი, მომსახურების განწევა, საქონლის მიწოდება, თუ მაგალითად, მონტაჟი და

²¹⁰ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი 340-ე მუხლი.

²¹¹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 171.

²¹² საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ნიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 170.

საქონლის ყიდვა-გაყიდვა. ამის საპირისპირო მოდელის მიხედვით, სასამართლო განიხილავს მხოლოდ საჩივრის საფუძველს და არა მთლიანად გარიგების ხასიათს. შესაბამისად, სასამართლო სამართლებრივ ნორმებსაც კონკრეტული სადავო გარემოების მიხედვით ირჩევს.²¹³

ქართული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, შერეული ხელშეკრულების განმარტებისას ძირითადად რთული საკითხია მხარეთა ნების განსაზღვრა, ხელშეკრულების ძირითადი არსისა და მიზნის დადგენა. შერეული ხელშეკრულების მთავარი მიზანი მხარეთა ურთიერთობისთვის იმ სამართლებრივი ნორმების მისადაგებაა, რომელიც მეტად შეესაბამება ვალდებულების შინაარსს, ამიტომ, ხელშეკრულება უნდა დარეგულირდეს მხარეთათვის მისაღები ნორმების გამოყენებით, სწორედ ამაში მოიაზრება მხარეთა უფლებების დაცვა სასამართლო პროცესზე. ხელშეკრულების სადავო გარემოებების გადაჭრისთვის არ უნდა იქნეს გამოყენებული ისეთი ნორმები, რომელიც ზიანს მიაყენებს მხარეებს.²¹⁴

შერეული ხელშეკრულების განმარტების დროს ასევე პრობლემური საკითხია ხელშეკრულების ერთ მთლიანობად აღქმა. როდესაც ხელშეკრულება მოიცავს, როგორც მომსახურების, ასევე ნარდობის შინაარსის მომცველ დათქმებს, ხელშეკრულებათა გამიჯვნა და მათი ინდივიდუალურად განხილვა არ უნდა იყოს გამართლებული. მაგალითისთვის, გერმანიის სასამართლოებისთვის ნლების განმავლობაში რთულად გადასაჭრელი საკითხი იყო არქიტექტურული ხელშეკრულების ერთი რომელიმე სახელშეკრულებო ურთიერთობად კვალიფიკაცია.²¹⁵ არქიტექტურულ ხელშეკრულებაში, იმის გათვალისწინებით, რომ არქიტექტორი ქმნის ინდივიდუალურ პროექტს, ხელშეკრულება უნდა ჩაითვალოს ნარდობად, თუმცა, პროექტის მიმდინარეობის ეტაპზე პროცესის ნარმართვა და კონტროლი ცალსახად მომსახურების ხელშეკრულებას განეკუთვნება. სწორედ ამიტომ, იურიდიულ ლიტერატურაში, გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ხელშეკრულების კვალიფიკაციისას კომბინაციის მეთოდის გამოყენება და ხელშეკრულების სამართლებრივი ბუნების შენარჩუნებით როგორც ნარდობის, ასევე მოსახურების სახელშეკრულებო ნორმების გამოყენება უფრო გამართლებული იქნება.²¹⁶

ასევე გასათვალისწინებელია, რომ სხვადასხვა შეფასების ტესტთან ერთად მოსამართლემ უნდა გამოიყენოს ნეს-ჩვეულებები, ეთიკის, სოციალური თუ

²¹³ <bit.ly/3GrWvfy>[28.05.2022].

²¹⁴ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 170.

²¹⁵ ბაჩიაშვილი ვ., მეორადი მოთხოვნები შერეული ტიპის ხელშეკრულების თავისებურებების გათვალისწინებით, თბილისი, 2019, 26.

²¹⁶ იქვე, 27.

ზოგადსამართლებრივ ურთიერთობებში დამკვიდრებული პრაქტიკა.²¹⁷ მხარეთა შორის გონივრული მოლოდინის ტესტის გამოყენება მნიშვნელოვანია, როდესაც სასამართლო პროცესზე ვერ დგინდება მხარეთა რეალური მიზნები, ამიტომ, მოსამართლემ უნდა შეავსოს ხელშეკრულებაში ღია დატოვებული ადგილები და დაადგინოს კონკრეტული გამონათქვამების მნიშვნელობა.²¹⁸

იქიდან გამომდინარე, რომ შერეული ხელშეკრულება მიზნის შესაბამისად განიმარტება, ხელშეკრულების რომელიმე ნაწილის ბათილობის შემთხვევაში საეჭვო ხდება მთლიანად ხელშეკრულება უნდა იქნეს მიჩნეული ბათილ გარიგებად თუ მხოლოდ ერთი კონკრეტული ნაწილი, მაგალითად, ფორმის დაუცველად შედგენილი ნაწილი. შესაბამისად, თუ ის მიზანი, რომლის შესასრულებლადაც ხელშეკრულება დაიდო ვერ მიიღწევა, გაბათილებული ნაწილის გარეშე, მთლიანი ხელშეკრულება ბათილად მიიჩნევა.²¹⁹

უნდა აღინიშნოს, რომ სამართლებრივი ინტერპრეტაციის თანამედროვე თეორიებმა აჩვენეს, რომ მოსამართლეები ხშირად არ ამახვილებენ ყურადღებას ექსკლუზიურად მხარეთა განზრახვაზე, რომლითაც ისინი აზრს ანიჭებენ ხელშეკრულებას. მაშასადამე, ხელშეკრულების ვალდებულებით ნაწილში, გონივრული მოლოდინების შესახებ დაპირისპირება შეიძლება ჩაითვალოს, ხელშეკრულების განმარტების საშუალებად. სწორედ ამიტომ, მხარეთა უფლებების უზრუნველსაყოფად, საჭიროა განმარტების პროცესი მხარეთა თანასწორობის პრინციპზე დაყრდნობით წარიმართოს. ხელშეკრულების განმარტების მიზანი სამართლებრივი ურთიერთობის სწორი კვალიფიკაცია და სამართლებრივი ნორმების სწორი მისადაგებაა, ამიტომ, შერეული შეთანხმების არასწორად შეფასებამ შესაძლოა ზიანი მიაყენოს რომელიმე მხარის კანონიერ ინტერესს, რაც პირველ რიგში, თანასწორობის პრინციპის დარღვევას გამოიწვევს.

V. დასკვნა

მართალია, კერძო სამართლის კანონმდებლობით განმტკიცებული სახელშეკრულებო თავისუფლების პრინციპი და ნების ავტონომია მხარეებს შერეული ხელშეკრულების ნებისმიერი კანონშესაბამისი შინაარსით ჩამოყალიბებას სთავაზობს, თუმცა, ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში, სადავო ნორმების განმარტება დიდ პრობლემას ქმნის. ეს შესაძლოა იმიტომ გა-

²¹⁷ Grammond S., Reasonable Expectations and the Interpretation of Contracts Across Legal Traditions, *Canadian Business Law Journal*, 2010, 20.

²¹⁸ Feinman J. M., Good Faith, and Reasonable Expectations, *Arkansas Law Review*, 2014, 17.

²¹⁹ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, წიგნი III, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 172.

მოწვეული, რომ პირობების შეთანხმებისას მხარეები წინასწარ ვერ იაზრებენ იმ შედეგს, რაც კონკრეტული ვალდებულების დარღვევას შეიძლება მოჰყვეს. სამოქალაქო კოდექსი შერეული ხელშეკრულების ცნებას არ განსაზღვრავს, ამიტომ, შეთანხმების რთული კონსტრუქციიდან გამომდინარე, დავის შემთხვევაში თავდაპირველად თვითონ შერეული ხელშეკრულების ძირითადი ნიშნები უნდა განიმარტოს. მხოლოდ გარიგების სათაურად ერთიანი ხელშეკრულების განსაზღვრა არ კმარა, საჭიროა შინაარსობრივად შეთანხმებაში რამდენიმე თანაბარი მნიშვნელობის გარიგების ნორმები იყოს გათვალისწინებული. ასევე მნიშვნელოვანია შერეული ხელშეკრულება გაიმიჯნოს ისეთი სახის შეთანხმებებისგან, როგორცაა, მაგალითად, ნასყიდობა გამოსყიდვით და ლიზინგი. რადგან სამოქალაქო კოდექსმა სახელშეკრულებო სამართლის თავში განსაზღვრა მსგავსი გარიგებების შინაარსის მომცველი შეთანხმებები, მათზე ის სპეციალური წესრიგი უნდა იქნეს გამოყენებული, რომელსაც კანონი იმპერატიულად განსაზღვრავს. ხოლო შერეული ხელშეკრულებების შემთხვევაში იმპერატიულად, წინასწარ არ არის დადგენილი განმარტების ზოგადი წესის გარდა, დავის გადაწყვეტის საკანონმდებლო ჩარჩო, რაც ხელშეკრულების განმარტების პროცესს უფრო ართულებს.

შერეული ხელშეკრულების განმარტების პროცესში მხოლოდ საკანონმდებლო რეგულირებისა და მხარეთა პოზიციების შეჯერება არ კმარა მხარეთა თანასწორობაზე დაფუძნებული გადაწყვეტილების მისაღებად. შესაბამისად, ხელშეკრულების განმარტების პროცესში, როგორც სასამართლო პროცესზე, ასევე პროცესის გარეთ, არსებობს განმარტების ხერხების გამოყენების შესაძლებლობა, რის მიხედვითაც მხარეებს შეუძლიათ დაასაბუთონ საკუთარი პოზიცია სამართლის ზოგად პრინციპებზე, კანონზე, მხარეთა შორის ურთიერთობის შინაარსზე და მიზნებზე დაყრდნობით.

კანონი წინასწარ ვერ განსაზღვრავს ყველა ურთიერთობის ფორმას და შესაბამისად, შერეული ხელშეკრულების შინაარსს. კანონმდებლობაში შემუშავებულია მხოლოდ ის ძირითადი პრინციპები, რაც განმარტების პროცესს უფრო გაამარტივებს. განმარტების პრინციპები მოცემულია საერთაშორისო აქტებში და ისევე მოქმედებენ შერეული ხელშეკრულებების განმარტებაზე, როგორც სხვა საკანონმდებლო ჩანაწერის შემთხვევაში. ასევე სასამართლო გადაწყვეტილებებში ხშირია კომბინაციის, ობიექტური განმარტებისა და უპირატესი მიზნის ტესტის გამოყენებით მხარეთა მიზნისა და ნების გამოვლენის განმარტება.

მართალია, სამოქალაქო კოდექსი შერეული ხელშეკრულების ცნებას არ განსაზღვრავს, მაგრამ ნებისმიერი ხელშეკრულება, რომელიც არატიპური ხასიათისაა და რამდენიმე სახელშეკრულებო ურთიერთობისთვის დამახასიათე-

ბელ ნესრიგს შეიცავს შესაძლოა შერეულ ხელშეკრულებად ჩაითვალოს. თუმცა, არსებობს შერეული ხელშეკრულებისთვის სპეციალური ნიშნების არსებობის გათვალისწინებაც, რაც სასამართლო გადაწყვეტილებებში და იურიდიულ ლიტერატურაშია განმარტებული. ამიტომ, მხოლოდ სათაურის მიხედვით ურთიერთობის შერეულ ხელშეკრულებად აღქმაც არ იქნება სწორი.

შერეული ხელშეკრულებიდან გამომდინარე დავის განხილვისას ხშირ შემთხვევაში გარიგების მონაწილე მხარეები არათანაბარ მდგომარეობაში არაინ. უმეტესად მხარეთა შორის იდება სესხის, იპოთეკისა და ნასყიდობის ერთიანი ხელშეკრულება, ასევე ხშირია ნასყიდობის, ნარდობისა და მომსახურების ერთიანი ხელშეკრულების გაფორმების შემთხვევები. მოცემულ გარიგებებში უმეტესად მონაწილეობს იურიდიული პირი, რომელიც სამართლებრივ ურთიერთობაში წარმომადგენლის მეშვეობით მონაწილეობს და შესაბამისად ბაზარზე გაბატონებულ მხარესაც წარმოადგენს. ასეთ დროს ხელშეკრულების მეორე მხარეს უწევს დაეთანხმოს პირობების შემთავაზებლის მიერ შედგენილ ე.წ. „სტანდარტულ ნორმებს“, რომლის მნიშვნელობა და დარღვევის სამართლებრივი შედეგები წინასწარ არ არის ნათელი ორივე მხარისათვის. მსგავს შემთხვევაში, სადავო ნორმების განმარტებისას, სასამართლოს უპირველესი ამოცანა მხარეთა უფლებების დაცვაა. რადგან სამოქალაქო კოდექსი შერეული ხელშეკრულებების მომწესრიგებელ ცალკე თავს არ შეიცავს, დავის გადასაჭრელად საჭიროა კანონმდებლობის, სასამართლო პრაქტიკის და მხარეთა პოზიციების ურთიერთშეჯერებით გადაწყვეტილების მიღება. გადაწყვეტილება კი უნდა პასუხობდეს თანასწორობის, სუსტი მხარის ინტერესების დაცვისა და კეთილსინდისიერების ზოგად კერძოსამართლებრივ სტანდარტებს.

ასევე გასათვალისწინებელია, რომ შერეული, ჰიბრიდული ხელშეკრულების განმარტებისას, საჭიროა ზუსტად გაიმიჯნოს სამართლებრივი ურთიერთობის შინაარსი, დადგინდეს მხარეთა ნება, ძირითადი მიზნები და მათი თავდაპირველი განზრახვა. შერეული ხელშეკრულებების განმარტების შემთხვევაში, სწორედ იმის გათვალისწინებით, რომ დავის გადასაჭრელად სასამართლო მხოლოდ საკანონმდებლო ჩანაწერს ვერ დაეყრდნობა, ქართულ სასამართლო პრაქტიკასა და იურიდიული ლიტერატურის გამოყენებასთან ერთად, საჭიროა სხვა ქვეყნის მიდგომების გათვალისწინებაც. მართალია, ქართული კანონმდებლობა უფრო ახლოს კონტინენტური ევროპის სისტემასთანაა, თუმცა, შერეული ხელშეკრულების განმარტების შემთხვევაში, ანგლოამერიკული სისტემის მიდგომებიც არანალებს გასათვალისწინებელია. რასაკვირველია, მსგავსი არაერთგვაროვანი მიდგომა შერეული ხელშეკრულების საკანონმდებლო მოწესრიგების არარსებობიდანაც გამომდინარეობს, რაც სასამართლო პრაქტიკას განმარტების პროცესში მოწინავე ხაზზე აყენებს.

უზენაესი სასამართლოს არაერთი გადაწყვეტილება ცხადყოფს, რომ შერეული ხელშეკრულების სადავო ნორმების განმარტებისას გამოიყენება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, კერძოდ, 340-ე მუხლი, რომელიც მხოლოდ ზოგად მონესრიგებას ადგენს. თუმცა, სანამ უშუალოდ ნორმის მისადაგებაზე იმსჯელებს მოსამართლე საჭიროა განისაზღვროს ის სამართლებრივი და ფაქტობრივი გარემოებები, რაც უშუალოდ მხარეთა შეთანხმებას დაედო საფუძვლად. ამგვარი განმარტების დროს გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ყველა ხელშესახები გარემოება, რომელიც ამ შემთხვევას ახასიათებს, ძირითადად ხელშეკრულების მთავარი ვალდებულებები და დამახასიათებელი ნიშნები, რის მიხედვითაც შეთანხმება შერეული ხელშეკრულების სახეს იღებს. შესაბამისად, ნების გამოვლენის განმარტებასთან ერთად, აუცილებელია შეთანხმებაში არსებული ძირითადი ხელშეკრულების ნიშნები ერთობლიობაში განიმარტოს.

უნდა აღინიშნოს, რომ შერეული ხელშეკრულება მოიცავს სამოქალაქო კოდექსით განმტკიცებული სახელშეკრულებო თავისუფლების პრინციპიდან გამომდინარე რამდენიმე განსხვავებული ხელშეკრულების დათქმას. ამიტომ, თითოეული შემადგენელი ნაწილი გააზრებული უნდა იყოს ერთობლიობაში და სადავო ნორმების განმარტებისას მნიშვნელოვანია მხარეთა უფლებების დაცვის საფუძველზე, სასამართლომ შეაფასოს, თითოეული ნაწილის მიზანი და ზიანის დადგომის ხასიათი. სადავო ნორმების განმარტებისას, მნიშვნელოვანია დადგინდეს კონკრეტულად რომელი ხელშეკრულების ნაწილის შეუსრულებლობამ გამოიწვია ვალდებულების დარღვევა. შესაბამისად, ხელშეკრულების ძირითადი ნიშნების გათვალისწინებით უნდა გამოიკვეთოს ხელშეკრულების სახეები და მასთან დაკავშირებული ვალდებულების განსაზღვრა უნდა მოხდეს სასამართლო პროცესზე.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი ძირითად აქცენტს ხელშეკრულების არსთან მდგომი ნორმების მოძიებაზე აკეთებს. თუმცა, კოდექსი ცალკე განმარტებას არ შეიცავს ხელშეკრულების არსთან ახლოს მდგომი ნორმების შესახებ, ამიტომ პროცესზე აღნიშნული მუხლი მოსამართლემ უნდა გამოიყენოს მხარეთა ინტერესებიდან გამომდინარე. ამ შემთხვევაში, სადავო ნორმების განმარტებისას მოსამართლემ დავა უნდა გადაჭრას არა იმპერატიულად დადგენილი წესრიგის მისადაგებით, არამედ სამოქალაქო კოდექსის პრინციპებით და განმარტების მეთოდების გამოყენების საშუალებით მიაღწიოს მხარეთა თანასწორობის დაცვას, რითაც თავიდან იქნება არიდებული შეუსაბამო ზიანის დადგობის ალბათობაც. მოსამართლეს შეუძლია აირჩიოს უპირატესი მიზნის ან კომბინაციის მეთოდის გამოყენება, რაც მხარეებისთვის წინასწარ დადგენად შემთხვევას არ ქმნის.

განმარტების პროცესში მხარეთა უფლებების დაცვა კეთილსინდისიერების ერთგვარ ჩარჩოშიც ექცევა, რომელიც, ერთი მხრივ, მოიცავს მონინალმდეგე

მხარის პოზიციების გათვალისწინებას, ხოლო მეორე მხრივ, კეთილსინდისიერების პრინციპის ასახვით, კანონმდებლობაში განამტკიცებს მორალურ ფასეულობებსაც, ამიტომ, სხვაგვარად ეს პრინციპი იურიდიულ ლიტერატურაში მოხსენიებულია ეთიკურ პრინციპად. მისი დახმარებით შესაძლებელია ხელშეკრულების ბუნდოვანი ნორმების განმარტება მხარეთა მიერ. განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საკითხი ეხება შერეულ ხელშეკრულებას და ერთი მხარე უპირატეს მდგომარეობაშია, ხელშეკრულების მეორე მხარე კი უფრო სუსტ პოზიციაზეა. ამიტომ, დავათა ამ კატეგორიაში განსაკუთრებით საჭიროა ხელშეკრულების დებულებები წინასწარვე გაიმიჯნოს ერთმანეთისგან და ხელშეკრულება განიმარტოს მხარეთა უფლებების დაცვის საფუძველზე. უნდა აღინიშნოს, რომ სამართლებრივი ინტერპრეტაციის თანამედროვე თეორიებმა აჩვენეს, რომ მოსამართლეები ხშირად არ ამახვილებენ ყურადღებას ექსკლუზიურად მხარეთა განზრახვაზე, რომლითაც ისინი აზრს ანიჭებენ ხელშეკრულებას. მაშასადამე, ხელშეკრულების ვალდებულებით ნაწილში, გონივრული მოლოდინების შესახებ დაპირისპირება შეიძლება ჩაითვალოს ხელშეკრულების განმარტების საშუალებად. გარდა ამისა, კანონის ბუნდოვანება თვითონ კანონის განმარტების საფუძველს ქმნის, რაც ნორმის განმარტების პროცესს უფრო ართულებს.

მართალია სასამართლო პრაქტიკისა და იურიდიული ლიტერატურის გამოყენებით, შესაძლებელია შერეული ხელშეკრულების ზოგადი სტანდარტის ჩამოყალიბება, თუმცა ბაზარზე ხელშეკრულებების მომრავლებისა და შესაბამისად, მათი განმარტების აუცილებლობიდან და საჭიროებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია ჩამოყალიბდეს ერთიანი სახელმძღვანელო პრინციპები, რომლის მიხედვითაც განისაზღვრება შერეული ხელშეკრულების განმარტების მეთოდები. ამასთანავე, უნდა განიმარტოს მხარეთა განზრახვის, ნების ავტონომიისა და მხარეთა მიზნის დადგენის საჭიროება, რაც დავის შემთხვევაში მხარეთა შორის არსებული მტკიცების ტვირთის სტანდარტს გაამარტივებს. მართალია, ევროპული და შტატების გადაწყვეტილებები აქტიურად იყენებენ კომბინაციისა და უპირატესი ფაქტორის მეთოდს, თუმცა სანამ კანონი ლაკონურად არ განსაზღვრავს სადავო ნორმების განმარტების გზას, აღნიშნული პრინციპების გამოყენება მხოლოდ მოსამართლის უფლების სფეროში ექცევა. იმისათვის, რომ ნორმების განმარტების ფარგლები უფლების დარღვევის შესაძლებლობას არ ქმნიდეს საჭიროა სამოქალაქო კოდექსის 340-ე მუხლი უფრო განივრცოს. დამატოს შერეული ხელშეკრულების ცნება და სასამართლო გადაწყვეტილებაში ნათლად განიმარტოს საერთაშორისო განმარტების პრინციპების გამოყენების შესაძლებლობა.